

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

POROČILO O IZVAJANJU NALOG DPM V LETU 2021

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM PO
OPCIJSKEM PROTOKOLU H KONVENCIJI OZN
PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM,
NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM
KAZNIM ALI RAVNANJU

2021

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

**POROČILO VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC
REPUBLIKE SLOVENIJE O IZVAJANJU
NALOG DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA
MEHANIZMA PO OPCIJSKEM PROTOKOLU
H KONVENCIJI OZN PROTI MUČENJU IN
DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI
PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU ZA
LETO 2021**

Ljubljana, junij 2022

KAZALO

1. IZVAJANJE NALOG IN POBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2021 5

1.1 SPLOŠNO	6
1.2 SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	8
1.3 OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	9
1.3.1 Obiski v letu 2021	9
1.4 URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM	13
1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2021	14
1.5 MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM	17
1.6 FINANCE	20
1.7 SKLEP	21

2. OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI 25

2.1 OBISKI SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV (DOMOV STAREJŠIH)	26
2.2 OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV	38
2.3 OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC	45
2.4 OBISKI KRIZNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	53
2.5 OBISK CENTRA ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO	57
2.6 OBISKI STROKOVNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI IN MOTNJAMI	59
2.7 OBISK PREVZGOJNEGA DOMA RADEČE	63
2.8 OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA	67
2.9 OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ	74
2.10 OBISK SPREJEMNIH PROSTOROV AZILNEGA DOMA V LJUBLJANI IN V IZPOSTAVI LOGATEC	83

3. PRILOGE 87

3.1 DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) - OBISKI DPM V LETU 2021	88
3.2 DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) - DRUGE DEJAVNOSTI DPM V LETU 2021	95
3.3 DRUGE PRILOGE	100

Legenda:

pohvale Varuha

opozorila Varuha

1. IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2021

1.1 SPLOŠNO

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh) v tem dokumentu poroča o izvajanju nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma (DPM) v letu 2021 po **Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja** (Opcijski protokol), ki ga je Generalna skupščina Organizacije združenih narodov sprejela na 57. zasedanju 18. decembra 2002, za podpisovanje in ratifikacijo pa je na voljo od 4. februarja 2003.¹ **Opcijski protokol vzpostavlja sistem rednih (preventivnih) obiskov neodvisnih mednarodnih in državnih organov na krajih, kjer je ljudem odvzeta prostost,² da bi preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.**³ Na mednarodni ravni je z Opcijskim protokolom ustanovljen Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja Odbora proti mučenju (SPT), vsaka država pogodbenica tega protokola pa je zavezana, da **na državni ravni ustanovi, določi in vzdržuje organ ali več organov za obiskovanje zaradi preprečevanja mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (DPM).**⁴

Naloga vsakega DPM je, da obiskuje vse kraje odvzema prostosti v državi in preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM ustreznim organom priporoča, kako naj izboljšajo razmere in ravnanje z osebami ter preprečijo mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V tej zvezi lahko poda predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom.⁵

Varuhu so bile leta 2006 z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM) zaupane pomembne dodatne naloge in pooblastila DPM.⁶ Prepričani smo, da sta bila razloga za to poudarjena Varuhova pozornost, ki jo (je) ves čas namenja(l) obravnavi pobud oseb, ki jim je odvzeta

1 Za Slovenijo je Opcijski protokol začel veljati 22. februarja 2007 – glej Uradni list RS, št. 17/07, MP št. 3/07.

2 Kraj odvzema prostosti Opcijski protokol določa v 4. členu.

3 Glej 1. člen Opcijskega protokola.

4 V 17. členu Opcijski protokol določa: »Vsaka država pogodbenica najpozneje leto po začetku veljavnosti tega protokola, njegovi ratifikaciji ali pristopu k njemu vzpostavi, določi ali ustanovi enega ali več neodvisnih državnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja. Mehanizmi, ki so jih vzpostavile decentralizirane enote, se lahko za namene tega protokola določijo za državne preventivne mehanizme, če so v skladu z njegovimi določbami.«

5 Glej 19. člen Opcijskega protokola.

6 Uradni list RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06.

prostost, ter njegova preventivna vloga na tem področju z ustaljenim in izoblikovanim načinom delovanja pri obiskovanju krajev, kjer so osebe, ki jim je bila odvzeta prostost. Poleg tega je bila pri tem gotovo pomembna tudi njegova neodvisnost (funkcionalna, osebna in finančna), ki je zagotovljena z ustavo in Zakonom o varuhu človekovih pravic.

Varuh je s tem, ko so mu (bile) zaupane tudi naloge in pooblastila DPM, postal sestavni del splošno veljavnega sistema pod okriljem Organizacije združenih narodov, ki na mednarodni in državni ravni uveljavlja (dodatni) mehanizem za preprečevanje mučenja in drugih oblik grdega ravnanja z ljudmi, ki jim je bila odvzeta prostost. **Ta temelji predvsem na rednih obiskih krajev odvzema prostosti.** Namen teh preventivnih obiskov je preprečiti mučenje ali drugo grdo ravnanje, še preden se zgodi.

Od leta 2015 v okviru Varuha deluje posebna enota DPM, ki ne obravnava individualnih pobud, temveč obiskuje le kraje odvzema prostosti in opravlja druge naloge DPM. Tako smo zagotovili ločitev obeh dejavnosti Varuha, to je preventivne, ki jih opravlja DPM, in odzivne, kar pomeni obravnavanje prejetih pobud. Potrebo po taki ločitvi izrecno poudarja 32. točka Smernic o državnih preventivnih mehanizmih SPT,⁷ sprejetih na dvanajstem zasedanju v Ženevi od 15. do 19. novembra 2010. Ta določa, da kadar organ, pristojen za DPM, poleg nalog v skladu z Opcijskim protokolom opravlja tudi druge naloge, se morajo naloge DPM opravljati v okviru ločene enote ali oddelka, ki ima svoje osebje in ločen proračun. Izvajanje nalog in pooblastil DPM je tako precej bolj organizirano in s tem učinkovitejše. Boljša organiziranost dela omogoča tudi boljšo pripravo na posamezni obisk, njegovo izvedbo in izdelavo poročila o obisku.

Delovanje posebne notranje organizacijske enote Varuha, ki izvaja le naloge in pooblastila DPM, je leta 2017 določil tudi Zakon o dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic (ZvarCP-B)⁸ v 50.c členu. Določa tudi, da DPM vodi namestnik varuha, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.

V enoti DPM so tudi v letu 2021 poleg namestnika varuha in vodje DPM Ivana Šeliha delovali svetovalci Varuha: Robert Gačnik, dipl. varstvoslovec, specialist kriminalističnega preiskovanja (odgovoren za obiske zaporov, policijskih postaj, centra za tujce in azilnega doma), mag. Jure Markič, univ. dipl. pravnik (odgovoren za obiske socialnovarstvenih zavodov in psihiatričnih bolnišnic), in Ana Polutnik, univ. dipl. pravnica (odgovorna za obiske strokovnih centrov za otroke in mladostnike (vzgojnih zavodov) in drugih krajev odvzema prostosti otrok). Enoti se je v drugi polovici leta 2021 na novo pridružila še Sonja Božič Testen, univ. dipl. pravnica, ki je prav tako dejavna predvsem na področju obiskov krajev odvzemov prostosti otrok in odraslih z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

⁷ Dosegljivo na <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/NationalPreventiveMechanisms.aspx>.

⁸ Uradni list RS, št. 54/17.

SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI

MOPPM v 5. členu določa, da naloge in pooblastila DPM izvaja Varuh. Ob tem lahko z njim pri opravljanju nadzora na krajih odvzema prostosti in preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, sodelujejo tudi nevladne organizacije (NVO), registrirane v Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Sloveniji in se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, zlasti s področja preprečevanja mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja. Varuh te organizacije, ki skupaj z njim opravljajo obiske, izbere na podlagi javnega razpisa. Podrobneje sodelovanje z izbranimi nevladnimi organizacijami uredi s pogodbami.

MOPPM določa še, da morajo osebe iz izbranih organizacij, ki bodo sodelovale pri izvajanju nalog in pooblastil DPM, predhodno pisno izjaviti, da bodo pri opravljanju teh nalog in pooblastil delovale po Varuhovih navodilih in predpisih o varovanju osebnih in tajnih podatkov, enako kakor to velja za varuha, njegove namestnike in Varuhove uslužbenke.

MOPPM določa tudi, da sredstva za stroške in nagrade osebam iz organizacij, ki skupaj z Varuhom opravljajo naloge oziroma izvajajo pooblastila DPM, izplača Varuh iz svojih proračunskih postavk po pravilniku, ki ga izda po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za finance.⁹

Na podlagi javnega razpisa¹⁰ smo na začetku leta 2019 za sodelovanje za obdobje do 31. decembra 2021 z možnostjo podaljšanja za eno leto izbrali naslednje nevladne organizacije:¹¹ Novi paradoks – Slovensko društvo za kakovost življenja (NP), Društvo Pravo za VSE (Pravo za VSE), Slovensko karitas (Karitas), SKUP – Skupnost privatnih zavodov (SKUP), PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, Ljubljana (PIC), Zavod Mirovni inštitut Ljubljana (MI), Zvezo društev upokojencev Slovenije (ZDUS), Spominčico – Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci (Spominčica) in Slovensko fundacijo za UNICEF, ustanovo (UNICEF). Z izjemo Karitas (zaradi njenih kadrovskih težav) smo z vsemi izbranimi nevladnimi organizacijami nadaljevali sodelovanje tudi v letu 2021.

Izbrane NVO naloge in pooblastila pri obiskih opravljajo s svojimi predstavniki, usposobljenimi za posamezna področja nadzora, ki sodelujejo kot člani skupine, ki jo Varuh določi za vsak posamezni obisk posebej. Vsaka skupina, ki opravlja nadzor, je tako sestavljena iz predstavnikov Varuha in izbranih organizacij, pri čemer se upošteva program obiskov, ki ga v ta namen sprejme Varuh v sodelovanju z izbranimi organizacijami, po potrebi pa se upoštevajo tudi druge okoliščine, zaradi katerih bi bil potreben takojšnji obisk.

⁹ Zdaj veljavni pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/17.

¹⁰ Objavljen je bil v Uradnem listu RS, št. 84/18.

¹¹ Navajamo sedaj veljavna imena organizacij.

1.3

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

Varuh v vlogi DPM obiskuje (ob upoštevanju vsakoletnega programa obiskov) vse kraje odvzema prostosti v Sloveniji in tako preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM pristojnim organom daje priporočila, da bi izboljšali razmere in ravnanje z osebami ter preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V zvezi s tem podaja tudi predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom, tako kot to določa Opcijski protokol.

Kraji odvzema prostosti v Sloveniji so zlasti:

- zavodi za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) z vsemi svojimi oddelki in Prevezgojni dom Radeče,
- strokovni centri za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami (SC) oziroma vzgojno-izobraževalni zavodi (VZ),
- krizni centri za otroke in mladostnike (KC),
- nekateri socialnovarstveni zavodi (SVZ) – domovi starejših in posebni SVZ ter centri za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) in varstveno delovni centri (VDC),
- psihiatrične bolnišnice (PB),
- prostori za policijsko pridržanje oziroma zadržanje na policijskih postajah (PP) in Center za pridržanje Ljubljana,
- Center za tujce v Postojni (CT) in Azilni dom v Ljubljani z izpostavami (zlasti sprejemni prostori),
- prostori za pridržanje v Slovenski vojski in
- vsi drugi kraji po 4. členu Opcijskega protokola (na primer policijska intervencijska vozila in podobno).

1.3.1 Obiski v letu 2021

Leta 2021 smo obiskali 60 krajev odvzema prostosti in sicer 21 PP, 12 SVZ (domov starejših), 10 različnih lokacij strokovnih centrov za otroke in mladostnike (SC), 4 ZPKZ in PD, 3 posebne SVZ, 3 PB, 3 krizne centre za otroke in mladostnike, CUDV in sprejemne prostore Azilnega doma v izpostavi v Logatcu in sprejemne prostore Azilnega doma v Ljubljani. Vsi obiski (razen dveh, in sicer enega obiska ZPKZ in obisk CUDV) so bili **opravljeni brez predhodne najave**. Deset obiskov je bilo kontrolnih (ob katerih smo zlasti preverjali uresničitev priporočil DPM s preteklih obiskov).

V primerjavi z letom 2020 smo opravili nekoliko več obiskov. Vendar smo obiske tudi v letu 2021 prilagajali pandemiji nalezljive bolezni covid-19 in pri tem sledili sprejetim ukrepom za preprečevanje širjenja te bolezni. Še naprej smo izhajali iz načela »ne škoduj - do not harm«, saj smo v negotovih razmerah želeli poskrbeti za vse preventivne ukrepe tako za člane DPM kakor tudi v razmerju do oseb in osebja zaprtih institucij. Pri tem smo upoštevali tudi Nasvet SPT državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19).¹²

Tudi v letu 2021 je bilo treba sprejemati številne ukrepe zaradi varovanja zdravja in varnosti oseb z odvzeto prostostjo z namenom obvladovanja virusne okužbe in preprečevanja nalezljive bolezni covid-19. Varuh je že v letu 2020 opozoril, da je treba k temu pristopiti na način, ki spoštuje človekove pravice in temeljne svoboščine, saj gre za posebej ranljivo skupino. Vsako omejevanje njihovih pravic mora biti posebej skrbno pretehtano, sorazmerno, zakonito in seveda časovno omejeno ter redno preverjano. Spodbudno sicer je, da so bili ob omejevalnih ukrepih za zajezitev in obvladovanje koronavirusne bolezni v zaprtih institucijah (kot je npr. prepoved sprejemanja zunanjih obiskov) tudi v letu 2021 sprejeti nekateri ukrepi za ublažitev stisk zaprtih oseb (kot so več možnosti za telefoniranje, omogočanje videoklicev, omogočanje prekinitev prestajanja kazni zapora za obsojence in drugi).

Poleg obiskov zaprtih ustanov smo situacijo v zaprtih ustanovah in sprejete ukrepe za preprečevanje širjenja koronavirusne bolezni budno spremljali tudi v okviru obravnave t. i. širših vprašanj, saj se zavedamo, da so osebe z odvzeto prostostjo še posebej ranljive in nemočne. Tako smo na primer obravnavali problematiko prezasedenosti nekaterih ZPKZ, nezadovoljstvo s prehrano v ZPKZ Ljubljana, slabe bivalne pogoje (zaradi visokih poletnih temperatur) v ZPKZ Koper, vprašanje uporabe tehničnih rešitev, ki bi omogočale lociranje stanovalca doma starejših, če bi se morebiti izgubil, in vprašanje omejitev bivanja v sprejemnih prostorih v izpostavi Azilnega doma v Logatcu.

Podrobnejši podatki o obiskih v letu 2021 so prikazani v naslednji preglednici.

¹² Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic - CAT/OP/10; v slovenskem prevodu v prilogi.

Splošni podatki o obiskih 2021:

	POLICIJSKE POSTAJE + CENTER ZA PRIDRŽANJE	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA + PD RADEČE	AZILNI DOM	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE (VKLJUČNO Z ENOTO ZA FORENZIČNO PSIHIATRIJU)	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	CUDV	SKUPAJ
ŠTEVILO OBISKOV	21	5	2	3	3	12	10	3	1	60
ŠTEVILO ENODNEVNIH	21	3	2	3	3	12	10	3	1	58
ŠTEVILO DVA ALI VEČDNEVNIH		2								
NAJAVLJENI OBISKI		1							1	2
NENAJAVLJENI OBISKI	21	4	2	3	3	12	10	3		58
REDNI OBISK	21	5	2	2	2	4	10	3	1	50
KONTROLNI OBISK				1	1	8				10
DOPOLDAN	21	5	2	3	3	12	1	3	1	51
POPOLDAN							9			9

V izvajanje nalog in pooblastil DPM Varuh vključuje strokovnjake s čim širšimi priporočenimi posebnimi znanji. Ker izbrane NVO ne morejo zagotoviti nekaterih drugih ustreznih strokovnjakov, prav tako pa tudi Varuh med svojimi zaposlenimi nima osebe z znanjem s področja zdravstvenega varstva, smo morali nekatere manjkajoče strokovnjake izbrati med zunanjimi osebami. Na podlagi javne objave obvestila o zbiranju ponudb za uvrstitev na seznam zdravnikov izvedencev, ki bodo Varuhu strokovno pomagali ugotoviti, razjasniti ali presoditi dejstva, ki bi kazala na primere mučenja in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, oziroma ga podpreti pri njegovih obiskih krajev, kjer je osebam odvzeta prostost, s potrebnim strokovnim znanjem, ki ga Varuh nima, smo v letu 2021 izbrali pet zdravnikov izvedencev (tri specialiste psihiatrije, specialista splošne kirurgije in specialista ortopedije). Te smo tudi vključili v nekatere naše obiske v letu 2021.

DPM o vsakem obisku pripravi izčrpno (končno) poročilo o ugotovitvah glede obiskane ustanove. To poročilo vsebuje tudi predloge ter priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti in izboljšanje stanja, vključno z ukrepi za zmanjšanje možnosti nepravilnega ravnanja v prihodnje.

Pri pripravi poročila o opravljenem obisku sodelujejo Varuhovi predstavniki in predstavniki izbranih NVO. Vsak sodelujoči pri obisku, torej tudi predstavniki NVO, mora namreč pripraviti kratko poročilo o lastnih ugotovitvah z obiska skupaj s priporočili, ki so del poročila o opravljenem nadzoru. Poročilo se pošlje pristojnemu organu, tj. nadrejenemu organu obiskane ustanove, s predlogom, da se ta v postavljenem roku opredeli do navedb ali priporočil v poročilu in to sporoči Varuhu. S poročilom se seznanijo obiskana ustanova, v nekaterih primerih (npr. ko gre za obiske socialnovarstvenih ustanov, psihiatričnih bolnišnic in strokovnih centrov oziroma kriznih centrov za otroke in mladostnike) se izdelata tudi predhodno poročilo. Za izdelavo poročila o obisku je praviloma pristojen predstavnik Varuha, lahko pa tudi predstavnik izbrane NVO.

Sodelovanje predstavnikov izbranih NVO pri obiskih in končnih poročilih v letu 2021 prikazuje spodnja preglednica:

	POLICIJSKE POSTAJE	ZAVODI ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA + PD RADEČE	AZILNI DOM	PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	DOMOVI STAREJŠIH	STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	CUDV	SKUPAJ
PRAVO ZA VSE	5	1		2	2	6		2		18
KONČNO POROČILO	5	1		2	1	3		1		13
PIC	4	3								7
KONČNO POROČILO	4	1								5
MIROVNI INŠTITUT	7	1	2		1		1			12
KONČNO POROČILO	7		2							9
NOVI PARADOKS				2	1					3
KONČNO POROČILO										0
ZDUS					1	4	2			7
KONČNO POROČILO										0
SKUP	5	1				2	3	1	1	13
KONČNO POROČILO	5									5
UNICEF		1					5			7
KONČNO POROČILO										0
SPOMINČICA				1		4				5
KONČNO POROČILO										0

1.4

URESNIČEVANJE PRIPOROČIL DPM

Uresničevanje priporočil DPM je zaveza države pogodbenice Opcijskega protokola. Po 22. členu Opcijskega protokola morajo namreč pristojni organi države pogodbenice obravnavati priporočila DPM in z njim vzpostaviti dialog o mogočih ukrepih za izvedbo priporočil. **Vsa priporočila in odzive pristojnih nanje z obiskov DPM v letu 2021 objavljamo v posebnih preglednicah po obiskanih institucijah na spletišču Varuha.**¹³ Po zgledu in dobrih izkušnjah nekaterih državnih preventivnih mehanizmov smo se leta 2018 odločili, da za pregled izdanih priporočil DPM vzpostavimo posebne preglednice. Pri njihovi pripravi smo upoštevali tudi lastne izkušnje in potrebe. Najprej smo določili ključne besede, ki jih bomo uporabljali za oznako posameznega priporočila. Določili smo dvanajst oznak: **(1) splošno, (2) bivalne razmere, (3) obravnava, oblike dela, (4) zdravstvena oskrba, (5) aktivnosti, (6) osebje, (7) stiki z zunanjim svetom, (8) prehrana, (9) obravnava nezaželenega vedenja, kršitev pravil bivanja, (10) evidenca, dokumentacija, (11) pravno varstvo, pritožbene poti, (12) premestitev, odpust, (13) drugo.** Nato smo oblikovali različne rubrike v preglednici, tako da je za vsako priporočilo takoj jasno, na katerem obisku smo ga podali in v zvezi s katerim krajem odvzema prostosti, na kateri lokaciji, za kakšno vrsto obiska je šlo, katera nevladna organizacija je sodelovala in ali je pri obisku sodeloval tudi izvedenec. V preglednici so navedeni celotno priporočilo, kratko pojasnilo priporočila, če je to potrebno, vrsta priporočila (**sistemsko, splošno ali posamično**), prej omenjena ključna beseda, odziv na priporočilo in komentar odziva, če je potreben, ugotovitve s kontrolnega obiska in odziv na te ugotovitve. V preglednico vnašamo tudi dobre prakse in pohvale, ki smo jih podali pri svojem delu. Na podlagi prejetih odzivov (obiskane institucije oziroma nadrejenega organa) na priporočila ugotovimo, ali je obiskana ustanova ali/in nadrejeno ministrstvo priporočilo DPM sprejela/o in izvedla/o, ali ga ni sprejela/o. Uresničitev priporočil redno preverjamo ob naslednjih obiskih v posameznih ustanovah in po potrebi tudi s kontrolnimi obiski.¹⁴

¹³ Glej: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/drzavni-preventivni-mehanizem>.

¹⁴ Preglednice priporočil na naših spletnih straneh se sproti posodablajo, statistični podatki preglednic, ki jih objavljamo v tem poročilu, pa zajemajo stanje na dan 15. 1. 2022.

1.4.1 Statistični pregled priporočil DPM v letu 2021

Priporočila glede na vrsto

	POSAMIČNO	SISTEMSKO	SPLOŠNO	SKUPAJ
AZILNI DOM – SPREJEMNI PROSTORI ¹⁵			14	14
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO		1	14	15
DOMOVI ZA STAREJŠE		3	67	70
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE			71	71
POSEBNI SOCIALNOVARSTVENI ZAVODI		3	40	43
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		2	21	23
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		4	7	11
ZAPORI (ZPKZ in Oddelki)		1	100	101
PREVZGOJNI DOM RADEČE			11	11
POLICIJSKE POSTAJE	44		98	142
SKUPAJ	44	14	443	501

¹⁵ Sprejemni prostori Azilnega doma – izpostava v Logatcu in sprejemni prostori Azilnega doma v Ljubljani.

Priporočila glede na ključne besede

	AKTIVNOSTI	BIVALNI POGOJI	DRUGO	EVIDENCA, DOKUMENTACIJA	OBRAVNAVA NEŽELENEGA VEDENJA	OBRAVNAVA, OBLIKE DELA	OSEBJE	PRAVNO VARSTVO, PRITOŽBENE POTI	PREHRANA	PREMESTITEV, ODPUST	SPLOŠNO	STIKI Z ZUNANJIM SVETOM	ZDRAVSTVENA OSKRBA	SKUPAJ
AZILNI DOM - SPREJEMNI PROSTORI	4	3		1		6								14
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO		5	3	1	1	1		3				1		15
DOMOVI ZA STAREJŠE	10	17		2	6	1	3	24			1		6	70
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	6	12		8	7	11	4	15				5	3	71
POSEBNI SOCIALNOVARSTVENI ZAVODI	10	9		2	1	3	1	14				1	2	43
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	1	3	3	1	3	4		6			2			23
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		2		2			2	3			2			11
ZAPORI (ZPKZ in oddelki)	11	36	1		1	12	13	1	4	1	2	8	11	101
PREVZGOJNI DOM RADEČE	1	8				1							1	11
POLICIJSKE POSTAJE	2	41		49		19	3	21	3		4			142
SKUPAJ	45	136	7	66	19	58	26	87	7	1	11	15	23	501

Priporočila glede na odziv

	NESPREJETO	NI ODZIVA	SPREJETO NEREALIZIRANO	SPREJETO REALIZIRANO	ČAKAMO* ODGOVOR	SKUPAJ
AZILNI DOM – SPREJEMNI PROSTORI					14	14
CENTRI ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO					15	
DOMOVI ZA STAREJŠE	2		30	33	5	70
PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE	2	8	16	12	33	71
POSEBNI SOCIALNOVARSTVENI ZAVODI	1		19	20	3	43
STROKOVNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE		2	6	7	8	23
KRIZNI CENTRI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE			8	3		11
ZAPORI (ZPKZ IN ODDELKI)	8		51	42		101
PREVZGOJNI DOM RADEČE			5	6		11
POLICIJSKE POSTAJE	15		44	83		142
SKUPAJ	28	10	179	206	78	501

*V času priprave tega zapisa (15. 1. 2022) smo še čakali na odzivna poročila za obisk sprejemnih prostorov Azilnega doma v izpostavi v Logatcu in sprejemnih prostorov Azilnega doma v Ljubljani, MD Maribor, Centra starejših Pristan Vipava, PB Vojnik in ZUDV Dornave ter odzivno poročilo MDDSZ glede poročila z obiska SVZ Hrastovec.

1.5

MEDNARODNE IN DRUGE DEJAVNOSTI DPM

Poleg obiskov krajev odvzema prostosti DPM opravlja tudi številne druge naloge oziroma dejavnosti. Med te spada **priprava predlogov in pripomb k veljavnim ali predlaganim zakonom**.

V letu 2021 je prišlo do **spremembe Navodila o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora** (Uradni list RS, št. 176/21), s katero se je spremenil režim prestajanja kazni v oddelku ZPKZ Dob pri Mirni, Slovenska vas, in sicer iz polodprtega oddelka v odprti oddelek. Hkrati se je z navodilom dodala možnost prestajanja kazni obsojencev v polodprtem režimu znotraj zaprtega dela ZPKZ Dob pri Mirni. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) je pojasnila, da je temeljni namen spremembe z ureditvijo polodprtega režima v zaprtem delu zavoda izboljšati možnosti nagrajevanja obsojencev znotraj zaprtega dela, s čimer se lahko poveča motivacijo obsojencev za ustrezno vedenje in sodelovanje v okviru posameznih osebnih načrtov ter hkrati poenoti primerljive režime med zavodi za prestajanje kazni zapora na drugih lokacijah po Sloveniji. S spremembo je do sedaj edini dislocirani polodprti oddelek v okviru slovenskih zaporov postal Odprti oddelek Slovenska vas, ki je eden od štirih dislociranih odprtih oddelkov zavodov za prestajanje kazni zapora – poleg Odprtega oddelka Puščava, ki je prav tako del zavoda Dob pri Mirni, so odprti oddelki še znotraj zavodov Maribor (Rogoza) in Ljubljana (lg).

Povečane kapacitete za prestajanje kazni zapora v odprtem režimu smo pozdravili, obenem pa opozorili na bojazen, da bo sprememba lokacije polodprtega režima ZPKZ Dob pri Mirni neugodno vplivala na sam režim prestajanja v polodprtem režimu v tem, sicer največjem ZPKZ. Zato je spodbudno sporočilo URSIKS, da si prizadevajo, da bi bilo razporeditev v svobodnejše režime čim več, saj je resocializacijski pomen zapora, kot izhaja iz 45.a člena Kazenskega zakonika (KZ-1), bolj uresničljiv v svobodnejšem režimu. V zadnjih letih se je delež obsojencev, ki prestajajo kazen v svobodnejšem režimu, sicer ustalil med 30 in 33 %. Pri razporeditvah v režime pa je nenazadnje treba upoštevati tudi prostorske omejitve in zasedenost posameznih oddelkov zapora.

V letu 2021 je minister za pravosodje izdal tudi **Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o nošenju, hrambi in vzdrževanju orožja, o vrstah in nošenju uniforme pravosodnih policistov in njihovih položajnih oznakah ter o uporabi, označitvi in opremi vozil** (Uradni list RS, št. 163/21). V postopku njegove priprave smo opozorili, da smo ob obiskih DPM v zavodih za prestajanje kazni zapora med pogovori s sindikalnimi predstavniki večkrat slišali pripombe, ki so se nanašale na povračilo stroškov vzdrževanja uniform, ko ne

gre za t. i. kemično čiščenje, kar je urejeno v 24. členu obstoječega pravilnika, in da je priprava novele pravilnika priložnost, da se uredi povračilo stroškov za primere, ko pravosodni policisti določene dele uniforme (npr. srajce, polo majice, nogavice ...) operejo doma sami, na način, da bi tudi za to dobili neko mesečno nadomestilo, saj je tudi to vzdrževanje povezano s stroški. Ta predlog je MP preučilo, vendar do sprememb pri povračilu stroškov ni prišlo, ker je MP presodilo, da je veljavna ureditev primerna.

V postopku priprave novele Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) smo **pozdravili namero za sistemsko (zakonsko!) ureditev nujnih ukrepov**, ki bodo URSIKS omogočili zagotoviti varnost in zdravje v zavodih za prestajanje kazni zapora oziroma prevzgojnem domu v primeru izrednih dogodkov, kot so epidemija ali naravne nesreče.

Nedvomno je v primeru izrednih dogodkov lahko potrebno omejevanje ali zadrževanje določenih pravic in pravnih koristi zaprtih oseb, zato je prav, da se morebitno omejevanje sicer zakonskih pravic uredi z zakonom, saj tudi glede na ustavnosodno presojo izvršilna oblast ne sme izvirno urejati vprašanj, ki sodijo na področje zakonodajnega urejanja. Ustavno sodišče pri tem tudi poudarja, da je zahteva po določnosti zakonske podlage še posebej stroga, kadar gre za omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Seveda tudi ne gre spregledati, da je nekatere človekove pravice in temeljne svoboščine, določene z Ustavo Republike Slovenije, izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti le v vojnem in izrednem stanju (16. člen Ustave Republike Slovenije).

Ker gre pri nekaterih predvidenih ukrepih po predlogu novele ZIKS-1 za poseganje v zakonske pravice (npr. pri bivanju na prostem, obiskih, sprejemanju pošte), bi moral po naši presoji predlog sprememb in dopolnitev ZIKS-1 predvidevati tudi ustrezna varovala pred morebitnim arbitrarnim omejevanjem pravic. Prav tako smo pogrešali, da predvidena presoja Vlade Republike Slovenije o obstoju izrednega dogodka ni določala varoval, ki bi lahko omejila njeno prosto presojo, kot sta dolžnost posvetovanja in sodelovanja s stroko ter obveščanje javnosti o okoliščinah in strokovnih stališčih, ki so pomembna za odločanje o ukrepih. Nenazadnje bi bilo prav, da bi predlagana novela zakona predvidevala tudi določene kompenzacije v primeru omejevanja ali zadrževanja(?) pravic zaprtih oseb (kot so npr. povečanje možnosti stikov s svojci preko telefona ali spletnih pogovorov), kar je bila sicer že praksa do sedaj.

S pripombami smo sodelovali tudi pri pripravi **Pravilnika o spremembi Pravilnika o izvrševanju vzgojnih ukrepov**. Ta sledi Zakonu o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju (ZOOMTVI), ki je v eni izmed prehodnih določb predvidel tudi uskladitev obstoječega Pravilnika o izvrševanju vzgojnih ukrepov. Ministrstvo za pravosodje je upoštevalo našo pripombo glede spremembe 1. člena veljavnega pravilnika in sicer na način, da je sedaj jasno razvidno, da pravilnik ne bo več urejal izvrševanja vzgojnega ukrepa oddaje v vzgojni zavod. Predlagali smo tudi razmislek o uskladitvi roka iz 17. člena obstoječega pravilnika za izdelavo individualnega načrta. ZOOMTVI namreč določa, prav tako tudi Zakon

o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, da je ta rok 30 dni. V zvezi s tem pa je ministrstvo pojasnilo, da je predlog novele pravilnika omejen na rešitve, ki so potrebne zaradi uveljavitve ZOOMTVI, druge vsebinske spremembe pa bodo predmet morebitne poznejše novele.

Pripravlja se tudi novela ZNPPol. V postopku njene priprave je sodeloval tudi Varuh s svojimi pripombami, zlasti v tistem delu predlagane zakonske ureditve, za katero z vidika dosedanje obravnave pobud pri Varuhu ocenjujemo, da utegne imeti večji vpliv na varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravno varnost v Republiki Sloveniji.

Končno izpostavljamo še **Predlog Zakona o debirokratizaciji**, katerega osnovni cilj je izboljšati stanje v Sloveniji glede administrativnih ovir in konkurenčnega poslovnega okolja. Ta je predvideval tudi spremembe 57. člena Zakona o prekrških (ZP-1). Varuh je presodil, da gre pri teh spremembah za nedopusten poseg v temeljne ustavne pravice, ki gredo tudi domnevnim storilcem prekrškov, in zmanjšanje njihove pravne varnosti, zato smo na predlog zakona (tudi) v tem delu dali svoje pripombe. Ker so bile predlagane spremembe ZP-1 v nadaljnjem postopku priprave zakona opuščene, smo te svoje pripombe umaknili.

Pripravljali smo še odgovore na vprašanja raznih mrež oziroma drugih DPM in organov, se udeležili različnih izobraževanj, usposabljanj in drugih srečanj, kjer smo predstavljali svoje delo (npr. na Dnevih duševnega zdravja). Tako smo v decembru znova sodelovali pri izvajanju programa usposabljanja za novo sprejete pravosodne policiste, in sicer je namestnik varuha Ivan Šelih pravosodnim policistom predstavil Varuhovo delo, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., pa delo DPM.

V okviru izdelave usmeritev in obveznih navodil za pripravo načrta dela Policije in načrtovanje nadzora nad Policijo **smo se tudi v obravnavanem letu (kakor je to običajno) sestali z Direktoratom za policijo in druge varnostne naloge Ministrstva za notranje zadeve.**

Prav tako smo bili še naprej aktivni v mreži South-East Europe (SEE) NPM Network,¹⁶ katere namen je vzpostaviti boljše sodelovanje, izmenjavo izkušenj in opravljanje številnih skupnih dejavnosti za učinkovitejše opravljanje nalog in pooblastil DPM za območje jugovzhodne Evrope, ki izhajajo iz Opcijskega protokola.

Te in druge aktivnosti DPM so razvidne tudi iz pregleda drugih dejavnosti DPM v letu 2021, ki je v prilogi tega poročila.

¹⁶ Glej <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/south-east-europe-npm-network/>.

1.6 FINANCE

Zakon o varuhu človekovih pravic v drugem odstavku 5. člena določa, da višino sredstev za delo Varuha določi Državni zbor v državnem proračunu. V okviru lastnega proračuna Varuha pa so predvidena ločena sredstva za delo DPM pri podprogramu »Izvajanje nalog in pooblastil DPM«.

Za izplačilo plač in drugih izdatkov zaposlenih smo leta 2021 porabili 130.388 EUR. Od tega so plače in dodatki znašali 104.069 EUR, regres za letni dopust 2.625 EUR, povračila in nadomestila 2.849 EUR, sredstva za delovno uspešnost 2.242 EUR, drugi izdatki zaposlenim 318 EUR, prispevki delodajalcev za socialno varnost 17.117 EUR, za premije kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja na podlagi Zakona o dodatnem pokojninskem zavarovanju javnih uslužbencev pa smo porabili 1.168 EUR.

Za materialne stroške v sklopu Opcijskega protokola smo leta 2021 porabili 38.377 EUR. Od tega za pisarniški in splošni material in storitve 8.405 EUR, za posebni material in storitve 333 EUR, za komunikacijske storitve 198 EUR, za izdatke za službena potovanja 452 EUR, za druge operativne odhodke 2.054 EUR in za poslovne najemnine 26.935 EUR.

Iz sredstev, namenjenih sodelovanju z nevladnimi organizacijami, smo leta 2021 porabili 8.231 EUR, od tega za druge operativne odhodke 5.869 EUR, za tekoče transferje neprofitnim organizacijam in ustanovam pa 2.362 EUR.

	DODELJENA SREDSTVA (SP) V EUR	VELJAVNI PRORAČUN (VP) V EUR	PORABLJENA SREDSTVA V EUR	PREOSTANEK SREDSTEV GLEDE NA VP V EUR
IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DPM	207.553	193.383	176.996	16.387
PLAČE	131.053	131.053	130.388	665
MATERIALNI STROŠKI	65.000	53.230	38.377	14.853
SODELOVANJE Z NEVLADNIMI ORGANIZACIJAMI	11.500	9.100	8.231	869

1.7

SKLEP

Spodbudno je, da lahko tudi to poročilo zaključimo s sporočilom, da med obiski v letu 2021 DPM ni ugotovil primerov mučenja. S priporočili za izboljšanje stanja pa je DPM znova opozarjal na primere, ki lahko pomenijo nečloveško ali poniževalno (slabo) ravnanje s posamezniki, ki jim je odvzeta prostost.

Poleg najpomembnejšega preventivnega učinka obiskov, katerih namen je preprečiti mučenje ali drugo slabo ravnanje, še preden se zgodi, ugotavljamo, da **so se v številnih obiskanih ustanovah tudi v letu 2021 prav zaradi priporočil DPM izboljšale bivalne razmere in ravnanje z osebami, ki jim je odvzeta prostost.**

Tudi z odzivi pristojnih organov (zlasti obiskanih ustanov) na naše ugotovitve in priporočila za izboljšanje stanja smo ponovno lahko večinoma zadovoljni, saj se nanje redno odzivajo in kažejo pripravljenost za sodelovanje. Poudarjamo pa, da je za izboljšanje položaja oseb, ki jim je na tak ali drugačen način odvzeta prostost, potrebno še boljše in poglobljeno sodelovanje pristojnih ministrstev, zlasti na področjih, na katerih so potrebne sistemske spremembe.

O opravljenih obiskih v letu 2021 sicer podrobneje poročamo v nadaljevanju, v drugem delu tega poročila. Na tem mestu pa izpostavljamo le nekatere bistvene ugotovitve.

Obiske domov starejših je tudi v letu 2021 **zaznamovala epidemija virusa SARS-CoV-2** in omejitve, ki so bile delno vezane (sploh ob začetku leta) na splošne omejitve v državi, pa tudi na posebne ukrepe, vezane na varstvo te, zdravstveno vsekakor posebej ranljive, populacije državljanov. Kot že vrsto let poprej, smo tudi v letu 2021 ob obiskih domov starejših ugotovili, **da ostajajo težave s pridobivanjem pravne podlage za zadržanje v domovih, kjer varovanja stanovalcev zaposleni ne izvajajo s klasičnim zaklepanjem oddelka** (ne glede na vrsto ključavnice). Poleg tega so tudi **postopki za verifikacijo varovanih oddelkov prepočasni**, posamezni domovi starejših pa zaradi prezašedenosti varovanih oddelkov celo razmišljajo o njihovem zaprtju. **Kadrovska stiska**, vezana na epidemijo covid-19, se je zaradi sprejetih (interventnih) zaposlitev sicer ublažila, vendar pa pristojno ministrstvo še vedno čaka odgovorna naloga spremembe kadrovskega normativov za tovrstne socialnovarstvene zavode. Ob obiskih v 2021 pa smo ugotovili tudi **vrsto primerov dobrega dela zaposlenih in dobrih praks**, ki nedvomno pripomorejo k boljšim bivalnim pogojem za stanovalce.

Tudi obiske **posebnih socialnovarstvenih zavodov** so v letu 2021 zaznamovale težave in stiske, ki jih je stanovalcem in zaposlenim v teh zavodih povzročila **epidemija bolezni covid-19**. V letu 2021, ko so bile epidemiološke razmere ob

obiskih nekoliko boljše, smo ugotavljali, da so **sprejeti ukrepi v veliki meri posegli v bivalne pogoje in življenje stanovalcev**. Izpostaviti je treba tudi (znova) ugotovljeno **prezasedenost varovanih oddelkov**, kar je vplivalo na kvaliteto bivanja vseh stanovalcev teh oddelkov, predstavlja pa tudi močno povečano obremenitev zaposlenih. Glede na navedeno smo lahko ugotovili, da je stiska tovrstnih zavodov ostala enaka, posamezni zavod se je z njo spopadal kakor je vedel in znal, bolj ali manj prepuščen samemu sebi.

Ob obisku **Enote za forenzično psihiatrijo**, ki deluje v okviru Oddelka za psihiatrijo UKC Maribor, smo prav tako znova **ugotovili prezasedenost**. Gre za sistemsko vprašanje, ki že vrsto let, dejansko vse od odprtja omenjene enote ostaja nerešeno. Posebej je treba izpostaviti (na to DPM opozarja že vse od odprtja Enote za forenzično psihiatrijo) **nezadostno zasedenost sicer sistemiziranih delovnih mest pravosodnih policistov** v referatu za varnost, kar pomembno vpliva na vidik varnosti pacientov in zaposlenih, onemogoča pa tudi zadostno bivanje pacientov na zunanjih površinah. Zaradi potreb pri opravljanju varnostnih pregledov bi bilo pri novosprejetih pacientkah za Enoto za forenzično psihiatrijo nujno zaposliti vsaj eno pravosodno policistko. Pomembno vprašanje, s katerim se DPM ob svojih obiskih **psihiatričnih bolnišnic** vedno znova srečuje, je tudi **izvajanje posebnih varovalnih ukrepov (PVU)**. Velikokrat so neprimerni že prostori za izvedbo telesnega oviranja, saj ne zagotavljajo zadostne zasebnosti oviranemu pacientu, zaradi kadrovske stiske pa tudi ni vedno zagotovljen stalni (neprekinjeni) nadzor nad oviranim.

Ob obiskih **kriznih centrov za otroke in mladostnike** smo ponovno ugotavljali, da se je koncept delovanja teh institucij, katerih bistvena elementa sta bila kratkotrajnost in prostovoljnost namestitve, z novimi nalogami na podlagi ZPND in DZ, precej spremenil. Ugotovili smo tudi, da **MDDSZ (še) ni spremenilo Pojasnil in strokovnih usmeritev za delovanje kriznih centrov in interventne službe v okviru regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam iz 2010**, ki so (podrobnejša) podlaga za delovanje kriznih centrov za otroke in mladostnike, čeprav se je že leta 2020 zavezalo, da bo delovanje kriznih centrov preučilo z vidika novih nalog, ki jih nalaga DZ, in na osnovi tega oblikovalo koncept delovanja, ki bi bil enoten in skladen z veljavno zakonodajo na področju socialnega varstva. MDDSZ smo zato ponovno priporočili, da preuči potrebo po celoviti ureditvi delovanja kriznih centrov za otroke in mladostnike v predpisih oziroma da zaradi novih nalog kriznih centrov pripravi nova pojasnila o njihovem delovanju. **Spodbudno pa je, da je MDDSZ upoštevalo večkrat ponovljeno priporočilo DPM o potrebi po spremembi kadrovskega normativa za krizne centre za otroke in mladostnike in normativ spremenilo s petih na šest strokovnih delavcev**. Da bi se krizni centri tudi dejansko čim prej kadrovske okrepili, smo MDDSZ priporočili, da pristojnim centrom za socialno delo zagotovi tudi ustrezna finančna sredstva za zaposlitve v kriznih centrih za otroke in mladostnike, ki bodo skladna s kadrovskim normativom. Obiskani krizni centri za otroke in mladostnike so vsa priporočila sprejeli in jih glede na njihove odzive veliko tudi že uresničili.

Ob **obiskih strokovnih centrov za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami** smo MIZŠ ponovno priporočili, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivno pristopi k reševanju **problematike uživanja in odvisnosti od psihoaktivnih snovi oziroma drugih odvisnosti pri otrocih in mladostnikih** v strokovnih centrih, da čimprej sprejme ustrezne protokole ravnanja in strokovnim centrom tudi sicer nudi vso pomoč pri obvladovanju navedenih težav. Ker smo ob obiskih ugotavljali, da vedno več otrok in mladostnikov zaradi težje problematike, s katero se soočajo (ne samo odvisnosti, temveč tudi različne težave v duševnem zdravju, heteroagresija, avtoagresija, druge težje čustvene in vedenjske težave itd.), tudi sicer potrebuje več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oziroma terapevtsko obravnavo, smo **pozdravili uveljavitev ZOOMTVI, po katerem imajo sedaj strokovni centri tudi zakonsko urejeno možnost za oblikovanje intenzivnih skupin**, hkrati pa smo MIZŠ priporočili, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivneje pristopi k reševanju težje problematike, s katero se soočajo strokovni centri ob obravnavi otrok in mladostnikov, in nudi strokovnim centrom pomoč pri oblikovanju intenzivnih skupin in pri oblikovanju programov obravnave otrok in mladostnikov v takšnih skupinah. MIZŠ je obe priporočili DPM sprejelo in ob tem izpostavilo uveljavitev ZOOMTVI, ki naj bi pripomogel pri reševanju navedene problematike. Protokol sodelovanja strokovnih centrov s centri za socialno delo in vzgojni program s standardi vedenja strokovnih delavcev ob kriznih dogodkih, katera je MIZŠ prav tako večkrat omenilo v svojih odzivih, ob zadnjem odzivu ministrstva še **nista bila sprejeta**. Odzivi obiskanih strokovnih centrov za otroke in mladostnike so pokazali, da so podana priporočila večinoma sprejeli in jih veliko tudi že uresničili.

Obiskali smo tudi **Zavod za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava (ZUDV Dornava)**, kjer je v letu 2021 po dolgoletnih opozarjanjih na potrebo po sistemski obravnavi otrok in mladostnikov z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju **začel delovati poseben varovani oddelek, ki so ga v ZUDV Dornava poimenovali Specializiran oddelek za otroke in mladostnike z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju (Specializirani oddelek)**. Ob obisku je DPM ugotavljal, kako poteka obravnava otrok in mladostnikov v tem oddelku ter s kakšnimi izzivi in težavami se v ZUDV Dornava pri tem soočajo. Ob prvem obisku Specializiranega oddelka je DPM ugotovil, da je namestitev mladoletnega uporabnika s hudimi težavami v duševnem zdravju v ZUDV Dornava uporabniku verjetno v večjo korist kot namestitev v varovani oddelek (posebnega) socialnovarstvenega zavoda med odrasle uporabnike. Uporabnik je namreč še vedno vključen v program izobraževanja, poleg tega pa zavodi za usposabljanje mladoletnim uporabnikom zagotovijo strokovno obravnavo, ki je bolj prilagojena njihovim potrebam, saj izvajajo socialnovarstvene storitve in posebni program vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike z motnjami v duševnem in telesnem razvoju ter vedenjskimi motnjami. Vendar pa gre pri delu z (mladoletnimi) uporabniki, ki so v ZUDV vključeni na podlagi določb ZDZdr, za drugačen koncept dela in ZUDV Dornava se temu še vsebinsko prilagaja, zaposleni se izobražujejo, je pa pri obravnavi uporabnikov treba slediti tudi določbam ZDZdr.

Glede **sprejemnih prostorov Azilnega doma** izpostavljamo, da je bilo **uresničenih veliko naših priporočil s prejšnjega obiska**. Problematično pa ostaja **pomanjkanje ustrezne zakonske podlage**, ki je potrebna za vsako omejitev gibanja oziroma za poseg v osebno svobodo posameznika, še posebej, ker smo tudi ob tokratnem obisku lahko ugotovili, da se je število oseb – tujcev povečalo in da ti na podajo vlog za mednarodno zaščito ponovno oziroma še vedno čakajo dalj časa.

Ob **obiskih ZPKZ oziroma njihovih oddelkov** je bilo **ugotovljeno, da je bila slaba polovica podanih priporočil (42 od skupaj 101 priporočila) sprejetih in že uresničenih, prav tako pa smo lahko ugotovili, da je bilo uresničenih kar nekaj priporočil iz prejšnjih obiskov**. Večina priporočil, ki še niso bila uresničena (v tem letu 51), pa se nanaša na ugotovljene pomanjkljivosti oziroma napake, ki za uresničitev terjajo nekaj več časa oziroma so za uresničitev potrebna tudi dodatna finančna sredstva.

Prav tako je spodbudno, da smo tudi ob obisku **Prevzgojnega doma (PD) Radeče** ugotovili, **da je bilo od prejšnjega obiska uresničenih več priporočil, tudi takšnih, ki smo jih morali v preteklosti večkrat ponavljati**. Navedeno je tako zagotovo pripomoglo k izboljšanju razmer v PD Radeče, kar se odraža tudi v tem, da smo ob tokratnem obisku ugotovili bistveno manj pomanjkljivosti oziroma nepravilnosti.

Tudi ob obiskih **policijskih postaj** v letu 2021 smo lahko ugotovili, da **PP oziroma MNZ uresničujejo priporočila DPM**. Spodbudno je, **da je bilo tudi v letu 2021 veliko priporočil (skupaj 83) sprejetih in tudi že uresničenih**. Glede sprejetih in še neuresničenih priporočil pa je bilo ugotovljeno, da gre za priporočila, ki se tudi že dalj časa ponavljajo in je za njihovo uresničitev potrebno več časa in finančnih sredstev.

2.

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

2.1

OBISKI SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV (DOMOV STAREJŠIH)

V letu 2021 smo opravili **štiri nenapovedane redne obiske domov starejših** in sicer smo obiskali Dom upokojencev Ptuj, Enoto Doma upokojencev Franc Salamon Trbovlje v Preboldu, Enoto Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici in Dom starejših Na Fari v Preboldu. **Ob teh obiskih smo podali skupaj 52 priporočil**, od katerih je bilo glede na odziv obiskanih domov na predhodna poročila o obiskih **24 uresničenih, 26 je bilo sprejetih, a še ne uresničenih, dvoje priporočil pa ni bilo sprejetih, na kar posebej opozarjamo**. Poleg teh obiskov smo opravili še dodatnih **osem kontrolnih obiskov**, katerih namen je bil predvsem preveriti uresničevanje naših priporočil iz predhodnih obiskov (ob teh obiskih smo podali dodatnih 18 novih priporočil, kar skupaj s priporočili z rednih obiskov predstavlja 70 priporočil).

Tudi leto 2021 je **zaznamovala epidemija virusa SARS-CoV-2**, vendarle pa je bilo stanje v domovih starejših zaradi dostopnega cepiva (prvi starostniki so bili cepljeni že ob koncu leta 2020) boljše, predvsem je bilo vedno manj težkih potekov okužbe, potrebnih napotitev na zdravljenje, predvsem pa tudi smrti, ki bi jih povzročila bolezen covid-19. Vendarle pa smo bili ob obiskih domov starejših tudi v tem letu pozorni na omejitve, ki so bile delno vezane (sploh ob začetku leta) na splošne omejitve v državi, pa tudi posebne ukrepe, vezane na zaščito te, zdravstveno vsekakor posebej ranljive, populacije državljanov. Tudi v letu 2021 je DPM ob obiskih dosledno spoštoval načelo »ne škoduj«, in sicer z zavrnitvijo obiskov v epidemiološko najbolj resnih obdobjih v začetku leta 2021, pa tudi v novembru 2021, ko se je število okužb in s tem povezanih napotitev na zdravljenje v družbi hitro povečevalo, s testiranjem članov DPM pred obiski in izpolnjevanjem pogoja PCT. Predvsem pa je temu pogoju sledil tudi z dosledno uporabo vse potrebne varovalne opreme (nošnja certificiranih FFP2 mask celotni čas obiska, razkuževanje rok, vzdrževanje razdalje). DPM je z obiski domov starejših prekinil v res le najbolj epidemiološko težkih razmerah, hkrati pa z obiski ob navedenem izpolnjevanju načela »ne škoduj« skušal zagotavljati izboljšanje razmer za stanovalce, ki v svoji starosti zaradi bolezni, oslabelosti ali drugih razlogov potrebujejo institucionalno varstvo.

Kot že vrsto let poprej smo tudi v letu 2021 ob obiskih domov starejših ugotovili, da **ostajajo težave s pridobivanjem pravne podlage za zadržanje v domovih, kjer varovanja stanovalcev zaposleni ne izvajajo s klasičnim zaklepanjem oddelka** (ne glede na vrsto ključavnice). Domovi namreč drugačne oblike varovanja stanovalcev (praviloma gre za varovanje s pomočjo osebja) običajno označijo kot osebno spremljanje, sledeč Usmeritvam za delo z osebami z demenco v institucionalnem varstvu, ki jih je pripravilo MDDSZ. Ob obiskih takšnih

domov starejših običajno ugotovimo, da osebje stanovalca z demenco, seveda zaradi njegove varnosti, ob želji po odhodu ustavi, zadrži, obrne, prepriča v vrnitev. Gre torej **za načine, ki kljub drugačnemu zagotavljanju, predstavljajo omejitev osebne svobode stanovalca. Zato menimo, da bi ministrstvo moralo na podlagi sicer dobre opredelitve v omenjenih usmeritvah zagotoviti (po potrebi tudi s preverjanjem v samih socialnovarstvenih zavodih), da se oddelki, ki ustrezajo opredelitvi iz 17. točke drugega člena ZDZdr, poimenujejo varovani oddelki, na oddelkih, ki delujejo po neomejevalnih načelih (osebno spremljanje, gospodinjska skupina), pa zagotoviti, da do omejitev osebne svobode stanovalcev (v kakršnikoli obliki) v nobenem primeru ne pride.** Natančno spoštovanje zakonskih zahtev za omejitev osebne svobode je nujno, saj je takšna omejitev brez pravne podlage nezakonita, v skrajnem primeru pa lahko predstavlja celo kaznivo dejanje.

V letu 2021 smo se znova srečali s primerom, ko je **dom starejših na verifikacijo varovanega oddelka čakal že od leta 2010.** Tudi to je eden od razlogov, da zaradi premajhnega števila (verificiranih) varovanih oddelkov še vedno prihaja do **prezasedenosti tovrstnih oddelkov v posameznih domovih starejših** (o čemer več pišemo v nadaljevanju). Tako je eden od obiskanih domov imel ob odprtju leta 2010 vzpostavljen varovani oddelk s 24 posteljami, na MDDSZ so nemudoma naslovili vlogo za njegovo verifikacijo. O vlogi ministrstvo ni odločilo, je pa omenjeni dom starejših leta 2019 (znova) pozvalo k odgovoru, kakšni so njihovi načrti glede oddelka in ali vztrajajo pri njegovi verifikaciji. Na podlagi poziva se je vodstvo zavoda, upoštevajoč tudi negativne izkušnje iz preteklosti (prezasedenost), odločilo, da bodo vlogo za verifikacijo varovanega oddelka umaknili. Število mest na varovanem oddelku naj bi glede na omenjeno odločitev začeli zmanjševati, v doglednem času pa bi varovanega oddelka ne imeli več. Razlog za takšno odločitev je bil, kot navedeno, da kljub opozorilom na težko stanje **ob prezasedenosti ni prišlo do učinkovite (sistemske) rešitve.** Sami varovanega oddelka, ki ob prezasedenosti pomeni slabše bivalne pogoje stanovalcev, kadrovska stisko zaposlenih, predvsem pa tudi slabše varnostne razmere na oddelku, ne želijo več imeti. **MDDSZ smo znova priporočili, da o vlogah za verifikacijo varovanih oddelkov čim prej odloči.** Nedopustno je namreč, da očitno o nekaterih vlogah ni bilo odločeno, čeprav so bile vložene tudi pred desetimi leti. Pravilnik o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo in o postopku njihove verifikacije namreč ne postavlja zgolj zahtev, ki jih morajo v določenem roku izpolniti izvajalci, temveč tudi obveznost verifikacije varovanih oddelkov. Ob tem ni nepomembno dejstvo, da je rok za izpolnitev pogojev za verifikacijo dejansko potekel v letu 2021, podaljšan pa (še) ni bil.

DPM je v preteklosti ugotovil prezasedenost varovanih oddelkov posameznih domov starejših na Primorskem, ki imajo varovane oddelke za stanovalce z demenco. Do prezasedenosti je največkrat prišlo zaradi sklepa sodišča o zadržanju stanovalca na varovanem oddelku posameznega doma starejših. Ne le, da je takšna namestitvev poslabšala bivalne pogoje vseh stanovalcev na varovanem oddelku konkretnega socialnovarstvenega zavoda, dodatno je obremenila

tudi zaposlene v zavodu. Do prezasedenosti varovanih oddelkov in s tem povezanih stisk je po ugotovitvi DPM v veliki meri prišlo, kot je bilo že omenjeno, zaradi omejenega števila varovanih oddelkov tovrstnih zavodov. Dejstvo namreč je, da veliko domov starejših sicer ima oddelke za stanovalce z demenco, vendar nekateri ob različnih načinih varovanja, ki so lahko za stanovalce tudi omejujoči (npr. ustavljanje, odvrčanje), poudarjajo, da varovanega oddelka nimajo. Čeprav smo ob poizvedbi v štirih domovih starejših, kjer so v preteklosti že imeli prezaseden varovani oddenek, ugotovili, da v dveh domovih varovana oddelka nimata stanovalcev, nameščenih preko kapacitete, pa **je bilo zaskrbljujoče pojasnilo, da do prezasedenosti občasno še prihaja**. Ravno tako je zaskrbljujoče, da je bilo v dveh domovih na varovanih oddelkih več stanovalcev, kot je bila kapaciteta oddelka. Ob obisku enega od omenjenih domov starejših so nam zaposleni izpostavili **vrsto izzivov, ki se jim postavljajo zaradi prezasedenosti**. Ne le, da se s tem poslabšujejo bivalni pogoji za vse stanovalce oddelka, tudi že tako kadrovska »podhranjeno« osebje je še bolj obremenjeno, postavlja se tudi vprašanje varnosti. Na varovanih oddelkih že sicer manjka zdravstvenega kadra, ob prezasedenosti ni zanemarljivo tudi vprašanje stroškov, saj ostaja del, namenjen zdravstveni oskrbi, nepokrit (vezan je namreč na kapaciteto oddelka). Nameščanje stanovalcev s strani sodišča predstavlja težavo tudi zaradi obstoječe čakalne dobe, saj se čakalna vrsta ob namestitvi s strani sodišča preskoči, čeprav je možno, da tako sprejeti stanovalec ne potrebuje varovanega oddelka tako nujno kot nekdo drug s čakalne liste.

Kadrovska stiska, vezana na epidemijo covid-19, se je zaradi sprejetih (interventnih) zaposlitev sicer ublažila. Vendar pa to ni bila sistemska rešitev za kadrovska stiska, s katero se domovi starejših srečujejo že dolgo časa. **Tudi v letu 2021 smo zato opozorili na (pre)majhno število zaposlenih v nočnem času, še posebej, ker takrat na varovanem oddelku velikokrat ni (neprekinjeno) prisoten zaposleni.**

Ob obiskih v 2021 smo ugotovili **tudi vrsto primerov dobrega dela zaposlenih in dobrih praks**, ki nedvomno pripomorejo k boljšim bivalnim pogojem za stanovalce, kar v nadaljevanju tudi izpostavljamo.

Ob obisku Doma upokoencev Ptuj smo posebej pohvalili posamezna, stanovalcem prijazna ravnanja. Tako smo pozdravili priprave na selitev varovanega oddelka (z oznako E3) iz tretjega v prvo nadstropje, kjer bo stanovalcem na voljo velika terasa. Na oddelku E3 so bile stene hodnika, skupnih prostorov in bivalnih prostorov v času našega obiska opremljene z izdelki stanovalcev, slikami in aranžmaji, vezanimi na bližajoči se praznik. Pohvalili smo organizacijo dejavnosti, prilagojeno posamezniku, programe in dejavnosti, ki se izvajajo z namenom boljšega počutja stanovalcev, prizadevanja za zmanjševanje večposteljnih sob in vključitev (terapevtskih) živali v aktivnosti stanovalcev. Kot dobro prakso smo ugotovili prisotnost dodatnih zaposlenih ob sobotah (en teden je prisoten socialni delavec, naslednji delovni terapevt, tretjo soboto fizioterapevt). Pohvalili smo dostopnost vse potrebne dokumentacije na oglasnih deskah varovanega oddelka in omogočanje obiskov v času epidemije (ti so potekali tudi v času vzpostavljene rdeče cone, seveda ob zagotavljanju vseh potrebnih varnostnih ukrepov).

Ob obisku Doma upokojencev Ptuj smo sicer podali 11 priporočil, od katerih je **Dom upokojencev Ptuj sprejel in tudi že uresničil tri, ob prejetem odzivu pa je na uresničitev čakalo še osem priporočil**. Dom upokojencev Ptuj je razpored aktivnosti že dopolnil z grafičnim prikazom (slikami aktivnosti), ki je stanovalcem z demenco vsekakor bolje prilagojen, razporedu pa je dodal tudi aktivnosti, ki se bodo izvedle ob koncu tedna. S pravnim poukom o možnosti preklica je dopolnil obrazec, namenjen soglasju o uporabi tehničnih sredstev za preprečevanje padcev.

Na uresničitev so še čakala priporočila, da se v primeru stanovalca, ki ne more dati soglasja za namestitev na varovani oddelek, pridobi odločitev sodišča še pred namestitvijo na oddelek, da se uvede preverjanje odzivnega časa klicnih zvoncev v krajših časovnih razmakih, da se razmisli o možnosti izvedbe anket (ali vsaj njihovega posebnega sklopa) ter analize rezultatov posebej za oddelek E3, da se pregled nabiralnika o pritožbah, predlogih in pohvalah opravi v krajših intervalih, največ na vsakih 14 dni. Uresničitev priporočila, da se kadrovska sestava Doma upokojencev Ptuj preoblikuje tako, da je v nočni izmeni prisoten tudi delavec z višjo ali visoko zdravstveno izobrazbo, je vezana na spremembo kadrovskega normativa za domove starejših, o čemer pišemo že v uvodu v to poglavje. Dvoje priporočil je bilo vezanih na zdravstveno oskrbo stanovalcev in sicer smo priporočili, da je klinični farmacevt še posebej pozoren na predpisovanje antidepressivne terapije skupaj s somatskimi zdravili in da se pacientom na negovalnih oddelkih zagotovi zadostna terapija. Na (celotno) uresničitev je čakalo tudi še priporočilo, da se v primeru namestitve servirne mizice ali oviranja roke zagotovi stalen, neprekinjen nadzor osebja, ki mora takšen ukrep odstraniti takoj, ko stanovalec nakaže, da se želi gibati, saj bi šlo sicer lahko za PVU.

Prav tako smo tudi ob obisku Enote Doma upokojencev Franc Salamon Trbovlje v Preboldu ugotovili vrsto dobrih praks in pohvalili posamezna, stanovalcem prijazna ravnanja. Tako smo posebej pohvalili, da so bili v času obiska DPM vsi prostori varovanih oddelkov očiščeni in prezračeni, zaposlena na varovanih oddelkih pa sta stanovalce skušala pritegniti k sodelovanju pri aktivnostih. Že v času obiska DPM smo prejeli obrazec List izvajanja posebnega varovalnega ukrepa in posebej pohvalili, da vsebuje tako rubriko »izvedeni preventivni ukrepi pred uvedbo PVU«, kjer se obkroži ena izmed možnosti, in pa rubriko »izvedeni ukrepi po izvedbi PVU«, ki se vpišejo opisno.

Ob obisku Enote Doma upokojencev Franc Salamon Trbovlje v Preboldu smo podali 14 priporočil, od katerih jih je **enota sprejela in tudi že uresničila osem, ob prejetem odzivu pa je na uresničitev še čakalo šest priporočil**. Uresničeno je bilo priporočilo, da se skuša zagotoviti, da do prekoračitev kapacitete na varovanih oddelkih ne pride več, predvsem pa, da se stanovalcu, ki je dodatno nameščen, zagotovijo enaki bivalni pogoji kot ostalim stanovalcem (vključno z namestitvijo tipke klicnega zvonca), ravno tako tudi priporočilo, da v primeru, ko svojci ne prinesejo predmetov iz stanovalčeve preteklosti, zaposleni v soglasju s stanovalcem posamezno sobo okrasijo z izdelki, ki jih stanovalci izdelujejo v okviru delovne terapije ali pa se namestijo slike stanovalca pri po-

sameznih aktivnostih oddelka. Enota Doma upokojencev Franc Salamon Trbovlje v Preboldu je tudi že uresničila priporočilo, da stanovalcem varovanih oddelkov v sanitarijah zagotovi vse pripomočke, potrebne ob osnovni skrbi za osebno higieno (poleg toaletnega papirja tudi brisače in milo), seveda ob upoštevanju varnostnih posebnosti vsakega posameznega stanovalca. Uresničeno je bilo priporočilo, da je treba biti pozoren na datume potekov zadržanja in predloge za podaljšanje podati vedno (vsaj) v zakonsko določenem roku (v času obiska DPM je bil to 14-dnevni rok), pa tudi priporočilo, da je treba biti pozoren na primere, ko bi varovalni ukrepi stanovalcu lahko omejili možnost gibanja. V takšnem primeru je treba zagotoviti, da se oviranje ob izraženi želji stanovalca nemudoma odstrani, če odstranitev oviranja zaradi varnosti stanovalca (ali drugih) ni mogoča, pa je treba ravnati, kot je določeno v 29. členu ZDZdr (PVU). Uresničeno je bilo priporočilo, naj se pregledi skrinjic za pritožbe, pohvale in pobude vršijo bolj pogosto (sedaj jih pregledujejo na sedem dni, kar je ustrezno), beležijo pa naj se tudi vse prejete ustne pritožbe, saj se tudi iz njih lahko razberejo posamezne težave oziroma sistemske nepravilnosti. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo o grafični predstavitvi urnika aktivnosti, saj je takšna predstavitev stanovalcem lažje razumljiva, olajša jim razbrati predvideni potek dneva oziroma tedna, pa tudi priporočilo o stiku s posameznimi zastopniki pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, ki pokrivajo področje Enote, da se pridejo predstaviti stanovalcem, svojcem in tudi zaposlenim oziroma da se pridobi (dodatno) gradivo glede njihovega dela.

Enota Doma upokojencev Franc Salamon Trbovlje v Preboldu bo v prihodnje upoštevala priporočilo, da v primeru, ko izve za intimne stike dveh stanovalcev, opravi (zgolj) z njima, če je to potrebno, ustrezni pogovor (tudi o iskanju ustrezne rešitve oziroma prostora za tovrstne stike) in se bo po potrebi, če bo menila, da tovrstni stiki lahko vplivajo na zdravstveno stanje enega ali obeh, posvetovala z izbranim zdravnikom. Uresničena tudi še niso bila priporočila o prizadevanju za vključenost zaposlenih v anketiranje, o dopolnitvi obrazca za soglasje za namestitev na varovani oddelek s pravnim poukom, kot ga opredeljuje tretji odstavek 74. člena ZDZdr, o pridobitvi odločitve sodišča pred namestitvijo stanovalca na varovani oddelek, o vzpostavitvi evidence neželenih dogodkov in o namestitvi obvestila o tem, kje je pripomočke za pisanje pritožb možno dobiti.

Tudi ob obisku Enote Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici smo ugotovili vrsto dobrih praks in pohvalili posamezna, stanovalcem prijazna ravnanja. Ob ogledu sob smo opazili, da ima vsaka soba svojo kopalnico, ki je ustrezno opremljena s potrebnimi toaletnimi pripomočki, torej z milom, brisačami in toaletnim papirjem ter košem za smeti, sobe so bile v času obiska DPM okrašene, imele so veliko okno, tako, da je bilo v sobah zračno in svetlo. Pohvalili smo tudi okrašenost sten oddelka s slikami in čistočo oddelka. Gasilni aparati v Enoti Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici so bili postavljeni na način, da se prepreči, da bi se stanovalci, ki so na invalidskem vozičku, pa tudi ostali, vanje zaleteli. Odnos zaposlenih do stanovalcev je bil spoštljiv, v letu 2020 pa je bila vsem trem ciljnim skupinam na voljo spletna anketa za oceno zadovoljstva. Ob obisku smo izvedeli, da stanovalca, ki sta par, bivata v skupni sobi (sicer v sobah bivajo ločeno po spolu), saj pozitivno vplivata

drug na drugega. Pohvalili smo vodenje evidenc za preglede pri psihiatru, vodenje evidenc padcev in razjed ter pisnih pritožb. Pravni pouk na izjavi soglasja za namestitev na varovanem oddelku je bil skladen s 74. členom ZDZdr.

Ob obisku Enote Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici smo podali 11 priporočil, od katerih je **enota sprejela in tudi že uresničila štiri, ob prejetem odzivu pa je na uresničitve še čakalo šest priporočil, posebej pa opozarjamo, da eno priporočilo s strani obiskane ustanove ni bilo sprejeto.** Enota Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici je tako že uresničila priporočilo, da na oglasne deske izobesi trenutno veljavno verzijo hišnega reda, da ustrezno označi nabiralnik za pritožbe, pohvale in predloge ter označi kje je možno dobiti pripomočke za pisanje pritožb, pa tudi, da beleži vse ustne pritožbe. Uresničeno je bilo tudi priporočilo o potrebni pozornosti, ko bi varovalni ukrepi lahko omejili možnost gibanja stanovalcu, ter zagotoviti, da se oviranje ob izraženi želji stanovalca nemudoma odstrani.

Enota Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici bo z razgovori, opravljenimi s stanovalci in svojci, ki sob nimajo okrašenih in predlogom za okrasitev sobe z izdelki in fotografijami, ki so nastale v času bivanja v enoti, uresničila podano priporočilo. Enota bo za lažjo orientacijo na oddelku in najdbo sobe v okviru delovne terapije s stanovalci izdelala okrasje, ki se bo namestilo na vrata posamezne sobe. Da bi tako stanovalci kot tudi njihovi svojci lažje vedeli, kdaj poteka kakšna dejavnost, je urnik aktivnosti, tudi tistih, ki potekajo med vikendom, tedensko izobešen na oddelku za demenco, spletna stran pa bo nadgrajena z objavami načrtovanih in izvedenih aktivnosti delovne terapije. Da bi stanovalci urnik aktivnosti lažje razumeli, bodo v prihodnje nanj dodane tudi grafične podobe načrtovane aktivnosti. Enota Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici bo vzpostavila stik z zastopniki pravic oseb s težavami v duševnem zdravju in jih povabila na obisk ter predstavitev njihovega dela. Seznam in kontakt tovrstnih zastopnikov pa je bil že obešen na oglasno desko.

Enota Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane v Slovenski Bistrici pa ni sprejela priporočila, naj v primeru stanovalca, ki ne more dati soglasja za namestitev na varovani oddelek, skladno z določbami ZDZdr pridobi odločitev sodišča še pred namestitvijo na oddelek. Iz odziva na predhodno poročilo je razvidno stališče Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane, da oddelek za osebe z demenco, poimenovan Spomini in vezi, nima pridobljenega statusa varovanega oddelka v skladu z ZDZdr, zato stanovalcev na podlagi sklepa sodišča ne namešča. V primeru, ko prosilec ne podpiše vloge za sprejem, opravi z njim razgovor psihiater in če v razgovoru oseba privoli v sprejem in dogovor podpiše, se sprejem opravi. V nasprotnem primeru zavod sprejema ne izvede oz. osebo in njegove svojce napoti na urejanje skrbništva. DPM je na podlagi ugotovitev med obiskom izrazil prepričanje, da glede na način varovanja stanovalcev, ki bivajo na oddelku Spomini in vezi, ta oddelek ustreza opredelitvi 17. točke drugega člena ZDZdr (varovani oddelek). Ob obisku smo pogledali tudi izjavo o strinjanju z zadržanjem, ki so jo podpisali vsi stanovalci, v času obiska DPM nameščeni na tem oddelku. Omenjena izjava vsebuje tudi ustrezen pravni pouk in je tako lahko primerna podlaga za namestitev na varovani oddelek (skladno s 74. členom

ZDZdr). Priporočilo DPM pa se nanaša na morebitne primere v prihodnosti, ko stanovalci ne bi bili zmožni podpisati tovrstne izjave oziroma se ne bi mogli (zaradi svojega zdravstvenega stanja) zavedati pomena svojega soglasja in bi bilo tako zaradi zagotovitve pravne podlage za zadržanje stanovalca na varovanem oddelku treba obvestiti sodišče (75. člen ZDZdr in naslednji). Glede na prejeti odgovor obiskanega zavoda smo dodatno pojasnili, da je opredelitev varovanega oddelka vezana na izpolnjevanje pogojev omenjenega zakonskega določila (17. točke drugega člena ZDZdr) in ne na podelitev statusa. Res pristojno ministrstvo lahko odloča o verifikaciji varovanega oddelka, vendarle pa gre tu zgolj za ugotavljanje izpolnjevanja posameznih pogojev (glede na Pravilnik o kadrovske, tehnične in prostorske pogoje za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo in o postopku njihove verifikacije) in ne za odločanje o ustreznosti zakonski opredelitvi.

Tudi ob obisku **Doma starejših Na Fari Prevalje** smo **pohvalili trud**, da se je svojce tudi v najslabših epidemioloških razmerah skušalo redno obveščati o stanju v zavodu in so jim bile informacije na voljo na spletni strani. Pohvalili smo urejenost in velikost zunanjih površin Doma, opremljenost kopalnic na varovanih oddelkih s potrebnimi toaletnimi pripomočki, torej z milom, brisačami in toaletnim papirjem ter košem za smeti, zračnost, urejenost in čistočo sob, pa tudi okrašenost sten obeh oddelkov s slikami. Ob vpogledu v enega od spisov stanovalcev smo ugotovili, da so v njem zapisane vse informacije o njegovi dieti. Ker so bivalni pogoji, predvsem pa tudi oskrba stanovalcev in posledično njihovo zadovoljstvo v veliki meri odvisni od zaposlenih, smo posebej pohvalili, da so zaposleni stanovalce vikali, bili do njih spoštljivi, jih ustrezno naslavljali in z njimi niso govorili »po otroško«. Pozdravili smo dostopnost domske zdravnice tudi izven objavljenega urnika dela ambulante, vodenje evidence pisnih pritožb, dostopnost podatkov o zastopnikih pravic oseb s težavami v duševnem zdravju (viseli so na oglasnih deskah), pa tudi skrbno vodenje spisnih map stanovalcev (ob pregledu smo ugotovili, da so v njih podpisane izjave o namestitvi na varovani oddelek).

Ob obisku Doma starejših Na Fari Prevalje smo podali 16 priporočil, od katerih jih je zavod **sprejel in tudi že uresničil devet, ob prejetem odzivu pa je na uresničitev še čakalo šest priporočil, posebej pa opozarjamo, da eno priporočilo s strani obiskane ustanove ni bilo sprejeto.**

Dom starejših Na Fari Prevalje je tako že uresničil priporočilo, naj zaposleni v primeru, ko svojci ne prinesejo predmetov iz stanovalčeve preteklosti, v soglasju s stanovalcem posamezno sobo okrasijo z izdelki, ki jih stanovalci izdelujejo v okviru delovne terapije ali pa namestijo slike stanovalca pri posameznih aktivnostih oddelka. Uresničil je tudi priporočilo o grafični predstavitvi urnika aktivnosti, ki bo stanovalcem lažje razumljiva, olajšala jim bo razbrati predvideni potek dneva oziroma tedna, na vseh urnikih je zapisal ure poteka aktivnosti (tudi na urnikih skupinskih aktivnosti), namesto več urnikov je tudi pripravil in objavil (zgolj) en urnik aktivnosti. Dom starejših Na Fari Prevalje je pojasnil, da je zaradi lažje dostopnosti svojcem stanovalcev omogočil izpolnjevanje anket o

zadovoljstvu s storitvami v zavodu preko spleta, takšno izpolnjevanje pa postaja tudi stalna praksa. Dom je pojasnil tudi, da je možnost, da bi se katerega stanovalca, ki potrebuje zdravniški pregled, spregledalo, izključena, saj tako ambulanta sestra kot tudi zdravnica dobro poznata vse stanovalce pa tudi njihove svojce. Uresničeno je bilo priporočilo o dopolnitvi pravnega pouka na obrazcu za soglasje za namestitev na varovana oddelka (Zarja in Mavrica), skladno s tretjim odstavkom 74. člena ZDZdr. Dom starejših Na Fari Prevalje je pojasnil tudi, da zaposleni stanovalcu, ki ima zavrt invalidski voziček, ob nakazani želji nemudoma popustijo zavoro ter pomagajo, da varno zapusti prostor, ne da bi se zaletaval v druge stanovalce. Zaposleni so pozorni, da varovalni ukrep ne bi omejil možnosti gibanja in vedno izvajanje varovalnega ukrepa ob izraženi želji stanovalca nemudoma prekinejo. Na varovanih oddelkih so bili že nameščeni novi (enotni) nabiralniki za podajanje pripomb, pritožb in pohval, skupaj z obvestilom, kje se dobi pripomoček za pisanje, nabiralnik se prazni vsakih 14 dni.

Dom starejših Na Fari Prevalje je sicer sprejel, ob odzivu na predhodno poročilo pa še ne uresničil, priporočilo o skrbnosti pri postavitvi tipk klicnih zvoncev, da bodo te stanovalcem dostopne na način, da jih bodo res lahko dosegli in uporabili (torej, da so funkcionalne), pa tudi priporočilo o objavi urnika aktivnosti na spletu, saj ga bodo lahko tako spremljali tudi svojci in izvajanim aktivnostim prilagodili čas obiska. Dom starejših Na Fari Prevalje je pojasnil, da se že odpravljajo nepravilnosti glede natančne opredelitve vzroka, zaradi katerega je bila predpisana določena terapija (tako psihiatrična kot somatska zdravila), kot tudi navedbe pogostosti aplikacije. Dom sicer ni izrecno odgovoril na priporočilo, naj se objavi urnik dela ambulante, ki bo kar najbolj prikazoval dejanski delovni čas, saj bodo le tako lahko stanovalci (pa tudi svojci) vedeli, kdaj lahko dostopajo do domske zdravnice. Ker pa je že v uvodu svojega odgovora na predhodno poročilo poudaril, da so (oziroma bodo) priporočila DPM upoštevali, menimo, da si bo za uresničitev tega priporočila prizadeval, kar bomo preverili pri naslednjem obisku. Na uresničitev je ob prejemu odziva na predhodno poročilo še čakalo priporočilo, da je potrebno v primeru stanovalca, ki ne more dati soglasja za namestitev na varovani oddelk, skladno z določbami ZDZdr pridobiti odločitev sodišča še pred namestitvijo na oddelk, pa tudi, naj Dom starejših Na Fari Prevalje stopi v stik z zastopniki pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, ki pokrivajo področje doma, in jim predlaga, da se pridejo predstaviti stanovalcem, svojcem in tudi zaposlenim.

Posebej je treba opozoriti, da Dom starejših Na Fari Prevalje ni sprejel priporočila, da je treba biti pozoren na razliko med varovanimi oddelki in oddelki s povečano pozornostjo, na razliko med osebnim varovanjem in osebnim spremljanjem ter na soglasje, ki je potrebno za namestitev stanovalca na varovani oddelk. Iz odgovora na predhodno poročilo izhaja, da sta oddelka za osebe z demenco Mavrica in Zarja gospodinjski skupini z osebnim spremljanjem. Stanovalci lahko po lastni želji zapustijo oddelk in se prosto (ali s spremstvom osebja) gibljejo po domu in izven njega. Nekateri stanovalci tako dnevno obiskujejo prostore delovne terapije, drugi gredo v bife na kavo ali na druženje v avlo v pritličju doma, nekateri pa na sprehod v park. Na oddelka prihajajo na obisk stanovalci iz drugih oddelkov, s čimer se jim omogoči druženje in gibanje

po domu in okolici. Zaposleni skušajo izvajati osebno spremljanje kot nevsiljivo individualno obravnavo, ki je vezana na želje stanovalca in temelji na zaupanju in motiviranju v skrbi za varnost stanovalca. Zaposleni so pozorni, da ne omejujejo možnost gibanja stanovalcev, vsako oviranje na željo stanovalca zaposleni odstranijo. Prav tako izhod/vhod iz gospodinjske skupine Zarja ni »maskiran« s foto-tapeto sončnic. Steklo so zaposleni oblekli v vesele barve s pridihom domačnosti, topline in dobrega počutja, kar stanovalcev in tudi svojcev ne moti. Glede na prejeti odgovor smo dodatno pojasnili, da je pomembno vprašanje, ali stanovalci vedo, da gre le za fototapeto in ali se kljub fototapeti zavedajo, da je ta nalepljena na (odklenjenih) izhodnih vratih iz oddelka. Glede na dosedanje izkušnje, tudi v nekaterih drugih domovih starejših, ki imajo podobno vrsto okrasitve, vsaj osebe z napredovano demenco zaradi fototapete ne znajo več prepoznati izhodnih vrat iz oddelka. S tem se jim (ne glede na namen, ki se je želel s fototapeto doseči) de facto preprečuje možnost samostojnega izhoda iz oddelka. To je samo po sebi seveda lahko prav in nikoli ni bilo predmet kritike DPM, če se s takšnim načinom varovanja zagotavlja ustrezna varnost oseb, pri katerih bi samostojen izhod zaradi njihove dezorientacije v prostoru in času, kot posledice bolezenskega stanja, predstavljal nevarnost. Seveda pa je za to, če gre za omejitve osebne svobode stanovalca, treba imeti ustrezno pravno podlago. Videno med samim obiskom, tako zastiranje vrat, kot tudi odvrčanje stanovalca (ko je v času obiska eden od stanovalcev želel oddelek zapustiti, sta ga zaposleni na oddelku prijeli in usmerili nazaj) kažejo, da koncept osebnega spremljanja, vsaj za vse stanovalce, morda še ni v celoti zaživel.

V letu 2021 smo v osmih domovih starejših preverili spoštovanje priporočil, ki jih je DPM podal ob svojih obiskih v preteklih letih, šlo je torej za nenapovedane kontrolne obiske. Tako smo obiskali Dom starejših občanov Tezno, Centre starejših Gornji Grad, Trnovo, Medvode in Črnuče, Dom starejših Škofljica, Dom za starejše Bor, Črni Vrh nad Idrijo in Center starejših Pristan, Vipava. Ob teh obiskih smo poleg preverjanja uresničitve priporočil, podanih ob prejšnjih obiskih, podali 18 novih priporočil. Od teh so domovi devet priporočil že uresničili, štiri priporočila so na uresničitev še čakala, glede petih priporočil pa smo v času priprave poročila na odziv doma starejših še čakali (rok za odziv še ni potekel).

Ob rednem obisku **Doma starejših občanov Tezno** leta 2020 smo podali 17 priporočil. Ob kontrolnem obisku leta 2021 smo lahko ugotovili, da je od teh Dom starejših občanov Tezno **sprejel in uresničil osem priporočil, devet priporočil pa je sicer sprejel, jih pa še ni v celoti realiziral.** Večina še neuresničenih priporočil je bila vezanih na prenovo varovanega oddelka, da so boljši bivalni pogoji vezani predvsem na pridobitev sredstev in izvedbo investicije, kar nedvomno terja nekaj več časa. Ob svojem obisku je DPM podal tudi **ново (sistemsko) priporočilo in sicer, naj MDDSZ seznam zastopnikov oseb s težavami v duševnem zdravju uvrsti na spletno stran** tako, da ga bo skupaj z opredelitvijo pristojnosti lažje najti in na mesto, ki bo splošno in torej ne vezano (zgolj) na enega od zavodov, kjer zastopniki svoje naloge opravljajo. MDDSZ je v odzivu pojasnilo, da se s priporočilom DPM v celoti strinja, pristopilo bo k preglednejši in hitreje dostopni ureditvi seznama zastopnikov pravic oseb na področju du-

ševnega zdravja in do konca meseca septembra 2021 to ustrezno uredilo na spletni strani MDDSZ. MDDSZ se strinja, da je seznam zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja skupaj z opredelitvijo njihovih pristojnosti treba umestiti tako, da bodo podatki dostopni širše in skladno z njihovim namenom, nalogami in pristojnostmi njihovega delovanja. **Zaradi navedenega priporočilo štejemo kot sprejeto, vendar pa v času odziva še ni bilo uresničeno.**

Ob rednem obisku **Centra starejših Gornji grad** leta 2020 smo podali 13 priporočil. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je od teh Center **sprejel in uresničil kar 12 priporočil, kar je vsekakor treba pohvaliti. Eno priporočilo je Center sicer sprejel, ga pa še ni v celoti uresničil.** Vendarle pa je treba poudariti, da je omenjeno priporočilo vezano (predvsem) na dokončanje izgradnje novega oddelka, kar se bo glede na prejeta pojasnila ob samem obisku zgodilo v bližnji prihodnosti. Ob tokratnem obisku nismo podali novih priporočil, smo pa **podali nekaj pohval ugotovljenih obstoječih praks.** Tako smo pohvalili dnevno beleženje aktivnosti, ki se jih je stanovalec udeležil, pa tudi tedenski zbirnik aktivnosti posameznega stanovalca. Ker nekateri stanovalci zaradi zaščitne maske niso povsem razumeli animatorke, jim je ta črke napisala na papir, da so jih lahko tudi prebrali, za sodelovanje jih je pohvalila. Na stene so stanovalci ob pomoči zaposlenih obesili liste s svojimi pobarvankami, na hodniku je bila tudi iz lesa izdelana zajčja družina, zato smo pohvalili prizadevanja zaposlenih za okrasitev oddelka.

Ob rednem obisku **Centra starejših Trnovo** leta 2016 smo podali devet priporočil in ob tematskem obisku leta 2019 pet priporočil. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je od teh Center **sprejel in uresničil šest priporočil, danih ob obisku leta 2016, in tri priporočila, dana ob obisku leta 2019,** kar je vsekakor treba pohvaliti. Je pa ob tem treba opozoriti, da je **Center tri priporočila, dana ob obisku leta 2016, in dve priporočili, dani ob obisku leta 2019, sicer sprejel, jih pa še ni v celoti uresničil.** Izrazili smo pričakovanje, da si bo Center prizadeval, da tudi ta priporočila čim prej uresniči. Ob tokratnem obisku smo podali tudi eno novo priporočilo in sicer, naj se program, ki omogoča tiskanje terapije stanovalcev ustrezno prilagodi na način, da bodo ob vsakem izpisu natisnjeni vsi podatki. Ker so na oddelkih v vložnih mapah natisnjeni listi s terapijo namreč v nasprotnem primeru lahko pride do neželenih napak pri odmerjanju tovrstne (ali tudi druge) terapije. **Center je v odzivu na predhodno poročilo sporočil, da je priporočilo že uresničil. Ob obisku smo opazili** nameščene in točne ure, s katerimi je stanovalcem olajšana orientacija v času, zato smo center za ta prizadevanja pohvalili.

Ob rednem obisku **Centra starejših Medvode** leta 2016 smo podali 17 priporočil. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je bilo **sprejetih in uresničenih 10 priporočil, sedem priporočil, danih ob obisku leta 2016, pa še ni bilo v celoti uresničenih.** Izrazili smo pričakovanje, da bo Center starejših Medvode omenjena priporočila čim prej uresničil. Ob tokratnem obisku smo podali tudi sedem novih priporočil, od katerih jih je **pet že uresničenih.** Tako je bilo že uresničeno priporočilo, naj zavod samostojno ali v dogovoru s svojci (če gre za ure, ki so jih prinesli oni) poskrbi za menjavo baterij in s tem pravilno delovanje ur,

saj so lahko pomemben dejavnik pri orientaciji stanovalcev z demenco znotraj časa; uresničeno je bilo tudi priporočilo, naj se zaposleni redno vpisujejo na tablo za zapis prisotnih. Center starejših Medvode je pojasnil, da zaposleni vsakemu stanovalcu pojasnijo pomen klica v sili, seznanijo ga z njegovimi funkcijami in samo uporabo. Stanovalcem je klicni sistem vedno na dosegu roke, prav tako zaposleni v nočnem času opravljajo več obhodov, saj se zavedajo, da marsikateri stanovalec ni zmožen prepoznave, čemu je klicni sistem namenjen. Uresničeno je bilo priporočilo, naj se ustrezno uredi kopalnice varovanega oddelka in namesti vse potrebne toaletne pripomočke, ki bodo stanovalcem omogočali učinkovito skrb za osebno higieno, pa tudi, da se kljuge vrat, ki vodijo v sobe stanovalcev, redno popravljajo, saj se z zapiranjem sob med drugim zagotavlja tudi zasebnost stanovalcev v sobi. Center je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da zaposleni vsakodnevno popravljajo tako kljuge kot umivalnike, vrata in druge predmete, ki jih stanovalci poškodujejo oziroma uničijo. **Na uresničitve pa sta še čakali priporočili**, da se še več truda vложи v spodbujanje svojcev, naj prinesejo predmete, namenjene krepitvi spomina stanovalcev (predmeti iz njegovega otroštva, mladosti), in predmete, povezane z njegovo socialno mrežo (slike otrok, vnukov, kraja, kjer je stanovalec prej živel, in podobno) oziroma, da se ob neaktivnosti svojcev v okrasitev sobe stanovalca, seveda v prvi vrsti skladno z njegovimi željami, vključijo zaposleni ter da se luknja v vratih na teraso do namestitve nove klimatske naprave ustrezno zakrije oziroma zavaruje. **Ob obisku smo posebej pohvalili** možnost, da se stanovalcu obrok (predvsem zajtrk) postreže tam, kjer mu je najbolj udobno jesti, ter odnos zaposlenih do stanovalcev, ki je bil spoštljiv, potrpežljiv in prijazen.

Ob rednem obisku **Centra starejših Črnuče** leta 2016 smo podali devet priporočil. Ob kontrolnem obisku leta 2021 smo lahko ugotovili, da je od teh **Center sprejel in uresničil sedem priporočil, dveh priporočil pa še ni v celoti uresničil**. Ob obisku leta 2021 smo podali tudi novo priporočilo in sicer, da se v primeru stanovalca, ki ne more dati soglasja za namestitev na varovani oddelek, skladno z določbami ZDZdr pridobi odločitev sodišča še pred namestitvijo na oddelek. **Priporočilo je bilo glede na odziv Centra sprejeto, ni pa bilo še uresničeno**. Ob obisku smo **posebej pohvalili urejenost površin pred oddelkom**, saj so bile na zelenici nameščene odslužene avtomobilske pnevmatike, vanje pa zasajene najprej rože, pozneje tudi zelišča in zelenjava.

Ob rednem obisku **Doma starejših Škofljica** leta 2018 smo podali 14 priporočil. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je bilo **sprejetih in uresničenih 12 priporočil, dveh priporočil pa Dom starejših Škofljica še ni v celoti uresničil**, ob čemer je treba poudariti, da je uresničitev enega izmed njih vezana na spremembo kadrovskih normativov, kar je naloga pristojnega ministrstva (MDDSZ). Dom starejših Škofljica je **že uresničil dve priporočili, podani ob tokratnem obisku**, in sicer, naj se obrazec privolitve dopolni še z navedbo, da je lahko preklic privolitve izrecen, lahko pa se nanj sklepa tudi iz dejanj stanovalca, pa tudi, da se na varovanem oddelku poskrbi za namestitev ustreznega nabiralnika za pritožbe, pohvale in predloge, dostopnega tako stanovalcem kot njihovim svojcem.

V letu 2021 smo izvedli tudi kontrolni obisk **Doma za starejše Bor, Črni Vrh nad Idrijo**. Ob tem obisku smo preverjali predvsem morebitno izvajanje PVU v domu, saj smo ob rednem obisku leta 2018 ugotovili večje število izvedb telesnih oviranj s pasovi. Ob tokratnem obisku smo ugotovili, da se PVU od novembra 2018 ne izvajajo več. Vendarle pa smo glede izvajanja varovalnih ukrepov podali Domu za starejše Bor priporočilo, da zagotovi, da se stanovalcem ob namestitvi varovalnega pasu na invalidskem vozičku (ob njegovem hkratnem zavrtju) ali med oviranjem roke (npr. ob nameščeni kanili) ne omeji njihova osebna svoboda oziroma da se v primeru takšne omejitve ravna skladno z 29. členom ZDZdr (PVU). **Priporočilo je bilo glede na odziv na predhodno poročilo o obisku že uresničeno.**

V letu 2021 smo izvedli še obisk **Centra starejših Pristan Vipava**. Ob tokratnem kontrolnem obisku smo preverjali predvsem morebitno prezasedenost varovanih oddelkov obiskanega zavoda, ugotovljeno ob obisku leta 2018. O tem več pišemo že v uvodu v to poglavje. Na podlagi svojih ugotovitev smo podali pet priporočil, na odziv Centra starejših Vipava smo v času priprave poročila še čakali. Dvoje priporočil je bilo sistemske narave, naslovljeni sta bili na MDDSZ, in sicer smo priporočili, da ministrstvo o vlogah za verifikacijo varovanih oddelkov čim prej odloči (tudi o tem več pišemo v uvodu v to poglavje) ter da preveri obstoj varovanih oddelkov posameznih domov starejših (občasno so oddelki, kjer je stanovalcem de facto omejena osebna svoboda »skriti« pod drugimi oznakami, npr. kot oddelki z osebnim spremljanjem, kot gospodinjske skupine in podobno) in bodisi s prekvalifikacijo obstoječih oddelkov, bodisi z odprtjem novih varovanih oddelkov domov starejših zagotovi zadostno število mest, da do prezasedenosti oddelkov domov starejših ne bo več prihajalo. Centru starejših Pristan smo priporočili, da prostorsko zagotovi nemoten odhod stanovalcev, ki ne potrebujejo ustreznega varovanja, za njihovo zadržanje pa tudi ni pravne podlage, z oddelka brez sodelovanja zaposlenih (odpiranje vrat na zahtevo). Izpostavili smo, da če to ni mogoče, je položaj vseh stanovalcev tega oddelka podoben, saj oddelka ne morejo samostojno zapustiti (tako tudi smiselno definicija varovanega oddelka iz 17. točke drugega člena ZDZdr) in je za zadržanje (tudi teh stanovalcev) treba pridobiti ustrezno pravno podlago. Priporočili smo tudi, da Center starejših Pristan pri sprejemu stanovalca na varovani oddelek spoštuje določbo drugega odstavka 74. člena ZDZdr, ki določa, da mora biti privolitev stanovalca izraz njegove svobodne volje, ki temelji na razumevanju položaja in je izoblikovana na podlagi primernega pojasnila o naravi in namenu obravnave. Privolitev mora biti pisna. Privolitev lahko ob upoštevanju omenjenih pogojev poda zgolj stanovalec sam, ne more je podati katerakoli druga oseba, niti njegov skrbnik. Priporočili smo tudi, da Center starejših Pristan pravni pouk izjave o privolitvi uskladi s tretjim odstavkom 74. člena ZDZdr, ki določa: »Oseba, ki je privolila v sprejem v varovani oddelek, lahko kadar koli, izrecno ali z dejanji, iz katerih je to mogoče sklepati, privolitev prekliče in zahteva, da se jo odpusti iz varovanega oddelka. V tem primeru je treba osebo takoj odpustiti.«

2.2

OBISKI POSEBNIH SOCIALNOVARSTVENIH ZAVODOV

V letu 2021 je DPM obiskal **tri posebne socialnovarstvene zavode** (šlo je za dva redna in en kontrolni obisk), katerih namen je izvajanje storitev institucionalnega varstva odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju in motnjami v duševnem razvoju.

Obiske v letu 2021 sta zaznamovali predvsem dve tematiki. Prva je bila vezana na ugotovljeno **prezasedenost varovanih oddelkov** obiskanih posebnih socialnovarstvenih zavodov, kar je vplivalo na kvaliteto bivanja vseh stanovalcev teh oddelkov, predstavljalo pa je tudi močno povečano obremenitev zaposlenih. Glede na navedeno smo lahko ugotovili, da je stiska tovrstnih zavodov ostala enaka, posamezni zavod se je z njo spopadal kakor je vedel in znal, bolj ali manj prepuščen samemu sebi. Eden od obiskanih zavodov je stanovalce **še vedno nameščal v skupni prostor** in jim tam skušal zagotoviti čim večjo mero zasebnosti, drugi je ob preseženi kapaciteti postelje namestil v sobo, sicer namenjeno izvedbi PVU. Na težave zaradi prezasedenosti varovanih oddelkov teh zavodov smo sicer v preteklosti že večkrat opozarjali, tudi v letnem poročilu DPM za leto 2020. Druga tematika pa je bila vezana na **težave in stiske, ki jih je stanovalcem in zaposlenim v posebnih socialnovarstvenih zavodih povzročila epidemija bolezni covid-19**. Tudi v letu 2021, ko so bile epidemiološke razmere ob obiskih nekoliko boljše, smo lahko videli, da so sprejeti ukrepi posegli v bivalne pogoje in življenje stanovalcev na splošno.

V okviru rednih obiskov je DPM v letu 2021 opravil obisk Doma Nine Pokorn Grmovje in Socialno varstvenega zavoda (SVZ) Hrastovec. Ob teh obiskih je podal 43 priporočil, od katerih jih je bilo 20 sprejetih in tudi že uresničenih, 19 pa jih je na uresničitev še čakalo. Pri vsaj nekaterih od slednjih, kar je natančneje pojasnjeno v nadaljevanju, **do uresničitve ni prišlo bodisi zaradi prezasedenosti varovanega oddelka ali pa omejitev, povezanih z epidemijo covid-19**. Eno priporočilo ni bilo sprejeto, na tri sistemska priporočila pa v času priprave poročila še nismo prejeli odziva pristojnega ministrstva, to je MDDSZ.

Ob obisku Doma Nine Pokorn Grmovje smo ugotovili nekaj dobrih praks. Tako smo posebej pohvalili prizadevanja, da zavod stanovalcem tudi v času epidemije covid-19 ter s tem povezanih omejitev omogoča izhode (sprehodi, izleti v naravo, trgovino) in zagotavlja stike s svojci. Pohvalili smo izvajanje animacijskih aktivnosti med tednom in lepo, vzorčno urejena prostor za kajenje

in park pred varovanim oddelkom. V času obiska DPM smo pregledali evidenco, ki jo Dom vodi za naročanje na psihiatrično obravnavo. Evidenca se vodi na posebnih obrazcih, ki gredo v stanovalčev karton, posebej pa se evidenca vodi tudi v internem zvezku. Pohvalili smo zgledno vodenje obeh evidenc, prav tako pa tudi skrbno in sistematično vodenje zdravstvene dokumentacije stanovalcev.

Ob obisku Doma Nine Pokorn je DPM podal 13 priporočil, od katerih jih je bilo **osem sprejetih in tudi že uresničenih**. Ob obisku smo poleg varovanega oddelka pogledali tudi novo odprto enoto Spominček, namenjeno predvsem stanovalcem z vodilno diagnozo demence. Opozorili smo, da bi se Dom Nine Pokorn moral pri tej enoti odločiti za enega od obstoječih, v usmeritvah ministrstva jasno opredeljenih konceptov dela in varovanja. Dom Nine Pokorn je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da enota Spominček deluje kot enota z osebnim spremljanjem. Pojasnil je, da s takšnim načinom varovanja stanovalcem zaposleni zagotavljajo varnost, kar pomeni nevsiljivo spremljanje v pravem pomenu besede, torej da zaposleni ne omejujejo osebne svobode stanovalcem.

Ob obisku smo podali tudi nekaj priporočil, ki se vežejo na bivalne pogoje na varovanem oddelku. Tako smo Domu Nine Pokorn priporočili, da tudi stanovalcem, ki se jih ob prezasedenosti varovanega oddelka namesti v dodatno oziroma dodatne postelje, zagotovi ustrezno nočno omarico, nočno lučko in večjo omaro za osebno garderobo. Priporočilo smo šteli za uresničeno, saj si dom prizadeva, da bi stanovalcem zagotovil dobre bivalne pogoje, odgovornost za dodatne namestitve preko kapacitete varovanega oddelka (in s tem poslabšanje bivalnih pogojev stanovalcev) pa ni na strani Doma Nine Pokorn. Kot smo navedli že v uvodu, to vsekakor kaže, da prezasedenost pomembno vpliva na kvaliteto bivalnih pogojev in življenja vseh stanovalcev varovanega oddelka, pomeni pa tudi povečano obremenitev zaposlenih. Dom Nine Pokorn je po izboljšanju epidemiološkega položaja **uresničil tudi priporočilo, naj stanovalcem zagotovi (še) več možnosti za druženje z (veterinarsko oskrbljenimi) živalmi**, saj očitno dosedanje izkušnje kažejo na pozitivni (terapevtski) vpliv stikov z živalmi na stanovalce. Dom Nine Pokorn je »domsko« psihiatrinjo seznanil s priporočilom, naj se razlogi za rabo zdravil po potrebi nedvoumno navedejo, ob tem pa naj se označi zdravilo prvega oziroma drugega izbora, kadar je predpisanih več različnih zdravil po potrebi. Psihiatrinja je takšen način določitve prioritete zdravil pri določenih stanovalcih že vpeljala, v prihodnje pa ga bo dosledno upoštevala pri vseh stanovalcih. **Dom Nine Pokorn je na podlagi podanega priporočila ustrezno spremenil pravni pouk izjave stanovalca o soglasju za namestitev na varovano enoto, ustrezno označil nabiralnik za pritožbe, pohvale in predloge ter poleg njega pritrldil pojasnilo o tem, kje stanovalci lahko dobijo potrebno pisalo in liste papirja.** Sklenil je tudi, da se bodo nabiralniki pregledovali pogosteje (vsakih 14 dni), prejete pritožbe (tudi anonimne) bo pritožbena komisija obravnavala, odgovore o obravnavi anonimne pritožbe pa bo objavljala na oglasni deski varovanega oddelka.

Pet priporočil je na uresničitev ob prejemu odziva Doma Nine Pokorn na predhodno poročilo še čakalo. V preteklosti smo že večkrat opozarjali, tako pa tudi ob tokratnem obisku Doma Nine Pokorn, da je stanovalcem v institucionalnem varstvu socialnovarstvenih zavodov treba zagotoviti zadostno število aktivnosti. K udeležbi pri aktivnostih je treba stanovalce spodbujati, nikakor pa se jih k njim ne sme siliti. Ob tem je pomembno, da se aktivnosti zagotovijo tudi ob koncu tedna, kar je za dom poseben izziv, saj je zaposlenih ob koncu tedna manj. Vendar pa nikakor ni prav, da se ta vidik zanemari in stanovalce prepusti samim sebi (npr. posedanju pred televizijskim sprejemnikom). Seveda je bilo v času obiska treba upoštevati, da je bilo zaradi slabše epidemiološke slike zagotavljanje aktivnosti iz različnih razlogov omejeno, tako je Dom Nine Pokorn v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da zaposleni žal vseh aktivnosti še niso uspeli ponovno vpeljati. Dom Nine Pokorn je v odzivu tudi poudaril, da je vsaka enota doma kot velika družina, kjer tudi med vikendi zaposleni poskrbijo glede na želje stanovalcev za izvajanje različnih animacij, ustvarjalne delavnice in preživljanje časa zunaj oddelka, na prostem, saj sta del obeh stalnih timov na enotah tudi dva varuha. Večkrat skupaj pripravijo topli obrok, gredo na golf igrišče v parku ali obišejo sobo za sprostitev. Zaradi potrebnega zagotavljanja zasebnosti stanovalcev smo podali priporočilo, naj Dom Nine Pokorn razmisli o namestitvi ključavnice na vrata toaletnih prostorov, ki bi omogočala, da se vrata lahko odklenejo s katerekoli strani kljub vstavljenemu ključu. Neprimerno se nam je namreč zdelo, da morajo biti zaradi zagotavljanja varnosti vrata odklenjena ali celo priprta, saj za stanovalca v takšnem prostoru nedvomno ni prijetno, če med opravljanjem higienskih potreb vstopi drug stanovalec ali zaposleni. Priporočilo je bilo sprejeto, na uresničitev pa je še čakalo. Velikokrat opozarjamo tudi na potrebo, da se v obiskani ustanovi prostori (tako skupni prostori kot sobe stanovalcev) primerno okrasijo, s čimer se ustvari domače vzdušje, čim bližje tistemu, ki ga je bil stanovalec vajen iz domačega okolja. Treba je sicer upoštevati (kar je kot razlog za slabšo okrasitev navedel v odzivu tudi Dom Nine Pokorn), da je bil obisk opravljen v sicer nekoliko boljših, pa vendarle zahtevnih epidemioloških razmerah. Kot je bilo že omenjeno, so bivalni pogoji v preurejeni sobi za umirjanje, v katero Dom Nine Pokorn namesti stanovalca, ko je presežena kapaciteta oddelka, slabši. Priporočili smo, da se v tej sobi zaradi zagotavljanja potrebne varnosti namesti tipka za klic v sili, vendar priporočilo zaradi tehničnih ovir (še) ni bilo uresničeno. Priporočili smo tudi, da se zagotovi ločen prostor za pogovor z zastopnikom pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, vendar to priporočilo prav zaradi prezasedenosti varovanega oddelka, ko je bil prostor, ki se je uporabljal za obiske, zaseden, še ni bilo uresničeno.

Tudi ob obisku SVZ Hrastovec je DPM ugotovil nekaj dobrih praks. Tako smo posebej pohvalili, da imajo vsi stanovalci in stanovalke na varovanem oddelku B2 svojo kozmetično-higiensko torbico, ki jo hranijo zaposleni in jo stanovalcem izročijo, ko jo potrebujejo zaradi opravič osebne higiene. S takšnim kosom zasebnosti znotraj institucionalnega varstva stanovalci pridobijo občutek individualnosti, zato pripomore tudi h krepitvi skrbi zase in za svoje stvari. Ravno tako smo pohvalili prizadevanja SVZ Hrastovec za okrasitev oddelka B3, tudi sob stanovalcev.

Ob obisku SVZ Hrastovec je DPM sicer podal 30 priporočil, od katerih jih je bilo **12 sprejetih in tudi že uresničenih**. DPM je ob obiskih posebej pozoren na primere, ko bi prišlo ali bi vsaj lahko prišlo do mučenja in primerov krutega, nečloveškega ali poniževalnega kaznovanja ali ravnanja. Zato smo SVZ Hrastovec priporočili, da je pozoren na poškodbe stanovalcev ter da ob nejasnem izvoru razišče vzrok nastanka poškodbe, predvsem pa, da z rednim nadzorom in možnostjo anonimne prijave grobega ravnanja, tako za stanovalce kot zaposlene, prepreči primere telesnega kaznovanja. Zavod je v odzivu na podano priporočilo pojasnil, da nasilja ne tolerira, zato je pozoren na vse poškodbe stanovalcev in zaposlenih ter o le-teh obvešča policijo, o vseh zaznanih poškodbah se vodi tudi list incidenta. Ker na vseh oddelkih nismo našli načrta aktivnosti, smo priporočili, naj bodo s tovrstnim načrtom za tekoči mesec pravočasno seznanjeni zaposleni na posameznem oddelku ter z objavo na oglasni deski tudi stanovalci oddelka. Priporočili smo tudi, naj zaradi oseb z zmanjšano zmožnostjo branja ali razumevanja takšen načrt vsebuje tudi grafične elemente (sliko ali skico predvidene aktivnosti), izdelan naj bo bolj natančno, morebiti tudi z vključitvijo vsakodnevnih aktivnosti (npr. obroki, čas za osebno higieno, odhod v posteljo in podobno), saj bo s tem stanovalcu olajšano strukturiranje dneva, pa tudi odločitev za to, pri katerih aktivnostih bo sodeloval. Priporočili smo ustrezno animacijo in spodbudo stanovalcem, s čemer bi se zagotovilo, da bodo izvedene aktivnosti bolj obiskane. V odzivu na predhodno poročilo smo bili seznanjeni z mesečnim načrtom aktivnosti, prejeli smo tudi zagotovilo, da je ta objavljen na oglasni deski posameznega oddelka. SVZ Hrastovec je uresničil priporočilo o nujnosti rednega vzdrževanja predmetov na varovanih oddelkih, predvsem da tudi nadomestitvi uničene straniščne deske na oddelku V1. Uresničil je priporočilo o obveščanju pristojnega centra za socialno delo v primeru, ko bi posamezni skrbnik zlorabljal zaupano mu nalogo, in priporočilo, naj pravni pouk na prvi strani obrazca za privolitev za sprejem v varovani oddelek uskladi s 74. členom ZDZdr. Če pride do prepoznega predloga sodišču za podaljšanje zadržanja, lahko to pomeni prekinitev pravne podlage za zadržanje stanovalca na varovanem oddelku. Zato smo SVZ Hrastovec priporočili, naj bo na pravočasno podajo predlogov pozoren, priporočilo je zavod, kot je bilo razvidno iz odziva, uresničil, ravno tako je na obrazec za izvedbo PVU dodal rubriko o ukrepih, izvedenih po ukinitvi PVU (npr. terapijski pogovor), ter ob nabiralnike za pritožbe, pohvale in pobude namestil obvestilo, kje lahko stanovalci dobijo papir in pisalo za pisanje pritožbe. SVZ Hrastovec je uresničil tudi priporočilo, naj stanovalcem omogoči klice zastopnika pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, odvetnika ali druge osebe, ki mu lahko pomaga pri uveljavljanju njegovih pravic, z zavodskega ali stanovalčevega telefona ne glede na siceršnjo omejitev brezplačnih ali časovno omejenih klicev.

Ob prejemu odziva SVZ Hrastovec je 14 priporočil na uresničitev še čakalo. Zavod je tako na priporočilo, naj namesti (žično ali brezžično) bralno lučko stanovalcu, ki si jo želi in bi jo tudi dejansko uporabljal (npr. za namen študija), odgovoril, da bo k nameščanju lučk pristopil individualno. Proučil bo tudi dodatne tehnične možnosti za namestitev tipk za klic v sili na oddelkih V1 in V2, da bodo lahko stanovalci v stiski poklicali na pomoč, z namenom

spodbujanja bivanja stanovalcev na zunanjih površinah načrtuje preureditev zunanjih prostorov pred enoto V1 (tudi z namestitvijo senčnikov za zaščito pred soncem, klopi, miz, družabnih iger in podobno). SVZ Hrastovec smo priporočili, da še večji poudarek da vključenosti stanovalcev v posamezne aktivnosti, predvsem z ustrežno pozitivno spodbudo, pa tudi, da še več truda vložijo v to, da bi stanovalci televizijski program gledali le ob ustrezni animaciji zaposlenih (razlaga vsebine). Priporočilo bo glede na prejeti odziv uresničeno na tistih enotah, kjer je to smiselno uvesti glede na zmožnosti stanovalcev z vidika njihovega razumevanja predvajane vsebine. SVZ Hrastovec je napovedal, da bo okrasitev prostorov varovanih oddelkov izvedel skladno z možnostmi ter stopnjo razumevanja stanovalcev, v posamezne sobe pa namestil foto tapete. Pojasnil je, da na oddelku B3 bivajo osebe s hudimi oblikami motenj v duševnem razvoju, ki so navajene na določeno rutino in strukturo dneva, zato pri njih raznolikost aktivnosti uvaja postopoma. Te osebe pri vključevanju v aktivnosti potrebujejo več kadra, da se zagotovi ustrezna varnost, za kar pa je treba prenoviti kadrovske normativ. SVZ Hrastovec bo psihiatre, ki predpisujejo terapijo stanovalcem, opozoril na potrebno pozornost pri predpisovanju antipsihotikov in (kolikor je to možno) na njihovo racionalizacijo pri dementnih stanovalcih (izogibanje predpisovanju več antipsihotikov sočasno). SVZ Hrastovec na varovani oddelki še vedno namesti stanovalca, ki ne more ali želi dati soglasja za namestitev, pred odločitvijo sodišča, za kar ZDZdr ne daje pravne podlage. Zavod je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da je v posameznih primerih že poskušal izvesti postopek v nujnih primerih v skladu s 53. členom ZDZdr, vendar bolnišnica stanovalca ni želela sprejeti, zato je moral zaradi zagotovitve varnosti ukrepati sam. Novela ZDZdr, ki je bila konec leta 2021 še v medresorskem usklajevanju, sicer predvideva nujni sprejem na varovani oddelki socialnovarstvenega zavoda. SVZ Hrastovec je v odzivu na prejeto poročilo DPM zagotovil, da bo na sestankih z zaposlenimi v varovanih oddelkih posebej opozoril na skrbno izpolnjevanje evidenc ob izvedenih PVU. SVZ Hrastovec smo podali tudi več priporočil, ki se nanašajo na obravnavo pritožb, pohval in pobud stanovalcev in svojcev. Tako smo priporočili, da Navodila za obravnavo vlog stanovalcev SVZ Hrastovec uskladi z navedbami o dejanskem praznjenju skrinjic za pritožbe, da se v primeru (ponovnega) zapiranja oddelkov zaradi slabega epidemiološkega stanja poskrbi, da se nabiralniki redno praznijo tudi v času omejenega prehajanja stanovalcev in zaposlenih iz oddelka na oddelki ter da se tudi v tem času stanovalcem omogoča možnost anonimne oddaje pritožbe, pohvale ali pobude, hkrati pa se vse omejitve ali spremembe glede pritožbenih poti nemudoma poleg ustnega naznanila objavi tudi na oglasnih deskah oddelka oziroma ob nabiralnikih za pritožbe, pohvale in pobude. Priporočili smo tudi, da se v Navodilih za obravnavo vlog stanovalcev v SVZ Hrastovec jasno določi, da mora stanovalec, katerega je iz pritožbe možno identificirati, vedno prejeti pisni odgovor, z ustrežno obrazložitvijo odločitve in pravnim poukom. SVZ Hrastovec je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da je glede vseh priporočil, ki se nanašajo na obravnavo pritožb, pohval in pobud, že začel s postopkom priprave sprememb Navodila za obravnavo vlog stanovalcev SVZ Hrastovec, ki bodo sprejete do konca leta 2021, s pričetkom veljavnosti 1. 1. 2022. SVZ Hrastovec je tudi pojasnil, da bo k aktivni pomoči stanovalcem pri vzpostavitvi in ohranjanju stika

s predstavniki njihove veroizpovedi, po potrebi pa tudi omogočanju udeležbe pri verskih obredih oziroma obisku z vidika njihove veroizpovedi pomembnega kraja (romarsko središče, džamija in podobno), ravnal individualno, glede na izražene želje.

Posebej želimo opozoriti, da SVZ Hrastovec ni sprejel priporočila, da se načrt aktivnosti pripravi tudi za sobote in nedelje, saj so stanovalci v Zavodu prisotni tudi takrat in ni prav, da so prepuščeni sami sebi (obiski pa so glede na prejeto pojasnilo ob koncu tedna dokaj redki). Zavod je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da so aktivnosti načrtovane od ponedeljka do petka, nekaj tudi v soboto, ob nedeljah pa so stanovalci prosti, saj s predvidenim planom aktivnosti poskuša povzeti običajni življenjski ritem izven zavoda po konceptu normalizacije, kjer je vikend oziroma nedelja dela prost dan. Pojasnilo nas je presenetilo. Res so v okolju izven SVZ Hrastovec posamezniki ob koncu tedna običajno prosti delovnih obveznosti. Vsekakor pa to ne pomeni, da niso aktivni. Še več. Ravno v tem času izvajajo oziroma se udeležujejo dejavnosti, s katerimi se posebej radi ukvarjajo (prostočasne aktivnosti). Ob tem je nujno treba upoštevati, da se omenjeni koncept predvsem na varovanih oddelkih tudi sicer ne more polno razviti. Stanovalci na teh oddelkih so namreč vezani na oddelek in tako zaradi te omejitve in tudi omejitev, ki jih postavlja njihovo posebno duševno stanje (dolgotrajna duševna bolezen in/ali motnja v duševnem razvoju), ne morejo samostojno slediti aktivnostim, ki bi jih morebiti želeli izvajati ali se jih udeležiti. Morebiti bi bilo ob koncu tedna res lahko manj dejavnosti delovne terapije in več zabavnih, športnih aktivnosti. Tudi glede teh pa so stanovalci vsekakor (tudi oz. še bolj ob koncu tedna) vezani na pomoč in spodbudo zaposlenih.

Tri podana priporočila so bila sistemske narave, naslovljena na MDDSZ. Na odziv omenjenega ministrstva smo v času priprave tega poročila, čeprav je rok za odgovor že potekel, še čakali. MDDSZ smo tako (znova) priporočili, da ob potrebnih podpori Vlade Republike Slovenije nemudoma poišče ustrezne rešitve za nevzdržni položaj prezasedenosti varovanih oddelkov socialnovarstvenih zavodov. Ob tem smo opozorili, da ugotovljeno stanje nedvomno kaže na kršitev pravic posameznikov, nameščenih na varovanih oddelkih. Še več. Nevzdržne razmere na tovrstnih oddelkih, ki trajajo že tako dolgo (deset let in več), lahko nedvomno opredelimo kot grdo ravnanje s stanovalci, za katerega pa niso odgovorni zavodi sami, še manj zaposleni na varovanih oddelkih, temveč država, ki ne zagotovi ustreznih pogojev, da do prezasedenosti varovanih oddelkov ne bi (več) prihajalo. MDDSZ smo tudi priporočili, da priporočila DPM, predvsem pa tudi izvedencev, ki z nami sodelujejo pri obiskih, upošteva pri prenovi kadrovskih normativov za socialnovarstvene zavode in ob tem še poseben poudarek nameni presoji potrebnega števila in profila zaposlenih na oddelkih, kjer se nahajajo polimorbidni stanovalci. MDDSZ smo na podlagi mnenja izvedenke, ki je sodelovala pri obisku SVZ Hrastovec, tudi priporočili, da ob pripravi sprememb ZDZdr, glede na dejstvo, da gre za uvedbo PVU v socialnovarstvenem zavodu, predlaga možnost uvedbe PVU, podobno kot je določeno za psihiatrične bolnišnice, tudi s strani zdravstvenega delavca.

DPM je v letu 2021 opravil tudi en kontrolni obisk enote posebnega socialnovarstvenega zavoda, ob katerem je preverjal uresničitev priporočil, ki jih je podal ob rednem obisku leta 2020. Novih priporočil ob tokratnem obisku DPM ni podal.

DPM je tako 31. 3. 2021 opravil **nenapovedan kontrolni obisk Doma Lukavci, enote Veržej**, namenjene predvsem stanovalcem z vodilno diagnozo demence. Ob obisku smo preverjali uresničitev 19 priporočil, ki jih je DPM podal ob rednem obisku leta 2020. **Lahko smo ugotovili, da je od teh Dom sprejel in uresničil 14 priporočil, kar je vsekakor treba pohvaliti. Vendarle pa je treba opozoriti, da je Dom pet priporočil sicer sprejel, jih pa še ni v celoti uresničil, zato pričakujemo, da bo v prihodnosti še poseben poudarek dal tem priporočilom in njihovi uresnitvi.**

2.3

OBISKI PSIHIATRIČNIH BOLNIŠNIC

V letu 2021 je DPM opravil **tri obiske psihiatričnih ustanov** (šlo je za dva redna in en kontrolni obisk). **Obiske je vsekakor zaznamovala epidemija covid-19.** Tako smo v **Psihiatrični bolnišnici Vojnik** vstopili, zasledujoč načelo »ne škoduj«, zgolj na ženski oddelek pod posebnim nadzorom, saj je bila na tovrstnem moškem oddelku omejitev vstopa zaradi aktivnih okužb pacientov. Ravno tako smo iz tega razloga lahko ugotavljali določene omejitve, povezane z obiski svojcev.

Ob obisku **Enote za forenzično psihiatrijo**, ki deluje v okviru Oddelka za psihiatrijo UKC Maribor, smo **znova ugotovili prezasedenost.** Gre za sistemsko vprašanje, ki že vrsto let, dejansko vse od odprtja omenjene enote ostaja nerešeno. V času izvedbe nadzora je bilo na oddelku F1 s kapaciteto 12 postelj 11 pacientov, večinoma pa jih je med 12 in 14. Prav tako je običajno prezaseden oddelek F2 s kapaciteto 18 postelj, praviloma je na njem čez 20, tudi do 25 pacientov, ob obisku DPM jih je bilo 21. Realizacija podenote E2 še vedno ni bila izvedena zaradi pomanjkanja kadra (negovalnega osebja, delovne terapije, kliničnih psihologov, psihiatrov), ki bi jih lahko ustrezno izobrazili glede obravnave odvisnosti. Na podlagi ugotovljenega stanja ob tokratnem obisku smo izpostavili, da je treba čim prej pristopiti k reševanju problematike prezasedenosti, z odprtjem oddelka E2 ali na drug ustrezen način. Iz prejetega odziva je razvidno, da je na Enoti za forenzično psihiatrijo večje število pacientov z izrečenim ukrepom obveznega zdravljenja in varovanja v hospitalu, pri katerih ni pričakovati izboljšanja zdravstvenega stanja. Enota zato meni, da ti pacienti potrebujejo predvsem namestitev v ustrezni socialnovarstveni zavod, v katerem bi imeli neprimerljivo boljšo kvaliteto življenja kot na Enoti. Kljub temu, da Enota za forenzično psihiatrijo to redno navaja v poročilih pristojnim sodiščem, se izvajanje ukrepa podaljšuje praviloma do dobe petih let, kar je po njenem mnenju povsem nelogično in v škodo pacientom, ki so zaradi navedenega dodatno frustrirani in nezadovoljni. To se kaže tudi z vedenjsko simptomatiko in posledičnimi ukrepi, kot so PVU. V času priprave odgovora na poročilo DPM je imela Enota na oddelku F1 pet pacientov, ki so po njenem mnenju po nepotrebem zasedali postelje. Vprašanje premestitev posameznih pacientov v socialnovarstvene zavode bi v veliki meri rešilo odprtje zavoda (oziroma enote enega izmed obstoječih zavodov), ki bi bil namenjen v največji meri poforezničnim pacientom. Kot smo seznanjeni, je projekt za vzpostavitev takšne ustanove v teku na MDDSZ. Glede težav pri pridobitvi ustreznega kadra za odprtje oddelka E2 smo priporočili, da nas Oddelek za psihiatrijo UKC Maribor seznanji z že podanimi zahtevami za odpravo kadrovske podhranjenosti (kot je navedeno v enem izmed odgovorov v nadaljevanju), prav tako pa, da (znova) o kadrovskih težavah obvesti tako UKC Maribor kot tudi ministrstvu za zdravje in pravosodje, o njihovem odzivu pa seznanji tudi Varuha.

Posebej je treba izpostaviti (na to DPM opozarja že vse od odprtja Enote za forenzično psihiatrijo) **nezadostno zasedenost sicer sistemiziranih delovnih mest pravosodnih policistov v referatu za varnost**. Ne le, da pomanjkanje pravosodnih policistov pomembno vpliva na vidik varnosti pacientov in zaposlenih, onemogoča tudi zadostno bivanje pacientov na zunanjih površinah. Vsekakor bi bilo treba upoštevati tudi mnenje vodje referata, ki je ob tokratnem obisku izpostavil, da bi bilo zaradi potreb pri opravljanju varnostnih pregledov pri novo sprejetih pacientkah nujno zaposliti vsaj eno pravosodno policistko. Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) nam je v odzivu na predhodno poročilo tokratnega obiska pojasnila, da je Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor (ZPKZ Maribor - referat za varnost na Enoti za forenzično psihiatrijo organizacijsko sodi v Oddelek za varnost ZPKZ Maribor) **s težavami seznanjen. Stisko enote povsem razume** in pomaga po svojih najboljših močeh glede na njihove okrnjene kadrovske resurse. Zaposlitev vsaj ene pravosodne policistke po mnenju URSIKS sicer navedene težave ne bi odpravila, saj je lahko novo sprejeta pacientka na Enoto napotena kadarkoli, pokrivanje vseh izmen z eno pravosodno policistko, da bi bil vsem novosprejetim pacientkam zagotovljen varnostni pregled ženske pravosodne policistke, pa logistično ni izvedljivo. ZPKZ Maribor je sicer v letu 2021 načrtoval premestitev ene pravosodne policistke iz njihovega zavoda na Enoto za forenzično psihiatrijo, vendar so bili primorani zaradi svoje velike kadrovske stiske premestitev odložiti. Tako ZPKZ Maribor kot URSIKS pa se s priporočilom DPM sicer v celoti strinjata, omenjeno težavo bosta upoštevala pri novih razpisih za pravosodne policiste, težave pa se bodo reševale še naprej dogovorno med ZPKZ Maribor in Enoto za forenzično psihiatrijo, upoštevaje trenutne potrebe.

Pomembno vprašanje, s katerim se DPM ob svojih obiskih psihiatričnih bolnišnic vedno znova srečuje, je tudi izvajanje PVU. Velikokrat so neprimerni že prostori za izvedbo telesnega oviranja, saj ne zagotavljajo zadostne zasebnosti oviranemu pacientu, zaradi kadrovske stiske pa tudi ni vedno zagotovljen stalni (neprekinjeni) nadzor nad oviranim. Tudi ob obiskih Enote za forenzično psihiatrijo in Psihiatrične bolnišnice Vojnik smo tako podali **priporočilo, da se zagotovi ločen prostor, namenjen le izvajanju PVU, zagotovi pa naj se tudi zadostno število osebja, da bo omogočen neposredni nadzor izvajanja PVU.** Iz prejetega odziva na predhodno poročilo Enote za forenzično psihiatrijo smo razbrali, da ob (trenutni) kadrovski zasedbi ni možno zagotoviti stalne prisotnosti osebja neposredno ob pacientu, ampak le iz nadzorne sobe. ZDZdr v 29. členu določa, da se osebo, pri kateri je bil uporabljen PVU, nadzoruje, spremlja njene vitalne funkcije in strokovno obravnava ves čas trajanja PVU. Če bi se ukrep nadziral iz sobe za osebje, bi takšen nadzor vseeno moral biti stalen in v takšni meri neposreden, da bi se omogočilo takojšnje posredovanje v primeru nevarnosti za pacienta (npr. (za)dušitve v primeru bljuvanja, klica na pomoč). Priporočilo se je sicer nanašalo predvsem na ureditev posebne sobe za omenjeni PVU, torej sobe, ki se (zaradi npr. prostorske stiske) ne bi uporabljala tudi kot bivalna soba drugih pacientov.

DPM je v letu 2021 sicer opravil dva redna obiska bolnišnic, namenjenih osebam z duševno motnjo, in sicer je obiskal UKC Maribor, Oddelek za psihiatrijo, Enoto za forenzično psihiatrijo, in Psihiatrično bolnišnico Vojnik.

Ob svojih rednih obiskih je podal 60 priporočil.¹⁷ V času priprave tega poročila je odziv (po več urgencah) prejel od UKC Maribor, Oddelka za psihiatrijo, Enote za forenzično psihiatrijo. Od 27 priporočil jih je bilo šest sprejetih in tudi že uresničenih, 13 pa jih je na uresničitev še čakalo. Dvoje priporočil ni bilo sprejetih, glede šestih pa odziva ni bilo. Na odziv Psihiatrične bolnišnice Vojnik pa smo v času priprave poročila še čakali (rok za odziv na podanih 33 priporočil takrat še ni potekel).

Ob obisku UKC Maribor, Oddelka za psihiatrijo, Enote za forenzično psihiatrijo, smo ugotovili nekaj dobrih praks oziroma podali več pohval. Tako smo pri pregledu prostorov oddelka F1 ugotovili, da je ta zgledno urejen in da so bile stene prostorov očitno pred kratkim prepleskane, ravno tako tudi stene hodnika, skupnih prostorov in sob oddelka F2. V slednjem je bilo na stenah tudi nekaj več slik, ki so posamezen prostor naredile bolj prijazen. V razgovoru z vodjo referata za varnost je bilo ugotovljeno, da se je v primerjavi s kontrolnim obiskom DPM v letu 2017 število zaposlenih povečalo za tri pravosodne policiste, od leta 2019 v referatu za varnost razpolagajo tudi s primernim službenim vozilom, s katerim lahko opravljajo spremstva pacientov izven Enote za forenzično psihiatrijo. Glede na povečano število pravosodnih policistov je vsak dan dodatno na delo (za štiri ure) razporejen pravosodni policist, ki je zadolžen za nadzor izvedbe sprehodov, kar smo vsekakor pohvalili. Ob obisku DPM je bilo tudi ugotovljeno, da s strani pravosodnih policistov ne prihaja do prekomerne uporabe prisilnih sredstev, ta so bila v obdobju med 1. 1. 2020 in 10. 2. 2021 uporabljena (le) v dveh primerih.

Ob obisku UKC Maribor, Oddelka za psihiatrijo, **Enote za forenzično psihiatrijo, smo, kot že navedeno, podali 27 priporočil.** Enota za forenzično psihiatrijo je že sprejela in uresničila šest priporočil. Tako je bilo uresničeno priporočilo, naj si Enota za forenzično psihiatrijo prizadeva za odpravo kadrovske podhranjenosti. Enota je sicer že podala ustrezne zahteve, vendar ne more vplivati na odločitve pristojnih služb. Ob tem je posebej zaskrbljujoče, da se sooča še z dodatnimi odhodi kadra, ker mu v drugih ustanovah, predvsem pa v tujini, nudijo boljše finančne pogoje, boljše pogoje za delo, predvsem pa manjšo izpostavljenost grožnjam. Uresničeno je bilo priporočilo, naj se proučijo možnosti ureditve posebnega prostora, kjer bo možno izvajanje obiskov svojcev s pacienti. Takšen prostor je zagotovljen, vendar obiski v času priprave odgovora zaradi zaostrene epidemiološke situacije (covid-19) niso potekali. Uresničena so bila priporočila, da je treba pacientom zagotoviti možnost tuširanja v takšnem časovnem okviru, ki zagotavlja ustrezno vzdrževanje higiene, pacientom ob sprejemu izročiti pravila hišnega reda, jim omogočiti (telefonski) stik z odvetnikom, še zlasti v primerih, ko nimajo dovolj sredstev za uporabo lastnega mobilnega telefona. Enoti za forenzično psihiatrijo smo tudi priporočili, da je na primere zatrtjevanega nasilja posebej pozorna in jih pravočasno prepreči oziroma ustrezno obravnava. Pritožbe pacientov glede fizičnega nasilja s strani osebja je treba obravnavati resno, dokaze, da je do njih prišlo, pa s pomočjo ustreznega zdravnika specialista zabeležiti in v primeru dokazanega nestrokovnega ravnanja (npr. pretepanje, udarci v obraz) ustrezno ukrepati. Z zadovoljstvom smo ugotovili, da je bilo tako pomembno priporočilo uresničeno, prejeli smo

¹⁷ Dodatnih 11 novih priporočil je DPM podal še ob kontrolnem obisku (ta je predstavljen v nadaljevanju), skupaj je torej v letu 2021 DPM podal 71 novih priporočil.

namreč pojasnilo, da pri tovrstnih pritožbah zaposleni opravijo analizo dogodka v okviru timskega sestanka, prav tako z individualnimi pogovori z vpletenimi. Enota je poudarila, da je treba upoštevati tudi dejstvo, da je incidenca disocialne osebnostne motenosti globalno na forenzičnih oddelkih nad 50 % in v tem okviru občasno evidentira lažje manipulativne navedbe glede prekomerne uporabe sile. Ob tem ni nepomembno, da so zaposleni na Enoti pogosto deležni resnih groženj, v takšnem primeru pa po njihovem mnenju ne obstaja praktično nobena institucionalna zaščita ogroženih zaposlenih, kar je, kot so navedli, zelo frustrirajoče.

Enota za forenzično psihiatrijo je 13 priporočil sicer sprejela, jih pa v času priprave odgovora še ni uresničila. Tako še ni bilo uresničeno priporočilo, naj čim prej pristopi k reševanju problematike prezasedenosti, bodisi s prizadevanjem za čim prejšnje odprtje oddelka E2 za namene Enote bodisi na drug ustrezen način, o čemer več pišemo že v uvodu. Omeniti pa je treba, da zaradi prezasedenosti oddelka vsem pacientom še vedno ni mogoče zagotoviti omare in nočne omarice. Enoti za forenzično psihiatrijo smo priporočili, naj na oddelku F1 namesti nekaj več slik, ki bi dale prostoru prijaznejši občutek, seveda ob upoštevanju varnostnega tveganja takšne okrasitve. V odzivu na predhodno poročilo o obisku smo izvedeli, da je hišni red, ki bi veljal posebej za Enoto, (še) v pravni službi UKC Maribor zaradi njegove formalizacije. Na uresničitev je čakalo tudi priporočilo, naj Enota razmisli o možnostih za zmanjševanje tveganja za heteroagresivno vedenje pacientov na način, da se kar najmanj posega v njihovo zasebnost. Posebej smo opozorili tudi na ustrezno zasedenost sistemiziranih delovnih mest pravosodnih policistov, kar je pomembno ne le zaradi zagotavljanja varnosti pacientov in zaposlenih, temveč tudi za zagotavljanje zadosti dolgega bivanja pacientov na zunanjih površinah (več kot 30 minut dnevno, kar je bilo v času obiska DPM glede na kadrovske podhranjenosti možno največ). O tem sicer pišemo več v uvodu tega poglavja. V času obiska DPM so bili pacienti praviloma oblečeni v pižame. Enota za forenzično psihiatrijo se je strinjala s priporočilom, da bi bilo preko dneva smiselno pacientom tudi na oddelkih pod posebnim nadzorom zagotoviti ustrežnejša, lahko športna, dnevna oblačila, zahtevek glede zagotavljanja zadostnega števila športnih oblačil vseh primernih velikosti bo naslovila na UKC Maribor. V času obiska DPM se je še vedno čakalo na dogovor glede investitorja postavitve ustreznega nadstreška na zunanjem sprehajališču, urejale so se tehnične možnosti za opravljanje video klicev, kar je bilo v času omejitve obiskov iz razlogov preprečevanja širjenja okužb s covidom-19 vsekakor pomembno. Uresničeno tudi še ni bilo priporočilo o zagotavljanju ločenega prostora za izvajanje PVU in neposrednega nadzora nad oviranim pacientom, tudi o tem več pišemo že v uvodu tega poglavja. Ureditev postopka beleženja ustnih pritožb pacientov v pravnih dokumentih je bila ob prejemu odziva na predhodno poročilo (še) v pripravi, možnost izvajanja gibanja na prostem, po parku in ne le v posebej varovanem atriju pa je bila zaradi pobegov pacientov začasno ukinjena.

Enota za forenzično psihiatrijo dveh priporočil ni sprejela. Tako zaradi varnostnih razlogov ni bilo sprejeto priporočilo, da Enota razmisli o možnosti nadgradnje internetnega omrežja na način, da bo pacientom pod določenimi pogoji in ob ustrezni zaščiti na voljo tudi brezžično (wi-fi) omrežje. V Enoti za

forenzično psihiatrijo se glede na prejeto zagotovilo pred izvedbo PVU vedno in brez izjeme uporabijo milejši ukrepi (pogovor, tehnike deeskalacije, dodatna medikamentozna terapija), vendar pa ni bilo sprejeto priporočilo za ustrezno spremembo obrazcev o izvedbi PVU, na katere bi bilo takšne (predhodne) ukrepe možno zapisati.

Na šest priporočil Enota za forenzično psihiatrijo, kljub večkratnim pozivom, ni (izrecno) odgovorila. Izrazili smo sicer prepričanje, da se bo glede na splošno zahvalo za podana priporočila trudila, da jih uresniči, na kar bo DPM še posebej pozoren ob svojem naslednjem obisku enote. Tako nismo prejeli odziva na priporočilo, naj Enota za forenzično psihiatrijo zagotovi razmere, v katerih ne bo prihajalo do posegov v zasebnost pacienta med izvedbo PVU zaradi možnosti pogleda drugih pacientov na pacienta, pri katerem se PVU izvaja (o tem govorimo že v uvodu tega poglavja). Predvsem pri dolgotrajnih tovrstnih ukrepih smo priporočili, da Enota razmisli o možnosti izboljšave kvalitete obravnave z ureditvijo možnosti gledanja televizije v samem prostoru za PVU ob ustrezni tehnični zaščiti, pa tudi, naj se (za)beleži osebje, ki sodeluje pri posamezni izvedbi PVU. Odziva Enote za forenzično psihiatrijo tudi nismo prejeli pri priporočilu, da bi morale biti ob predpisovanju zdravil »po potrebi« navedeno, kolikokrat na dan največkrat lahko oseba tako zdravilo prejme, da razmisli o namestitvi nabiralnika za pritožbe, pobude in mnenja na način, da bo dostopen stanovalcem oddelkov, ter da razmisli o (varni) namestitvi vloge za pritožbe, pobude ali mnenje v njegovi bližini.

Tudi ob obisku Psihiatrične bolnišnice Vojnik smo ugotovili nekaj dobrih praks oziroma podali več pohval. Pozdravili smo aktivnosti in napore, ki jih bolnišnica vlaga v zagotavljanje aktivnosti za paciente in njihov kar se da nemoten potek tudi v času okužb s covidom-19, pa tudi za odprtje gerontopsihiatričnega oddelka. V času epidemije so obiski v lepem vremenu potekali zunaj (ograjeno dvorišče za ta oddelek) ali pa v večnamenskem skupnem prostoru, pogovor z zagovornikom je bil omogočen v sprejemni ambulanti. S tem je bila pacientom zagotovljena zaupnost, kar smo pozdravili, ravno tako pa tudi možnost, da pacienti, ki nimajo svojih oblačil, za izhode oziroma odhode na pregled, dobijo oblačila iz fonda socialne službe. Pranje osebnih oblačil za tiste paciente, ki tega nimajo omogočenega s strani bližnjih, je zagotovila bolnišnica brez nadomestila. Pohvalili smo tudi sodelovanje pacientov pri vsakodnevni aktivnostih na oddelku, kot je pospravljanje jedilne mize in podobno.

Ob obisku Psihiatrične bolnišnice Vojnik smo podali 33 priporočil. V času priprave tega zapisa smo na odziv bolnišnice še čakali. Bolnišnici smo priporočili, da se zaposleni oziroma tisti, ki so zadolženi za uresničitev posameznih priporočil, seznanijo s poročilom DPM, da bolnišnica pretehta posamezna priporočila, se nanje odzove, po potrebi določi tudi lastne cilje, ki bi se porodili ob obravnavi priporočil, in pripravi akcijski načrt, katerega realizacija bi se nato periodično preverjala. Psihiatrični bolnišnici Vojnik smo tudi priporočili, da si še naprej prizadeva za čim prejšnje odprtje gerontopsihiatričnega oddelka, da pacientom zagotovi nočne lučke ob vsaki postelji, da zaposleni paciente aktivno spodbujajo za sodelovanje pri dnevnih aktivnostih, tudi na način, da jih prilagodijo njihovim željam in potrebam, ter da se sob pacientk zgolj zaradi prepreče-

vanja vstopa v sobo (razen, kadar je to potrebno iz varnostnih razlogov, npr. ob prezračevanju sobe) ne zaklepa, saj se jim s tem onemogoči tudi dostop do njihovih osebnih predmetov. Nadalje smo Psihiatrični bolnišnici Vojnik priporočili, da sobe pacientk, v večji meri pa tudi hodnike, opremi z izdelki pacientk, ki imajo estetsko (pa tudi optimistično) vrednost, da zaradi izvajanja video nadzora v sobi št. 1 o tem pacientko, ki je v sobo nameščena, ustno seznanji, pred vhomom pa izobesi obvestilo v skladu s 74. členom Zakona o varstvu osebnih podatkov, da prouči možnosti za pridobitev prostora, kjer bi se lahko pacienti nemoteno in z določeno mero zasebnosti družili z obiskovalci. Priporočili smo tudi, da se v straniščna vrata vgradi ključavnica, ki omogoča zaklepanje z notranje strani in hkrati omogoča odklepanje od zunaj v primeru nevarnosti, da razmisli o zagotavljanju večje zasebnosti pacientkam pri tuširanju, saj kabine za tuširanje nimajo vrat, ampak le plastificirane zavese, ki v veliki meri onemogočajo zasebnost. Priporočili smo, da se omejitev možnosti uporabe lastnega spodnjega perila določa individualno in tako omeji zgolj pacientkam, ki ga ne menjajo redno in tudi sicer ne skrbijo za svojo osebno higieno ter zgolj, dokler se njihova skrbnost ne izboljša. Pri obravnavi pacientov, ki imajo različne duševne bolezni, je nedvomno prav, da je tudi pristop k njihovi obravnavi različen, prav tako pa tudi, da so omejitve, ki se jim zaradi zagotavljanja njihove varnosti postavljajo, prilagojene njihovem zdravstvenemu stanju. Zaradi navedenega smo priporočili tudi, da se dostop do osebnih stvari pacientov in drugih osebnih predmetov omeji le tistim pacientom, pri katerih bi lahko zaradi njihovega bolezenskega stanja dostop do oblačil in drugih osebnih predmetov predstavljal nevarnost zanje ali druge. Psihiatrična bolnišnica Vojnik bi lahko razmislila o tem, da bi pacientom, ki zmorejo sami skrbeti za svoje osebne predmete, dala ključke, s katerimi bi omare zaklenili in tako preprečili nepooblaščen dostop drugih pacientov. Individualen pristop bi bil nujen tudi ob presoji, ali se ob ustreznem upoštevanju tveganj posameznim pacientkam omogoči samostojno zadrževanje na zunanjih površinah. V času nevarnosti širjenja virusa SARS-CoV-2 smo priporočili bolnišnici, da razmisli o stalni dostopnosti razkužil za pacientke, v primeru nevarnosti zaužitja pa, da razmisli o namestitvi takšnih razkužil, ki so čim manj strupena oziroma pri katerih ni takšne nevarnosti za zaužitje (npr. razkužilo v obliki pene ali gela, nameščenega v dozirno posodo, ki ne omogoča odmerjanja večjih količin razkužila naenkrat). Psihiatrični bolnišnici Vojnik smo priporočili, da si prizadeva za zagotovitev zadostnega števila zdravnikov, za pogostejše somatske preglede pacientov in udeležbo vodilnih članov osebja na izobraževanju WHO QualityRights Toolkit, pomembnem z vidika spoštovanja pravic pacientov. Bolnišnici smo poleg doslednega izpolnjevanja obrazcev ob sprejemu pacienta in konsistentnem vodenju dokumentacije priporočili tudi prilagoditev obrazca, namenjenega privolitvi pacienta za zadržanje na oddelku pod posebnim nadzorom, z 38. členom ZDZdr. Ob obisku Psihiatrične bolnišnice Vojnik smo podali tudi nekaj priporočil, vezanih na izvedbo PVU. Tako smo priporočili, da so v primeru izvedbe telesnega oviranja v sobi za izvajanje PVU zgolj pacienti, pri katerih se tak ukrep izvaja. Priporočili smo tudi, da mora biti iz medicinske dokumentacije vedno razvidno, če in kateri milejši ukrepi so bili izvedeni pred uvedbo PVU, obrazce o izvedbi PVU pa je treba dopolniti z rubriko o izvedenih ukrepih pred uvedbo PVU (na primer pogovor, tehnike deeskalacije, dodatna medikamentozna terapija ...). Iz obrazcev morajo biti tudi razvidni razlogi za podaljšanje PVU, saj je to dopustno zgolj, če je to nujno potrebno in strokovno utemeljeno. Psihiatrični bolnišnici Vojnik

smo podali tudi nekaj priporočil, vezanih na pritožbene poti pacientov. Tako smo priporočili, da bolnišnica na **ženskem oddelku na oglasno desko izobesi opis pritožbenih poti, da dosledno pregleduje in prazni skrinjice za pritožbe in pohvale, vsaj na vsakih 14 dni, zaradi hitre in kvalitetne obravnave pritožb** pa je najbolje, da še pogosteje, lahko tudi dnevno. Priporočili smo tudi anketiranje ciljnih skupin (pacienti, svojci, zaposleni) tudi v spremenjenih (epidemiološko neugodnih) razmerah, saj se lahko le na ta način zagotovi kontinuiteta spremljanja zadovoljstva. Psihiatrični bolnišnici Vojnik smo priporočili, da več navora vložijo v izvajanje aktivnosti za paciente tudi ob koncih tedna in praznikih in da (morebitno) prepoved oziroma omejitev uporabe mobilnih telefonov zapiše in objavi na oglasnih deskah oddelkov.

DPM je v letu 2021 opravil tudi nenapovedan kontrolni obisk Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana (UPK Ljubljana). Ob rednem obisku leta 2016 smo podali 33 (ob tokratnem obisku še aktualnih) priporočil. DPM je ob obisku 2016 namreč podal MZ tudi priporočilo, da se na želje in predloge UPK ustrezno odzove in nas s prizadevanji, da bi se tudi v Sloveniji čim prej odprl ustrezno opremljeni oddelek za pedopsihiatrijo, čim prej seznanji. Ker je bila Enota za intenzivno otroško in mladostniško psihiatrijo leta 2019 odprta, DPM pa je Enoto dvakrat tudi že obiskal, ob tokratnem obisku ni bilo potrebe po preverjanju spoštovanja tega priporočila. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je UPK od omenjenih 33 priporočil sprejela in uresničila 9 priporočil, 24 priporočil, danih ob obisku 2016, pa še ni v celoti uresničila. Izrazili smo pričakovanje in kliniko spodbudili, da omenjena priporočila čim prej v celoti uresniči.

Ob tokratnem obisku UPK Ljubljana smo pohvalili novo okrasitev sprejemnih oddelkov (predvsem fototapete), pa tudi prizadevanja, da bi se našla čim bolj optimalna rešitev za zagotovitev zasebnosti oviranega pacienta.

Ob obisku smo podali tudi 11 novih priporočil, od katerih jih je UPK Ljubljana že uresničila šest. UPK Ljubljana je tako že uresničila priporočilo, da se pacientom, pri katerih zdravstveni razlogi ne narekujejo drugače, ne le omogoči nošnjo dnevniških oblačil, temveč se jih k temu tudi aktivno spodbuja. UPK je v odzivu pojasnila, da je bilo zagotavljanje dnevniških oblačil v času epidemije (ko ni bilo obiskov) nekoliko oteženo, saj so morali pacienti počakati, da so jim svojci na določeno mesto dostavili, kar so potrebovali, zavezala pa se je, da bo še naprej vztrajno spodbujala paciente k nošnji osebnih oblačil, v primeru, ko le-teh nimajo, pa vsaj k nošnji (bolnišničnih) trenerk. UPK je že uresničila priporočilo, da pacientom, ki izrazijo željo po tuširanju izven odpiralnega časa kopalnic, tuširanje omogoči. Prepričani smo, da je skrb za higieno eden od osnovnih elementov posameznikove samopodobe in njegovega dostojanstva, kar nedvomno pozitivno vpliva tudi na potek zdravljenja. Ravno tako je uresničila priporočilo, da urnik posameznih aktivnosti obesi na oglasno desko vsakega oddelka (torej tudi vsakega oddelka pod posebnim nadzorom), da paciente seznanji z možnostjo uporabe računalnika in določi način razporeditve oziroma morebiti potrebne časovne omejitve njegove uporabe, da stanovalcem omogoči stalni in neomejen dostop do nabiralnikov, ki omogočajo anonimno oddajo pritožb, pohval ali predlogov, ter da zagotovi redno preverjanje vsebine

nabiralnikov in ažurno obravnavo na ta način oddanih vlog. UPK Ljubljana smo priporočili tudi, da poskuša na oddelku I3 (pa tudi na drugih oddelkih, če se tam pojavlja podobna težava) zagotoviti več telefonskih linij, da bi službena linija ne bila zasedena zaradi klicev pacientov, hkrati pa, da bi bila pacientom zagotovljena pravica do uporabe telefona (drugi odstavek 12. člena ZDZdr). Iz odgovora na predhodno priporočilo je razvidno tako strinjanje s tem priporočilom kot tudi, da že potekajo dogovori z izvajalci telefonskih storitev za dodatne telefonske linije.

Treba pa je poudariti, da **treh priporočil UPK Ljubljana še ni uresničila, glede dveh priporočil pa ni podala izrecnega odgovora o uresničitvi**. Tako še ni bilo uresničeno priporočilo glede zapisa (če je le možno podpisanega) soglasja pacienta, da se strinja z izvedbo PVU telesnega oviranja v prostoru, kjer so tudi drugi pacienti. Klinika sicer pripravlja nov obrazec za izvajanje PVU, kjer bo dodana tovrstna rubrika, opozorila pa je, da pridobitev podpisa k soglasju ne bo vedno možna, saj je PVU telesnega oviranja zadnja točka deeskalacijskih tehnik, ko pacienti zaradi svojega psihičnega stanja niso več zmožni urejenega vedenja ali govora, ko ogrožajo sebe ali druge, so agitirani, agresivni ali pa zaradi kognitivnega upada vsebin ne razumejo. Glede na odziv UPK Ljubljana smo menili, da bi v opisanih primerih, ko oziroma dokler pacient soglasja ne poda (ne glede na razlog), klinika morala PVU izvesti ločeno od drugih pacientov in s tem spoštovati posebej občutljiv položaj pacienta pri izvedbi tovrstnega ukrepa. UPK Ljubljana se je sicer strinjala s priporočilom, da o zadržanju mladoletnika brez izjeme obvešča sodišče, v primeru odločanja sodišča pa ni nobene potrebe, da še naprej pridobiva s strani mladoletnika, njegovega skrbnika ali zakonitega zastopnika soglasje za zadržanje v Centru za zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (CZOPD). Vendar pa je opozorila, da tako ravna zaradi dogovora s sodiščem, pa tudi, da v CZOPD otrok in mladostnikov na oddelkih pod posebnim nadzorom ne zdravijo. Odgovor klinike nas je presenetil, saj smo podatek o zdravljenju mladoletnikov v CZOPD dobili v samem centru, ravno tako pa tudi pojasnilo o odločitvah sodišča (kar kaže, da gre za namestitev v oddelek pod posebnim nadzorom). Ob tem smo znova poudarili, da je soglasje mladoletnika za namestitev v oddelek pod posebnim nadzorom, ko oziroma če je ta sposoben izjaviti svojo voljo (upoštevajoč njegovo starost, zrelost in zavedanje posledic namestitve), lahko zadostna podlaga za namestitev. Če mladoletnik volje ne zmore izraziti (iz enega od zgoraj navedenih razlogov), pa je treba o zadržanju obvestiti sodišče. UPK zaradi prostorskih omejitev tudi še ni uresničila priporočila, da se znotraj CZOPD razširi program obravnave mladostnikov in otrok, ki jemljejo droge, in se tako v CZOPD poleg ambulante, individualne in skupinske obravnave oziroma dnevne bolnišnice tudi formalno vzpostavi manjši program za bolnišnično obravnavo tistih mladoletnikov, za katere izvenbolnišnična obravnava ni uspešna in se torej ne zdravijo (več) v isti skupini kot odrasli.

UPK ni izrecno odgovorila na priporočili, da omejitev klicev v posameznem dnevu (en klic na dan) ne zajema klicev zastopniku pravic oseb s težavami v duševnem zdravju, zastopniku pacientovih pravic in odvetniku pacienta in da poskrbi za usklajenost urnikov kadilnic na sprejemnih oddelkih, saj nasprotujoče informacije lahko povzročijo zmedo pri pacientih. Vendar pa smo prepričani, kar lahko razberemo tudi iz odgovorov na nekatera druga priporočila, da ju je že ali pa ju bo v doglednem času uresničila. Na uresničitve teh priporočil bomo vsekakor posebej pozorni ob prihodnjem obisku DPM.

2.4

OBISKI KRIZNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

DPM je v letu 2021 obiskal **tri krizne centre za otroke in mladostnike**. **Krizni center za mlade Kresnička v Radovljici** smo obiskali 31. 3. 2021, **Krizni center za otroke in mladostnike v Slovenj Gradcu** 28. 7. 2021, obisk **Kriznega centra za mlade Celje** pa smo opravili 20. 10. 2021. Navedene krizne centre je DPM obiskal prvič, vsi obiski so bili redni in nenapovedani. Ob obiskih smo podali skupaj 11 priporočil, od tega štiri priporočila Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ), sedem pa smo jih naslovili na obiskane krizne centre. Izmed štirih priporočil, ki jih je DPM podal ministrstvu, **tri priporočila še čakajo na uresničitvev** (pri čemer gre v dveh primerih za isto priporočilo, saj smo priporočilo podali dvakrat oziroma ob obiskih dveh različnih kriznih centrov). Tudi **četrto priporočilo, ki smo ga naslovili na MDDSZ, ob prejemu njihovega odziva ni bilo uresničeno, smo se pa pozneje seznanili, da je ministrstvo priporočilo uresničilo. Obiskani krizni centri so sprejeli in uresničili tri priporočila, štiri priporočila pa so sprejeli, vendar so ob njihovem odzivu še čakala na uresničitvev.**

DPM je krizne centre za otroke in mladostnike, ki delujejo kot organizacijske enote centrov za socialno delo,¹⁸ začel obiskovati leta 2020. Po uveljavitvi in začetku uporabe Družinskega zakonika (DZ) smo namreč tudi s strani MDDSZ prejeli potrditev, da se za krizne centre v primeru namestitvev, izvedenih v skladu z 162. členom (po katerem sodišče za varstvo koristi otroka izda začasno odredbo, s katero otroka odvzame staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, v rejništvo ali v zavod) in 167. členom DZ (po katerem v primeru hude ogroženosti center za socialno delo odvzame otroka staršem in ga namesti k drugi osebi, v krizni center, v rejništvo ali v zavod, še preden sodišče odloči o predlogu za izdajo začasnih odredb), uporablja drugi odstavek 4. člena Opcijskega protokola.

Ob prvem obisku kriznega centra za otroke in mladostnike¹⁹ smo MDDSZ leta 2020 podali sistemski priporočili, ki smo ju letos v dveh poročilih o obiskih ponovili. Ob obiskih kriznih centrov v letu 2021 smo se namreč ponovno seznanili, da se je koncept delovanja kriznih centrov za otroke in mladostnike, katerega bistvena elementa sta bila kratkotrajnost in prostovoljnost namestitve otroka ali mladostnika, z uveljavitvijo Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), skladno s katerim se v krizne centre za otroke in mladostnike namešča žrtve nasilja v družini ali pa osebe, ki izvajajo nasilje, še posebej pa z uveljavitvijo DZ,

¹⁸ V Sloveniji imamo devet kriznih centrov za otroke in mladostnike, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom od šestega do 18. leta starosti, ter en krizni center za otroke, namenjen samo najmlajšim do šestega leta starosti.

¹⁹ Poročilo o obisku Kriznega centra za mlade Ljubljana (št. 12.2. – 33/2020 z dne 16. 11. 2020).

ki je uvedel nameščanje v krizne centre za otroke in mladostnike na podlagi sodnih odločb, precej spremenil. Ugotovili smo, da delovanje kriznih centrov v predpisih še vedno ni podrobneje urejeno. Naloge kriznega centra za otroke in mladostnike so določene v *Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*, ki ga pripravlja in dopolnjuje Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, ki ima v skladu z 68.c členom Zakona o socialnem varstvu (ZSV) javno pooblastilo, da na področju izvajanja dejavnosti centrov za socialno delo določa katalog nalog, ki jih izvajajo centri za socialno delo kot socialnovarstvene storitve, kot naloge, ki so jim z zakonom poverjene kot javna pooblastila, in kot naloge, ki jim jih nalagajo drugi predpisi. MDDSZ pa je leta 2010 (potem, ko so krizni centri na podlagi ZPND postali del službe za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja) izdalo (le) *Pojasnila in strokovne usmeritve za delovanje kriznih centrov in interventne službe v okviru regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam* (št. 0075-14/2010-1 z dne 14. 9. 2010), ki so (podrobnejša) podlaga za delovanje kriznih centrov za otroke in mladostnike.

DPM je MDDSZ že leta 2020 opozoril, da izdana pojasnila in navodila po mnenju DPM kažejo na to, da delovanje kriznih centrov v predpisih ni v celoti in jasno urejeno in da bi bilo v tej zvezi smiselno preučiti, ali bi bilo treba delovanje kriznih centrov v predpisih bolj celovito urediti. Glede na to, da krizni centri za otroke in mladostnike po letu 2010, ko so bila pojasnila in navodila izdana, opravljajo tudi namestitve skladne z DZ, smo priporočili tudi, da ministrstvo pojasnila oziroma navodila (vsaj) ustrezno dopolni. Leta 2021 smo navedeno priporočilo dvakrat ponovili.²⁰

MDDSZ je na ponovljeno priporočilo odgovorilo, da so se tudi pred uveljavitvijo DZ izvajale namestitve otrok in mladostnikov v krizne centre in sicer skladno z določbami Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Po navedbah ministrstva pa naj bi ureditev v DZ, ki namestitve v krizni center ne predvideva v okviru ukrepov trajnejšega značaja, sledila naravi namestitev v krizne centre, ki je sistemsko opredeljena kot kratkotrajna. **MDDSZ je odgovorilo tudi, da bo upoštevalo spremembe, ki jih je uveljavil DZ, preučilo *Pojasnila in strokovne usmeritve za delovanje kriznih centrov in interventne službe v okviru regijske službe za koordinacijo in pomoč žrtvam* v smislu, ali so naloge in koncepti namestitev v krizne centre za otroke in mladostnike še vedno ustrezno določeni.**²¹

MDDSZ smo v poročilu o obisku Kriznega centra za mlade Kresnička ponovno priporočili tudi, da preveri ustreznost kadrovskega normativa za krizne centre za otroke in mladostnike in ga po potrebi spremeni.²² Ministrstvo je odgovorilo, da se ustreznost kadrovskega normativa v kriznih centrih že usklajuje v Delovni skupini za standarde in normative na centrih za socialno delo, ki jo sestavljajo

²⁰ Poročilo o obisku Kriznega centra za mlade Kresnička (št. 12.2 – 16/2021 z dne 1. 7. 2021) in poročilo o obisku Kriznega centra za mlade Celje (št. 12.2 – 48/2021 z dne 30. 11. 2021).

²¹ MDDSZ se je na navedeno priporočilo, ki ga je DPM ponovil v dveh poročilih o obiskih, obakrat odzvalo enako (dopis št. 070-61/2021/2 z dne 5. 8. 2021 in dopis št. 070-99/2021/2 z dne 3. 1. 2022).

²² Tudi to priporočilo smo MDDSZ podali že ob obisku Kriznega centra za mlade Ljubljana leta 2020.

predstavniki ministrstva, sindikatov in Skupnosti centrov za socialno delo. Ob obisku Kriznega centra za mlade Celje smo se seznanili, da je bil kadrovski normativ za krizne centre za otroke in mladostnike spremenjen. DPM je spremembo kadrovskega normativa s petih na šest strokovnih delavcev na krizni center za otroke in mladostnike pozdravil ter MDDSZ hkrati priporočil, da pristojnim centrom za socialno delo zagotovi tudi ustrezna finančna sredstva za zaposlitve v kriznih centrih za otroke in mladostnike, ki bodo skladne s kadrovskim normativom. MDDSZ je v odzivu na končno poročilo o obisku Kriznega centra za mlade Celje navedlo, da v letu 2021 dodatno zaposlovanje ni bilo dopustno upoštevajoč četrti odstavek 60. člena Zakona o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2021 in 2022 (ZIPRS2122). **Pojasnili so tudi, da bodo v letu 2022 izpeljani vsi potrebni postopki za povečanje kadrovskih in finančnih načrtov centrov za socialno delo upoštevajoč sedmi odstavek 65. člena Zakona o izvrševanju proračunov Republike Slovenije za leti 2022 in 2023 (ZIPRS2223), ki v letu 2022 dopušča povečanje zaposlenih zaradi utemeljenih razlogov, povezanih z zagotavljanjem nemotenega izvajanja dejavnosti.**

Kriznemu centru za mlade Kresnička v Radovljici smo podali tri priporočila. Priporočilo, ki se je nanašalo na postavitve posebnega nabiralnika, kamor bi lahko otroci in mladostniki, ki želijo ostati anonimni, oddali pritožbo, predlog, mnenje oziroma pohvalo glede bivanja in namestitve v kriznem centru, je krizni center sprejel in tudi že uresničil. Priporočilo glede odprave nepravilnosti v opremi prostorov je krizni center uresničil le deloma (zamenjava pokvarjenih rolet), deloma pa je priporočilo ob prejetem odzivu še čakalo na uresničitev (odprava težav zaradi slabega tesnjenja oken in vrat). Ob odzivu še ni bilo uresničeno tudi priporočilo, ki se je nanašalo na spremembo obrazca *Dogovor o bivanju v kriznem centru za mlade* tako, da bi bil primeren tudi za otroke in mladostnike, ki so v krizni center nameščeni na podlagi DZ, so pa v kriznem centru pojasnili, da nameravajo to čimprej storiti. Krizni center za mlade Kresnička smo pohvalili za njihov trud pri organizaciji in izvajanju dodatnih programov in aktivnosti za otroke in mladostnike ter za urejenost in preglednost dokumentacije, ki se nanaša na obravnavo otrok in mladostnikov. Pohvalili smo tudi organizacijo kriznega centra v času epidemije in njihov trud za varno okolje otrok in mladostnikov ter zaposlenih.

Kriznemu centru za otroke in mladostnike v Slovenj Gradcu smo tudi podali tri priporočila. Krizni center je priporočilo glede postavitve posebnega nabiralnika za anonimne pritožbe, predloge, mnenja oziroma pohvale že uresničil. Dvoje priporočil je krizni center sprejel, vendar glede na odziv kriznega centra še nista bili uresničeni. To sta priporočili glede spremembe obrazca *Pristopna izjava* (da bo primeren tudi za otroke in mladostnike, ki so v krizni center sprejeti na podlagi DZ) in glede vzdrževanja opreme na vrtu kriznega centra. Krizni center za otroke in mladostnike v Slovenj Gradcu smo pohvalili za izdelavo individualnega načrta, v katerega je v veliki meri vključen tudi otrok oziroma mladostnik, ki lahko na ta način izrazi svoja pričakovanja, želje in potrebe. Pohvalili smo tudi organizacijo kriznega centra v času epidemije in njihov trud za varno okolje otrok in mladostnikov ter zaposlenih ter za urejenost in

preglednost dokumentacije, ki se nanaša na obravnavo otrok in mladostnikov. Tudi **Kriznemu centru za mlade Celje** smo podali priporočilo glede postavitve posebnega nabiralnika, kamor bi lahko otroci in mladostniki, ki želijo ostati anonimni, oddali pritožbo, predlog, mnenje oziroma pohvalo glede bivanja in namestitve v kriznem centru. Krizni center je navedeno priporočilo že uresničil. Krizni center za mlade Celje smo pohvalili za njihov trud pri organizaciji in izvajanju dodatnih aktivnosti za otroke in mladostnike, za organizacijo kriznega centra v času epidemije in njihov trud za varno okolje otrok in mladostnikov ter zaposlenih in izvajanje pouka na daljavo, za številne možnosti, da otroci in mladostniki izrazijo svoje mnenje, pripombe, predloge in pritožbe glede njihovega bivanja v kriznem centru, in za ustvarjanje oziroma vzdrževanje prijetnih bivalnih prostorov, ki prispevajo k temu, da se otroci in mladostniki (pa tudi zaposleni) dobro počutijo, da so spoštljivi do prostorov in programa, ki ga institucija izvaja. **Pohvalili smo tudi predstavitev kriznega centra osnovnošolcem in srednješolcem, ki že nekaj let poteka na način, da posamezen razred šolarjev obišče krizni center, kjer jim zaposleni predstavijo delovanje kriznega centra in v kakšnih primerih lahko otroci in mladostniki tu poiščejo pomoč. Otroci in mladostniki si na takšen način zapomnijo lokacijo kriznega centra, bolje spoznajo dejavnost kriznega centra, takšna izkušnja pa jih tudi razbremeni morebitnih stisk v situacijah, ko potrebujejo pomoč, ki jim jo lahko nudi krizni center za mlade.**

2.5

OBISK CENTRA ZA USPOSABLJANJE, DELO IN VARSTVO

V letu 2021 je DPM opravil obisk ZUDV Dornava. Predstavniki DPM smo si ogledali Specializirani oddelek, ki je namenjen obravnavi oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju. **Ta se je v ZUDV Dornava po večletnih opozorjenjih na potrebo po sistemski obravnavi otrok in mladostnikov z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju ustanovil leta 2021, prvi uporabnik se je v oddelek vključil junija 2021.** V Specializiranem oddelku je bilo v času obiska DPM skupno pet uporabnikov, od teh le eden na podlagi sklepa sodišča, prostori Specializiranega oddelka pa so se še prenavljali.

Ob obisku ZUDV Dornava smo **pozdravili aktivnosti in napore, ki jih ZUDV Dornava v času epidemije covid-19 vlaga v omogočanje vključitve uporabnikov v življenje v zavodu ter zagotavljanje varnih stikov uporabnikov s svojci.** Opazili smo, da so kopalnice opremljene funkcionalno, prilagojene so tudi gibalno oviranim uporabnikom, dostop do kopalnic pa je uporabnikom omogočen ves dan, s čimer je zagotovljena možnost vzdrževanja osebne higiene (pri kateri večina uporabnikov potrebuje pomoč), s tem pa tudi ohranjanje osebne dostojanstva uporabnikov. Uporabnikom so na voljo tudi lepo urejene zunanje površine. Ob prvem obisku Specializiranega oddelka je DPM ugotovil, da je namestitev mladoletnega uporabnika s hudimi težavami v duševnem zdravju v ZUDV Dornava **uporabniku verjetno v večjo korist kot namestitev v varovani oddelek (posebnega) socialnovarstvenega zavoda med odrasle uporabnike.** Uporabnik je namreč še vedno vključen v program izobraževanja, poleg tega pa zavodi za usposabljanje mladoletnim uporabnikom zagotovijo strokovno obravnavo, ki je bolj prilagojena njihovim potrebam, saj izvajajo socialnovarstvene storitve in posebni program vzgoje in izobraževanja za otroke in mladostnike z motnjami v duševnem in telesnem razvoju ter vedenjskimi motnjami. Vendar pa gre pri delu z (mladoletnimi) uporabniki, ki so v ZUDV Dornava zadržani na podlagi določb ZDZdr, za drugačen koncept dela in ZUDV Dornava se temu še vsebinsko prilagaja, zaposleni se izobražujejo, je pa pri izvajanju storitev v teh primerih treba slediti tudi določbam ZDZdr.

Ob obisku ZUDV Dornava smo z namenom izboljšanja bivalnih pogojev in oskrbe uporabnikov podali 15 priporočil. V času priprave poročila smo na odziv ZUDV Dornava še čakali (rok za odziv na podana priporočila takrat še ni potekel). ZUDV Dornava smo na primer priporočili, da v prostoru, ki se prenavlja in do katerega imajo dostop uporabniki, zaščiti nezavarovano električno napeljavo. Priporočili smo tudi, da razmisli o namestitvi nočnih omaric, kamor bi uporabniki lahko spravili manjše osebne predmete, in nočnih lučk, ki bi upo-

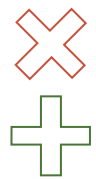
rabnikom omogočale varen odhod v sanitarije v nočnem času. Ugotovili smo nepravilnosti pri izvajanju videonadzora, zato smo ZUDV Dornava priporočili, da v primeru, ko je izvajanje videonadzora v sobi uporabnika nujno potrebno, obvestilo o videonadzoru izobesi pred sobo v skladu s 74. členom Zakona o varstvu osebnih podatkov, delo v Specializiranem oddelku pa organizira tako, da je ogled neposrednega prenosa slike omogočen le omejenemu številu zaposlenih. ZUDV Dornava smo tudi priporočili, da povečan poudarek da ustrezni okrašenosti hodnikov in sob uporabnikov. Ker so bili v času obiska DPM v Specializiranem oddelku štirje uporabniki, za katere nismo mogli ugotoviti, da bi bili v ta oddelek nameščeni na podlagi ustrezne pravne podlage, smo ZUDV Dornava priporočili, da o sprejemu uporabnikov v Specializirani oddelek obvešča sodišče v skladu z določbami ZDZdr. Priporočili smo tudi, da ob uvedbi, poteku in zaključku PVU dosledno spoštuje določbo 29. člena ZDZdr o izvajanju PVU, vključno z izpolnjevanjem ustrezne evidence in obveščanjem oseb, za katere zakon tako določa. Pri evidentiranju PVU naj bo tudi navedeno, kakšni ukrepi so bili izvedeni pred uvedbo PVU (milejši, manj agresivni ukrepi za preprečevanje uvedbe PVU kot skrajne možnosti). ZUDV Dornava mora upoštevati, da lahko PVU traja le toliko časa, kolikor je to nujno potrebno (vsekakor pa ne dlje kot določa ZDZdr), v času izvajanja PVU pa mora biti ob uporabniku ves čas prisoten eden od zaposlenih, ki uporabnika nadzoruje, spremlja njegove vitalne funkcije in ga strokovno obravnava ves čas trajanja PVU. ZUDV Dornava smo priporočili, da pri prenovi prostorov Specializiranega oddelka upošteva določbe Pravilnika o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce institucionalnega varstva ter centre za socialno delo in o postopku njihove verifikacije glede prostora za izvajanje PVU. Priporočili smo tudi, da ZUDV Dornava na ustrezno mesto v Specializiranem oddelku namesti nabiralnik in tako uporabnikom ter njihovim svojcem zagotovi možnost oddaje anonimne pritožbe, pohvale ali predloga ter da poskrbi za namestitev podatkov o pravicah oseb in hišnega reda na eno od oglasnih desk oddelka, ravno tako pa tudi, da omenjene podatke vključi v zloženko. ZUDV Dornava smo podali še priporočilo, da uporabnikom zagotovi zasebnost pri telefonskih pogovorih in pogovorov ne posluša ali snema.

Poleg priporočil ZUDV Dornava pa smo z namenom omogočiti boljše pogoje za obravnavo uporabnikov podali tudi priporočila pristojnim ministrstvom.

MDDSZ smo priporočili, da ZUDV Dornava zagotovi vsa potrebna finančna sredstva za vključitev odraslih uporabnikov 24-urnega institucionalnega varstva v storitev vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji ter da v čim krajšem času ZUDV Dornava zagotovi ločene prostore za izvajanje posebnega programa vzgoje in izobraževanja. MDDSZ in MIZŠ pa smo priporočili, da preučita možnosti za ureditev formalnega okvirja za vključitev otrok in mladostnikov, ki so v ZUDV Dornava vključeni na podlagi ZDZdr, v program vzgoje in izobraževanja.

2.6 OBISKI STROKOVNIH CENTROV ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE S ČUSTVENIMI IN VEDENJSKIMI TEŽAVAMI IN MOTNJAMI

DPM je v letu 2021 obiskal **tri strokovne centre za otroke in mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami**. V **Vzgojno-izobraževalnem zavodu Frana Milčinskega Smlednik** smo 19. 4. 2021 opravili obisk štirih vzgojnih skupin, 4. 5. 2021 pa smo obiskali še stanovanjsko skupino Ježek v Gunccljah, ki deluje v okviru tega strokovnega centra. **Strokovni center Planina** smo obiskali 19. 5. 2021 in sicer smo ta dan obiskali pet vzgojnih skupin na Planini, 20. 5. 2021 pa še stanovanjsko skupino Obala v Koprju in stanovanjsko skupino Vzpon v Postojni. Obiskali smo tudi **Strokovni center Mladinski dom Maribor** in sicer 1. 12. 2021 stanovanjske skupine II, III in V v Mariboru, 6. 12. 2021 pa še stanovanjski skupini VI in X v Velenju. V vseh primerih je šlo za redne nenapovedane obiske. Ob obiskih je DPM podal skupaj **23 priporočil**, od tega je dve priporočili podal MIZŠ, 21 pa jih je naslovil na obiskane strokovne centre. **Priporočili, ki sta bili podani MIZŠ, sta bili sistemski in še čakata na uresničitev**. Priporočila, podana obiskanim strokovnim centrom, so bila splošna. **Sedem priporočil so obiskani strokovni centri sprejeli in že uresničili, štiri priporočila so sprejeli, vendar so ob njihovem odzivu še čakala na uresničitev. V dveh primerih se strokovni center na priporočili ni odzval**, glede osmih priporočil pa smo v času priprave letnega poročila še čakali na odziv strokovnega centra.

DPM je v preteklih letih ob obiskih več strokovnih centrov (prej vzgojnih zavodov) ugotovil, da soočanje in obvladovanje težav pri otrocih in mladostnikih zaradi uživanja psihoaktivnih snovi, zaradi odvisnosti od psihoaktivnih snovi oziroma drugih odvisnosti presega programe, za katere so pristojni strokovni centri. DPM je MIZŠ zato 2020 dvakrat priporočal, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivno pristopi k reševanju navedene problematike.²³

²³ Takšno priporočilo je DPM prvič podal v Poročilu o obisku Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora (št. 12.2-7/2020, 12.2-9/2020, 12.2-10/2020 z dne 20. 7. 2020). MIZŠ se v svojem odgovoru (št. 092-7/2020/495 z dne 31. 8. 2020) do navedenega priporočila ni (izrecno) opredelilo. Priporočilo je DPM nato ponovil v Poročilu o obisku Vzgojnega zavoda Kranj (št. 12.2-44/2020, 12.2-45/2020, 12.2-46/2020 in 12.2-48/2020 z dne 21. 1. 2021). MIZŠ je glede priporočila navedlo, da naj bi izpostavljeno področje uredil ZOOMTVI (dopis št. 0606-4/2021/3 z dne 1. 4. 2021). V zvezi s tem je opozorilo na 13. člen zakona, po katerem imajo strokovni centri možnost oblikovanja intenzivnih skupin, in na 11. člen, ki določa, da če otrok ali mladostnik potrebuje zdravstvene storitve za duševno zdravje, sodeluje pri pripravi individualiziranega programa pristojni center za duševno zdravje otrok in mladostnikov. MIZŠ je v navedenem dopisu navedlo tudi, da je v pripravi protokol sodelovanja med strokovnimi centri in centri za duševno zdravje, v zaključni fazi pa naj bi bil tudi ciljno raziskovalni projekt, v okviru katerega bodo pripravljene podlage za Smernice za ravnanje v kriznih situacijah.

Ker smo tudi v letu 2021 ugotovili, da se strokovni centri pri obravnavi otrok in mladostnikov še vedno pogosto soočajo z navedenimi težavami, **iz odziva MIZŠ (dopis št. 0606-4/2021/3 z dne 1. 4. 2021) pa je bilo razvidno, da je večina dokumentov, ki naj bi podrobneje obravnavali (tudi) to problematiko oziroma protokole ravnanja, še v pripravi**, smo MIZŠ ponovno priporočili, da **v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivno pristopi k reševanju problematike uživanja in odvisnosti od psihoaktivnih snovi oziroma drugih odvisnosti pri otrocih in mladostnikih v strokovnih centrih, da čimprej sprejme ustrezne protokole ravnanja in strokovnim centrom tudi sicer nudi vso pomoč pri obvladovanju navedenih težav.**

V odzivu na ponovljeno priporočilo (dopis št. 0606-26/2021/3 z dne 23. 8. 2021) je **MIZŠ navedlo, da pozdravlja pobudo DPM in da bodo v prihodnje aktivnosti na navedenem področju še intenzivirali.** Pojasnili so, da že ZOOMTVI daje strokovnim centrom precej več podlag za povezovanje z drugimi resorji in institucijami glede na težave posameznega otroka ali mladostnika (npr. povezovanje z zdravstvenim resorjem in nevladnimi organizacijami). Pojasnili so tudi, **da je na ministrstvu že oblikovana delovna skupina, ki pripravlja protokol sodelovanja strokovnih centrov s centri za duševno zdravje**, Zavod RS za šolstvo pa naj bi v najkrajšem možnem času posodobil Vzgojni program, ki bo vseboval tudi Smernice za ravnanje v kriznih situacijah.

DPM ob obiskih strokovnih centrov tudi sicer ugotavlja, da vedno več otrok in mladostnikov zaradi težje problematike, s katero se soočajo (ne samo odvisnosti, temveč tudi različne težave v duševnem zdravju, heteroagresija, avtoagresija, druge težje čustvene in vedenjske težave itd.), potrebuje več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oziroma terapevtsko obravnavo. DPM zato **pozdravlja uveljavitev ZOOMTVI**, po katerem imajo sedaj strokovni centri tudi zakonsko urejeno možnost za oblikovanje intenzivnih skupin, ki so namenjene otrokom in mladostnikom, ki potrebujejo več pomoči ter bolj strukturirano in intenzivnejšo pomoč oziroma terapevtsko obravnavo. Po mnenju DPM pa bi lahko bila vloga MIZŠ in drugih pristojnih ministrstev tudi pri samem izvrševanju določb ZOOMTVI še bolj aktivna. MIZŠ bi lahko ob upoštevanju dobrih praks in stroke strokovnim centrom pomagalo pri oblikovanju intenzivnih skupin oziroma programov za takšne skupine. **MIZŠ smo zato priporočili, da v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi aktivneje pristopi k reševanju težje problematike, s katero se soočajo strokovni centri ob obravnavi otrok in mladostnikov, in nudi strokovnim centrom pomoč pri oblikovanju intenzivnih skupin in pri oblikovanju programov obravnave otrok in mladostnikov v takšnih skupinah.** MIZŠ je v odzivu na navedeno priporočilo navedlo, **da v primeru oblikovanja intenzivnih skupin ministrstvo strokovnim centrom pomaga na način, da odobri dodatne zaposlitve, ki so potrebne za delo v takšnih skupinah. Pojasnili so tudi, da je v zaključni fazi priprava protokola sodelovanja med strokovnimi centri in centri za duševno zdravje**, s čimer naj bi se zagotovilo uspešno uresničevanje 11. člena ZOOMTVI. MIZŠ je v odzivu na priporočilo pojasnilo tudi, da je ciljno raziskovalni projekt, v okviru katerega so pripravljene podlage za Smernice za ravnanje v kriznih situacijah, ki bodo sestavni del Vzgojnega programa, končan, na Zavodu RS za šolstvo pa je delovna skupina že pripravila tudi osnutek prenove Vzgojnega

programa (odgovor MIZŠ št. 0606-31/2021/2 z dne 15. 11. 2021).

Leta 2021 je DPM ob obiskih strokovnih centrov ugotovil tudi, da je bilo v obiskanih institucijah v šolskem letu 2020/21 nameščenih manj otrok in mladostnikov kot v prejšnjih šolskih letih. **Po mnenju zaposlenih bi lahko bil vzrok za manjše število nameščenih otrok in mladostnikov uveljavitev ZOOMTVI, po katerem posamezni strokovni centri sedaj izvajajo naloge oziroma zagotavljajo namestitve za otroke in mladostnike (le) na določenem območju. Poleg tega so kot verjeten vzrok izpostavili tudi šolanje na daljavo, saj zaposleni v šolah ob takšnem načinu šolanja težje prepoznajo stiske otrok in mladostnikov.** Prav šolske svetovalne službe so namreč velikokrat tiste, ki otroka ali mladostnika oziroma družino usmerijo v nadaljnjo obravnavo na centru za socialno delo, čemur lahko sledi tudi namestitev v strokovni center.

Ob obiskih smo bili pozorni tudi na sodelovanje strokovnih centrov z drugimi institucijami. Strokovni centri namreč pri obravnavi otrok in mladostnikov oziroma v postopku sprejema otrok in mladostnikov sodelujejo s številnimi institucijami: centri za socialno delo, sodišči, šolami, zdravstvenimi domovi, policijo, nevladnimi organizacijami itd. Zaposleni v enem izmed obiskanih strokovnih centrov so še posebej izpostavili slabo sodelovanje s sodišči. Čeprav lahko skladno z 18. členom ZOOMTVI predstavnik pristojnega sodišča otroka ali mladostnika v strokovnem centru obiše, opravi pogovor z njim in s strokovno skupino ter se seznanji z evalvacijo iz četrtega odstavka 11. člena oziroma s poročilom iz drugega odstavka 17. člena ZOOMTVI, **so zaposleni pojasnili, da predstavniki sodišč otrok in mladostnikov v strokovnem centru ne obiskujejo.**

Vzgojno-izobraževalnemu zavodu Frana Milčinskega Smlednik smo podali pet priporočil, od tega je **strokovni center dve priporočili sprejel in že uresničil.** Posodobil je informacije na svojih spletnih straneh, poleg tega je otroke in mladostnike ter njihove starše seznanil z njihovimi pravicami po ZOOMTVI in objavil nova pravila ter hišni in dnevni red. Priporočilo glede postavitve posebnega nabiralnika, kamor bi lahko otroci in mladostniki, ki želijo ostati anonimni, oddali pritožbo, predlog, mnenje oziroma pohvalo glede bivanja in namestitve, je strokovni center **sprejel in navedel, da nameravajo nabiralnik namestiti v začetku naslednjega šolskega leta.** Strokovnemu centru smo priporočali tudi, da razmisli o tem, da v prostorih vzgojnih skupin uvede za vse (tudi za zaposlene) obvezno nošenje copat in da še več truda vложи v načrtovanje prostega časa in interesnih dejavnosti za otroke in mladostnike na prostem (npr. sprehodi, izleti, planinski krožek, delo na vrtu in njivi ipd.). **Strokovni center se na ti dve priporočili ni posebej odzval. Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega Smlednik smo pohvalili** za njihov trud pri načrtovanju in pripravi zdravih in uravnoteženih obrokov ter za obravnavo težav, povezanih s prehranjevanjem. Pohvalili smo tudi številne oblike sodelovanja s starši, kot so delavnice, svetovalni razgovori in posebej izdelan priročnik za starše.

Strokovnemu centru Planina smo podali osem priporočil. Ta je priporočila, ki so se nanašala na posodobitev informacij na spletnih straneh oziroma na podajo informacij v posebni zloženki, na oceno o potrebni intenzivnosti nadzora in zagotavljanju zasebnosti pri uporabi telefona, na posebej skrbno presojo pri izrekanju ukrepa prepovedi odhoda v domače okolje med vikendom (preživljanje vikenda v

strokovnem centru) v primeru kršitev in na omogočanje več zasebnosti, **že uresničil. Ob odzivu strokovnega centra je bilo uresničeno tudi priporočilo** glede seznanitve otrok oziroma mladostnikov in njihovih staršev oziroma skrbnikov z njihovimi pravicami po ZOOMTVI. Tri priporočila je Strokovni center Planina **sprejel, vendar ob njihovem odzivu še niso bila uresničena**. To so priporočila, da v prostorih vzgojnih oziroma intenzivnih in stanovanjskih skupin oziroma v šolskih prostorih namesti nabiralnik za anonimne pritožbe, predloge, mnenja oziroma pohvale, da v prostorih vzgojnih in intenzivnih skupin poskrbi za ustrezno vzdrževanje pohištva oziroma opreme in da stene v prostorih navedenih skupin, ki so popisane oziroma kako drugače uničene, čimprej prepleska. **Pohvalili smo trud in skrb Strokovnega centra Planina** in njihovo nudenje podpore mladostnikom po odpustu iz strokovnega centra, organizacijo strokovnega centra v času epidemije oziroma njihov načrt dela v času epidemije koronavirusne bolezni in njihov trud za varno okolje otrok in mladostnikov ter zaposlenih, postopanje zaposlenih v strokovnem centru ob pritožbah otrok in mladostnikov, njihov trud za mirno reševanje sporov in prizadevanje, da se v vsakem primeru sliši otroka oziroma mladostnika, pa tudi urejenost in preglednost dokumentacije, tako tiste, ki se nanaša na obravnavo posameznega otroka oziroma mladostnika, kot tudi tiste, ki se nanaša na delo v posamezni vzgojni skupini oziroma strokovnem centru nasploh. Ponovno smo ugotovili, da **Strokovni center Planina namenja veliko truda celoviti obravnavi otrok in mladostnikov in jim hkrati zagotavlja tudi kakovostno zdravstveno oskrbo**, za kar smo strokovni center prav tako pohvalili.

Strokovnemu centru Mladinski dom Maribor smo podali osem priporočil, na njihov odziv pa smo v času priprave letnega poročila še čakali. Priporočali smo, da strokovni center uporabo službenih vozil organizira tako, da bodo otroci in mladostniki na vseh lokacijah strokovnega centra deležni enakih ugodnosti, ki so vezane na uporabo službenih vozil, hkrati pa smo strokovnemu centru priporočali, da z MIZŠ čimprej pristopi k reševanju težav, ki jih povzroča pomanjkanje službenih vozil. Strokovnemu centru smo priporočili tudi, da ukrep prepovedi odhoda v domače okolje med vikendom v primeru kršitev pravil vedno uporabi kot zadnje sredstvo oziroma da ga uporablja v čim manjši meri, da otroke in mladostnike ter njihove starše in skrbnike seznanj z njihovimi pravicami po ZOOMTVI, da namesti nabiralnik za anonimne pritožbe, predloge, mnenja in pohvale, da pri namestitvi otrok in mladostnikov v stanovanjske in vzgojne skupine v največji možni meri upošteva otrokovo oziroma mladostnikovo korist, da v prostorih stanovanjskih skupin poskrbi za ustrezno vzdrževanje pohištva oziroma opreme in da preuči možnosti ter poskuša zagotoviti dodatno pomoč pri nudenju učne pomoči otrokom in mladostnikom v stanovanjskih skupinah. Ker smo pri pregledu spletnih strani Strokovnega centra Mladinski dom Maribor ugotovili, da so na njih objavljeni številni osebni podatki otrok in mladostnikov, smo strokovnemu centru priporočili tudi, da s spletnih strani nemudoma izbriše vse osebne podatke otrok in mladostnikov, ki bivajo v strokovnem centru oziroma druge osebne podatke, za objavo katerih nima pravne podlage. Strokovni center Mladinski dom Maribor smo pohvalili za njihov trud pri organizaciji in izvajanju dodatnih programov in aktivnosti, ki nedvomno izboljšajo izkušnjo otrok in mladostnikov pri bivanju v strokovnem centru.

2.7

OBISK PREVZGOJNEGA DOMA RADEČE

DPM je v letu 2021 opravil tudi nenapovedan obisk **Prevzgojnega doma (PD) Radeče**, in sicer 14. 10. 2021. V PD Radeče se izvaja vzgojni ukrep oddaje mladoletnika v prevzgojni dom, ki ga izreče sodišče mladoletnikom in mladoletnicam zaradi storjenih kaznivih dejanj, za območja vseh sodnih okrožij Republike Slovenije in je edini tak zavod v Sloveniji. Ukrep se izvaja najmanj eno leto do največ treh let (ko gre za ponovni izrek, lahko tudi dlje) za mladoletnike in mladoletnice v starosti od štirinajst do triindvajset let. **Prostorska zmogljivost PD Radeče se od prejšnjega obiska ni spremenila in je 47 oseb.** Nameščeni mladoletniki so v času namestitve v PD Radeče še vedno vključeni v delo in/ali izobraževanje.

Ob obisku smo podali skupaj **11** priporočil, in sicer so bila **vsaj splošna**. Priporočila so nastala na podlagi pregleda bivalnih in drugih prostorov, namenjenih za nameščanje mladoletnikov, pogovorov z nameščenimi mladoletniki, ki so to želeli, in vodstvom PD Radeče.

Generalni urad URSIKS, pod pristojnost katerega spada PD Radeče, se je na priporočila iz poročila o obisku odzval v roku, ki mu je bil postavljen, ter se s priporočili tudi strinjal. Od skupaj enajst priporočil je bilo **sprejetih in uresničenih šest, sprejetih in še neuresničenih pa pet.**

Spodbudno je, da je bilo od prejšnjega obiska uresničenih več priporočil, tudi takšnih, ki smo jih morali v preteklosti večkrat ponavljati. Tako je bilo ugotovljeno, da je bilo realizirano priporočilo s prejšnjega obiska, da MP poskrbi za izvrševanje pristojnosti iz prvega odstavka 212. člena ZIKS-1 tudi v PD Radeče, saj je navedeno ministrstvo napovedani nadzor dejansko izvedlo v decembru 2019. Pri pregledu bivalnih prostorov mladoletnikov je bilo ugotovljeno, da **je bilo realizirano priporočilo, da se stene vseh treh vzgojnih skupin prepleskajo**, saj so bile stene vzgojnih skupin čiste in dejansko pred kratkim prepleskane. Nadalje je bilo ugotovljeno, da so **uspeli realizirati priporočilo s prejšnjega obiska, ki se je nanašalo na ugotovitev razlogov zamakanja na stropu kopalnic vzgojnih skupin**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so razlog zamakanja v kopalnicah vzgojnih skupin ugotovili in že ustrezno sanirali. **Realizirano je bilo tudi priporočilo s prejšnjega obiska, da se poskrbi, da bo bolniška soba po uporabi ustrezno očiščena in zamenjana posteljina**, da bo postelja pripravljena za ponovno uporabo, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bolniška soba čista, da so prepleskane stene in da je bila bolniška soba še dodatno opremljena z novo električno bolniško posteljo. **Posebej pa bi izpostavili realizacijo večkrat ponovljenih priporočil, da se**

proučijo možnosti sanacije oziroma prenove prostorov posebne vzgojne skupine (PVS) in možnosti zamenjave tal v jedilnici. Ob tokratnem obisku je bilo namreč ugotovljeno, da je bila opravljena sanacija oziroma prenova prostorov PVS, prav tako pa so bila v jedilnici tla sanirana oziroma so bile nameščene nove ploščice. Dodatno je bilo ob obisku še ugotovljeno, **da so v PD Radeče samoiniciativno uredili nove prostore za potrebe zdravstvene oskrbe**, s čimer so se zelo izboljšali pogoji dela splošnega zdravnika in psihiatra.

Tudi ob tokratnem obisku se je največ priporočil **nanašalo na bivalne pogoje (osem priporočil)**, po eno priporočilo pa na aktivnosti, na obravnavo in oblike dela ter na zdravstveno oskrbo.

Kljub prej navedenim spodbudnim ugotovitvam, da je bilo veliko priporočil s prejšnjega obiska (nekaterih tudi iz več prejšnjih obiskov) uresničenih, **pa smo lahko ponovno ugotovili, da se kakšno od priporočil ne spoštuje dosledno oziroma se pomanjkljivosti po obisku DPM sicer odpravijo, nato pa se začnejo ponovno pojavljati.** Tako smo lahko tudi ob tokratnem obisku ugotovili, da inštruktorji v delavnicah, kjer mladoletniki opravljajo delo, očitno ponovno v celoti ne izvajajo svojih nalog oziroma je bilo ob pregledu garderobnih in sanitarnih prostorov pri kovinarski delavnici ugotovljeno le delno izboljšanje stanja. **Ob tokratnem obisku je bilo tako ponovno ugotovljeno, da garderobe, v katerih mladoletniki hranijo svoja delovna oblačila, ponovno niso bile v celoti pospravljene oziroma kar nekaj oblačil ni bilo obešenih na za to namenjenih obešalnikih oziroma so bila puščena na klopeh. Prav tako ni bil očiščen oziroma saniran del, kjer so pred vhodom v garderobne prostore umivalniki, saj nekaj umivalnikov manjka, prav tako pa so bili umivalniki in tla pod umivalniki umazana oziroma so bile na tleh smeti.** Generalni urad URSIKS je glede tega sporočil, da je vodja oddelka za izobraževanje v PD Radeče takoj po obisku opravil sestanek z vsemi inštruktorji v zvezi z zagotavljanjem reda in čistoče v vseh delavniških garderobah. Prav tako je sporočil, da bo v nadaljevanju vodstvo PD Radeče poskrbelo, da bodo omenjeni prostori čistejši in urejeni.

Ob obisku smo bili od vodstva PD Radeče seznanjeni, da je bila od 1. 1. 2021 do 30. 7. 2021 v PD Radeče zaposlena tudi psihologinja, ki je vodila obravnavo mladoletnikov/ce, ki imajo težave na področju uživanja psihoaktivnih substanc ali alkohola. Njihova obravnava je potekala tako individualno kot skupinsko. Po njenem odhodu je to področje prevzela pedagoginja, ki je hkrati tudi matična pedagoginja in je v izobraževalnem procesu s tega področja. Individualna in skupinska obravnava odvisnosti je vpeta v delo z mladoletniki v sklopu obravnave v matični vzgojni skupini, prav tako se teme obravnavajo na treningu socialnih veščin in delavnicah pozitivnega samovrednotenja. V primeru težav na področju dokazovanja in vzdrževanja abstinence mladoletnika/co individualno intenzivno obravnava pedagog. Po potrebi se vključi tudi zunanja psihologinja. **Ker je psihologinja z delom v PD Radeče zaključila 30. 7. 2021 in je njeno delo prevzela pedagoginja, smo priporočili, da vodstvo PD Radeče poskrbi, da bo tudi v prihodnje redno potekala tako skupinska kot individualna obravnava mladoletnikov/ic, ki imajo težave z uživanjem psihoaktivnih substanc in al-**

alkohola. Generalni urad URSIKS je pojasnil, da je v PD Radeče obravnava mladoletnikov, ki imajo težave na področju uživanja nedovoljenih substanc in alkohola, integrirana v celostno obravnavo. To pomeni, da se tovrstna obravnava prične v sprejemnem obdobju in matični vzgojni skupini (prvi nivo), intenzivno se nadaljuje na drugem nivoju in vse do odprtega oddelka, kjer se mladoletniki pripravljajo na odpust iz PD Radeče. Skupna značilnost večine mladoletnikov je, da eksperimentirajo z raznoraznimi prepovedanimi substancami, zato je dejstvo, da je potreben celostni vidik obravnave, vključno z omenjenim področjem. V primeru, ko je pri posamezniku izkazana diagnoza odvisnosti od prepovedanih substanc ali alkohola, vodstvo PD Radeče preuči možnosti obravnave pri različnih strokovnjakih – obravnava pri splošnem zdravniku v PD Radeče, psihiatru ali zunanji (klinični) psihologinji.

Ob obisku oziroma med pregledom bivalnih prostorov in v pogovorih z mladoletniki je bilo s strani mladoletnikov izraženih nekaj pritožb oziroma so izrazili dvom v točnost izvajanja urinskih testov, kar naj bi v nekaj primerih potrdili s samoplačniškim ponovnim preverjanjem urina. Mladoletniki so svoje izražene dvome v točnost urinskih testov podkrepili s tem, da si sicer ponovno, samoplačniško preverjanje testiranja urina težko privoščijo, ker nimajo dovolj finančnih sredstev, če pa si že lahko privoščijo, pa se je v kar nekaj primerih izkazalo, da je bil prvi test, ki je bil opravljen v ambulanti PD Radeče, pozitiven, z dodatnim preverjanjem izven PD Radeče pa se je ugotovilo, da gre dejansko za negativen test. Negativen urinski test pa je po navedbah mladoletnikov pomemben dejavnik glede pridobivanja ugodnosti. **DPM je glede pritožb mladoletnikov priporočil, da vodstvo preveri, ali in v koliko primerih je prišlo do napačnega rezultata testa v ambulanti PD Radeče in se je nato v ponovnem, samoplačniškem preverjanju urina ugotovilo, da je bil prvi test napačen, nato pa na podlagi ugotovitev sprejme ustrezne ukrepe, da do napak pri opravljanju urinskih testov ne bo več prihajalo.**

Generalni urad URSIKS je pojasnil, da je pogodba za dobavo vseh urinskih testov enotna za celotni zaporski sistem. V posameznem primeru izkazanega pozitivnega urinskega testa pri mladoletniku, pooblaščen oseba Zdravstvenega doma (ZD) Radeče še enkrat preventivno izvede urinski test istega proizvajalca. Drži, da je v posameznih primerih na Inštitutu za sodno medicino prišlo do odčitane drugega rezultata urinskega testa. Ob tem ne morejo trditi, da gre za napačno odčitavanje rezultata, saj urinski test opravlja le strokovno pooblaščen uradna oseba ZD Radeče. V primeru, da je pridobljen rezultat re-testa (ponovnega testiranja) iz Inštituta za sodno medicino drugačen od opravljenega testa, v PD Radeče postopajo v skladu z rezultatom iz Inštituta za sodno medicino. V takšnem primeru je mladoletniku v celoti povrnjen strošek kontrolnega preizkusa in brez posledic nadaljuje z izpolnjevanjem osebnega načrta. Oddaja urinskega testa in kontrolnega preizkusa opredeljuje Navodilo načina izvedbe postopka oddaje urina in izvedbe kontrolnega preizkusa, potrjenega s strani Koordinacije centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, v skladu z doktrino zdravljenja in obravnave uživalcev drog v Republiki Sloveniji ter smernicami za obravnavo uživalcev drog v zavodih za prestajanje kazni zapora. Generalni urad URSIKS je tudi pojasnil, da

je bilo v letu 2020 odrejenih 172 urinskih testov, od tega je bilo 12 pozitivnih. V enem primeru se mladoletnik ni strinjal z rezultatom, zato je bil proti plačilu mladoletnika vzorec odpeljan na Inštitut za sodno medicino, ki je potrdil prvotni rezultat. V letu 2021 pa je bilo odrejenih 68 urinskih testov, od tega so bili trije pozitivni. V enem primeru se mladoletnik ni strinjal z rezultatom, zato je bil proti plačilu mladoletnika vzorec odpeljan na Inštitut za sodno medicino. Po njihovi analizi je bil rezultat negativen.

Tudi ob tokratnem obisku **smo opravili pregled nekaj naključno izbranih osebnih spisov mladoletnikov**, ki se vodijo individualno za vsakega mladoletnika, in sicer tako v elektronski kot tudi fizični obliki. Ugotovljeno je bilo, da se osebni spisi v fizični obliki hranijo v upravni stavbi PD Radeče v zaklenjeni omari. Ob obisku je bil opravljen pregled devetih osebnih spisov mladoletnikov, ki jih vodijo v fizični obliki, in sicer tako spisov mladoletnikov, ki so bili v času obiska (še) v PD Radeče, kot tudi že zaključenih spisov.

Ugotovljeno je bilo, da se v osebnih spisih hrani vse dokumente, ki se nanašajo na sprejem oziroma obravnavo mladoletnika. Dokumenti niso oštevilčeni oziroma popisani in tudi niso vodeni kronološko. Spisi so organizirani tako, da vsebujejo več map, v katere se vlagajo vsebinsko sorodni dokumenti (npr. mapa Osebni list in priloge k osebemu listu mladoletnika, mapa Sprejemni oddelek, mapa Disciplinske kazni, mapa Polletna poročila, mapa Dokumenti in odpust in mapa Razna korespondenca). Popis dokumentov natisnejo iz elektronsko vodenega spisa in ga vložijo v fizično voden spis potem, ko spis zaključijo.

V vseh spisih so med prilogami k osebemu listu osebni načrti mladoletnikov in njihove spremembe ter dopolnitve, ki jih po potrebi pripravijo med obravnavo mladoletnika. **Pohvalno je, da je bilo iz pregledanih osebnih spisov mladoletnikov ugotovljeno, da so osebni načrti skrbno pripravljene, z vsemi sestavinami, kot jih določa 14. člen Pravilnika o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje mladoletnika v prevzgojni dom. Iz številnih sprememb in dopolnitev osebnih načrtov je razvidno, da se v PD Radeče hitro odzovejo na potrebe mladoletnika. Prav tako je bilo razvidno, da mladoletnika z osebnim načrtom seznanijo, saj so bili vsi osebni načrti s strani mladoletnikov podpisani.**

2.8

OBISKI ZAVODOV ZA PRESTAJANJE KAZNI ZAPORA

DPM je v letu 2021 opravil štiri obiske zavodov za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) oziroma njihovih oddelkov (oddelek). Vsi obiski so bili redni, in sicer smo obiskali ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Rogoza 6. 5. 2021, ZPKZ Dob pri Mirni, med 24. in 27. 5. 2021, ZPKZ Ljubljana, Oddelek Novo mesto 16. 6. 2021 in ZPKZ Ljubljana 8. in 9. 9. 2021. **Obiski so bili** (z izjemo obiska ZPKZ Dob pri Mirni, ki je bil napovedan 21. 5. 2021) **opravljeni nenapovedano.** Pri dveh obiskih, in sicer pri obisku ZPKZ Dob pri Mirni in ZPKZ Ljubljana, je sodeloval tudi zunanji zdravnik izvedenec, ki z DPM sodeluje na podlagi pogodbe.

Ob obiskih je bilo skupaj podano **101 priporočilo**, od katerih je bilo **100 splošnih** in **eno sistemsko**. Priporočila so se nanašala na možnosti za aktivnosti (11 priporočil), bivalne pogoje (36 priporočil), drugo (eno priporočilo), obravnavo neželenega vedenja (eno priporočilo), obravnavo zaprtih oseb in oblike dela (12 priporočil), osebje (13 priporočil), pravno varnost in pritožbene poti (eno priporočilo), prehrano (štiri priporočila), premestitev in odpust (eno priporočilo), splošno (dve priporočili), stike z zunanjim svetom (osem priporočil) in glede zdravstvene oskrbe (11 priporočil).

Od vseh 101 priporočil je bilo **sprejetih in uresničenih 42, sprejetih in še neuresničenih 51 priporočil, osem priporočil pa ni bilo sprejetih.**

V vseh obiskanih **ZPKZ oziroma oddelkih** je bilo ugotovljeno, da je bilo zaprtim osebam (tako pripornikom kot obsojencem) v času epidemije covid-19 in s tem povezano omejitvijo obiskov omogočeno več telefonskih stikov z družinskimi člani (s svojci). **V ZPKZ oziroma oddelkih so bile zaprtim osebam v ta namen večkrat brezplačno podeljene telefonske kartice v vrednosti 5 EUR. Dodatno pa so v ZPKZ oziroma oddelkih zaprtim osebam omogočili in se jim še vedno omogoča video stike preko aplikacije Skype.** Ob obiskih ZPKZ in oddelkov so zaprte osebe prej navedeno tudi potrdile, pri čemer so še posebej pohvalile, da **se jim je oziroma se jim še vedno omogoča stike z družinskimi člani (s svojci) preko video aplikacije Skype.**

Ob obisku **ZPKZ Dob pri Mirni** je bilo ugotovljeno, da je bilo v času obiska v zaprtem delu Zavoda nameščenih 16 obsojencev, ki so bili starejši od 65 let. Ti sicer pri vsakodnevni opravi po pojasnilih, ki smo jih prejeli ob obisku, niso potrebovali dodatne pomoči oziroma nege. Zavod ima sicer za tovrstne potrebe sklenjeno pogodbo z zunanjim izvajalcem, ki ga pokličejo, ko se za to pokaže potreba.

Vodstvo je nadalje pojasnilo, da se sicer že nekaj let **soočajo s problematiko posameznih obsojencev, ki potrebujejo vsakodnevno nego**. Tako so izpostavili, da so imeli še nedolgo pred DPM obiskom obsojenca, ki je bil praktično nepokreten in je večino časa preležal v postelji. Imel je hudo inkontinenco (tako za urin kot blato), prav tako pa je imel motnje pri prehranjevanju. Temu obsojencu je zavodu uspelo s 1. 2. 2021 prekiniti prestajanje kazni zapora in mu urediti namestitev v socialnovarstveni zavod. Tudi v letu 2020 so imeli dva obsojenca, ki sta potrebovala nego. Nadalje je bilo ugotovljeno, da si zavod, tudi s pomočjo Varuha, vse od leta 2016 prizadeva urediti zadeve glede nameščanja obsojencev, ki niso primerni za prestajanje kazni zapora v zavodu, v primerne institucije, saj jim v zavodu ne morejo zagotavljati potrebne – primerne oskrbe (v zavodu namreč ni 24-urne zdravstvene oskrbe), niti nimajo primerne negovalnega osebja. **Kljub vsem aktivnostim za rešitev situacije, ki se tiče težav nameščanja obsojencev, ki potrebujejo 24-urno oskrbo in nego, ni videti nekega resnega napredka. Na podlagi tega smo podali sistemsko priporočilo, da Generalni urad URSIKS z ostalimi pristojnimi ministrstvi prouči možnosti pospešitve reševanja problematike obsojencev, ki potrebujejo 24-urno zdravstveno oskrbo in nego, vključno z namestitvijo v druge ustrezne institucije (npr. socialnovarstvene zavode), če je to treba.** Generalni urad URSIKS je v tej zvezi sporočil, da si s pristojnim MDDSZ že več let prizadeva skleniti dogovor o nameščanju obsojencev, ki zaradi kroničnih bolezni ali starosti oziroma gibalnih ovir potrebujejo dodatno nego in pomoč pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb. Varuha so v letih 2019 in 2020 zaprosili za pomoč, saj se sklenjeni dogovori v praksi niso izvajali. **V letu 2021 so se tako s pristojnimi ministrstvom ponovno dogovarjali o oblikah pomoči tovrstnim zaprtim osebam, in sicer preko socialnovarstvene storitve pomoč na domu, ki bi zaprtim osebam omogočila dostojnejše prestajanje kazni zapora. V primeru, da bi bila s strani oskrbovalcev podana ocena, da obsojenec potrebuje vključitev v institucionalno varstvo, pa se mu kazen zapora prekine.**

Pri pregledu realizacije ostalih priporočil kaže, da je bilo **tudi v letu 2021 veliko priporočil DPM uresničenih oziroma so bila nekatera sprejeta, pa še niso bila (v celoti) uresničena**. Pri (še) neuresničenih je bilo znova ugotovljeno, da gre predvsem za priporočila, ki za izvedbo oziroma odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti terjajo nekoliko več časa oziroma so za realizacijo potrebna večja finančna sredstva. Ob obiskih **ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Rogoza, ZPKZ Dob pri Mirni in ZPKZ Ljubljana** je bilo tako ponovno ugotovljeno, da je še vedno kar nekaj bivalnih prostorov zaprtih oseb opremljenih s starim in iztrošenim kovinskim pohištvo. **Na podlagi tega smo v vseh primerih (ponovno) podali priporočilo, da se proučijo možnosti po čimprejšnji zamenjavi starega kovinskega pohištva.** Generalni urad URSIKS je v tej zvezi sporočil, da **zamenjava kovinskega pohištva poteka kontinuirano in postopno po vseh zavodih bolj ali manj sočasno ter v okviru proizvodnih zmognosti JGZ Rinka.**

Ob obisku **ZPKZ Dob pri Mirni** je nekaj obsojencev opozorilo, da v primerih ukrepanja pravosodnih policistov ob kršitvah v bivalnih prostorih le-ti na uniformah ne nosijo predpisanih označb z imenom oziroma številko. **Na podlagi tega smo podali priporočilo, da vodstvo Zavoda poskrbi, da bodo pravosodni**

policisti med delom na službenih uniformah nosili predpisane oznake (priimek ali pa številko). Generalni urad URSIKS je pojasnil, da je bila v Zavodu opisana problematika obravnavana na sestanku vodstvenih delavcev oddelka za varnost in vodij oddelkov obsojencev. **Podano je bilo opozorilo za ustrezno nošenje predpisanih oznak.** Hkrati je Generalni urad URSIKS še sporočil, da bo proučil možnosti, da se v okviru javnega naročanja novo sprejetim pravosodnim policistom zagotovi hitrejša dobava označb.

Ob obisku **ZPKZ Dob pri Mirni** ob pregledu bivalnih prostorov in v pogovorih z obsojenci je veliko obsojencev izpostavilo, da so bili zaradi epidemije covid-19 dodatno omejevani. Predvsem so izpostavljali, da so bili v primerih suma na okužbo na covid-19 oziroma da so bili v stiku s potencialno okuženo osebo, dlje časa, tudi po več kot 30 dni, v izolaciji oziroma karanteni in niso mogli niti na sprehod. Prav tako so obsojenci v pogovorih izpostavili, da so bile zanje, poleg tega, da so na prestajanju kazni zapora, odrejene še dodatne omejitve s tem, ker v času epidemije covid-19 niso imeli obiskov sorodnikov (svojcev), niti niso mogli koristiti že podeljenih oziroma pridobljenih ugodnosti prostih izhodov. V zvezi s prej navedenim smo izpostavili, da imajo tudi zaporniki, ne glede na dejstvo nastanitve v zaporske institucije, pravico do zasebnega in družinskega življenja in da lahko država tudi v času epidemije navedeni pravici omeji zgolj toliko, kot je nujno, primerno in sorazmerno. Omejitve še posebej ne smejo prizadeti otrok in je treba prepovedi stikov omejiti na minimum oziroma uporabiti alternative. Video klici so primerna alternativa, vendar jih je dovoljeno uporabljati le najmanjši možni čas, po tem pa ponovno omogočiti fizične obiske, četudi na distanci. Obsojenci so zaradi teh dodatnih omejitev menili, da bi se jim te morale upoštevati pri prestajanju kazni zapora na način, da bi se to v večji meri upoštevalo pri podeljevanju predčasnih in pogojnih odpustov. **Na podlagi tega smo priporočili, da se proučijo možnosti, da bi se za obsojence, ki so bili v času epidemije covid-19 dodatno omejevani (dolgotrajno bivanje v izolaciji – karanteni, ker niso imeli možnosti sprejemanja obiskov in koristiti že podeljenih zunajzavodskih ugodnosti ter jih niti pridobivati) in izpolnjujejo pogoje za predčasni odpust, poskušalo v čim večji meri upoštevati določila 108. člena ZIKS-1.** Generalni urad URSIKS je pojasnil, **da se pri podeljevanju predčasnih odpustov upošteva določila 108. člena ZIKS-1.** Vsi obsojenci, ki po oceni Zavoda izpolnjujejo pogoje za predčasni odpust, so predčasno odpuščeni. V letu 2020 so v Zavodu predčasno odpustili 88 obsojencev, od tega 37 obsojencev na podlagi interventnega zakona, ki je omogočal predčasni odpust iz razloga preprečevanja virusne okužbe SARS-CoV-2. **V letu 2021 pa so v Zavodu do konca meseca julija predčasno odpustili 32 obsojencev, od tega 24 na podlagi interventne zakonodaje.**

Ob obisku **ZPKZ Ljubljana** je bilo ugotovljeno, da je del pripornega oddelka, ki se nahaja v prvem nadstropju, lahko še vedno določene ure dneva odprt in se tako priporniki lahko zadržujejo izven bivalnih prostorov. Kljub vsemu pa je bilo ugotovljeno, da je velik del pripornega oddelka, ki je umeščen v pritličju in v drugem ter tretjem nadstropju Zavoda, kjer so namestitve tudi mešane (priporniki in obsojenci), preko celega dne zaprt oziroma imajo priporniki možnost gibanja na prostem le dve uri (eno uro dopoldan in eno uro popoldan).

Na podlagi tega smo priporočili, da vodstvo Zavoda prouči možnost oziroma sprejme potrebne ukrepe, da se vsem pripornikom omogoči, da bodo, poleg dvournega sprehoda, vsaj še del dneva lahko bivali izven bivalnih prostorov. Ob tem smo opozoriti tudi na priporočilo Evropskega odbora za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT), da naj bodo tudi priporniki dnevno vsaj osem ur izven svojih celic in vključeni v različne koristne aktivnosti, kot so delo, izobraževanje, šport ali druge primerne aktivnosti. Generalni urad URSIKS je sporočil, da si glede na prostorske zmožnosti Zavoda in arhitektonske varnostne pogoje prizadevajo, da bi pripornikom omogočili čim več aktivnosti in jim tako omogočili bivanje izven bivalnih prostorov. **Priporniki se tako dvakrat tedensko vključujejo v delovno terapijo v okviru projekta »Delovnih kompetenc zaprtih oseb«.** Prav tako za pripornike načrtujejo tekmovanje v namiznem tenisu in nogometu. Nadalje je Generalni urad URSIKS pojasnil, da bodo organizirali tudi ostala športna in druga tekmovanja, ko bodo epidemiološke razmere dopuščale. Z izobraževalno organizacijo Cene Štupar v novembru 2021 tudi načrtujejo kontinuirana izobraževanja (»reševanje konfliktov, učenje socialnih veščin, kje je moja motivacija, zdravi v zaporu in podobne vsebine«), in sicer dvakrat tedensko. Priporniki lahko v obdobju prestajanja pripora vsakodnevno odhajajo na zunanje sprehajališče za dve uri in 20 minut, kjer lahko izvajajo telesne aktivnosti, kot so hoja, igranje namiznega tenisa, vaje na fitnes napravah ali tek na posebej določenem delu sprehajališča. Čeprav Pravilnik o izvrševanju pripora določa minimalno dve uri dnevnega bivanja na svežem zraku, **so v Zavodu podaljšali trajanje sprehoda za 20 minut.** Generalni urad URSIKS je še pojasnil, da so v Zavodu pred tem omogočali sprehod pripornikom v trajanju treh ur in deset minut, vendar so bili zaradi povečanja števila pripornikov prisiljeni znova uvesti štiri namesto treh sprehajalnih skupin. To je terjalo zmanjšanje trajanja sprehoda za 50 minut. V času priprave odziva na poročilo DPM je **za pripornike tedensko povprečje bivanja izven sob trajalo približno tri ure na dan.** To velja za pripornike, nameščene v pritličju, drugem in tretjem nadstropju. Bivanje izven sob za pripornike, ki so nameščeni v prvem nadstropju, pa je trajalo bistveno dalj časa, saj so tam sobe od ponedeljka do petka odprte med 7.30 in 11.30 ter med 13.00 in 14.30. Da bi odprli sobe pripornikov, ki so nameščeni v pritličju in drugem ter tretjem nadstropju, pa bi pomenilo varnostno tveganje. V drugem in tretjem nadstropju čez hodnik namreč potekajo privedbe pripornikov na spremstva, ambulanto in nakup v kantini. Prav tako bi odprtje sob pomenilo veliko varnostno tveganje, saj veliko pripornikov osebno ne zadostuje kriterijem, da bi bile sobe odprte in bi se lahko prosto sprehajali iz sobe v sobo.

Glede **osmih priporočil, ki s strani Generalnega urada URSIKS niso bila sprejeta, so se štiri nesprejeta priporočila nanašala na ZPKZ Dob pri Mirni.** Eno se je nanašalo na pritožbe obsojencev, ki so nameščeni v 2., 3. in 4. oddelku, da so neenako obravnavani z obsojenci, ki so nameščeni v 5. in 6. oddelku. Obsojenci so namreč izpostavili, da bi tudi oni želeli, da so njihovi bivalni prostori, enako kot bivalni prostori obsojencev 5. in 6. oddelka, opremljeni s hladilniki, ki bi jim predvsem v toplejših mesecih omogočali shranjevanje hitrejš

pokvarljivih izdelkov (npr. mleka, salame, sadja ...), da se le-ti ne bi tako hitro pokvarili. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je priporočilo z Zavodom preveril. Ocenjujejo, da namestitev hladilnikov v 2., 3. in 4. oddelku ni primerna iz varnostnega vidika (možnost konfliktov, tatvin izdelkov ...), saj je to možno, brez povzročanja konfliktov, izvajati le v bivalnih prostorih s samsko nastanitvijo, kot je to v 5. in 6. oddelku. Ob tem je Generalni urad URSIKS še poudaril, da je bila namestitev hladilnikov v 5. in 6. oddelek načrtovana predvsem zaradi morebitnih sprememb pri načinu priprave obrokov hrane (po vzoru nekaj držav v EU, kjer si zaprte osebe same pripravljajo obroke v smislu normalizacije in priprave na čas po prestani kazni). Poskusna uvedba tega še ni možna, ker so pred tem nujne spremembe zakona in pravnih podlag v zvezi s pripravo hrane zaprtim osebam.

Drugo nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Dob pri Mirni** se je nanašalo na proučitev možnosti, da se obsojencem ponovno omogoči tudi dopoldanske sprehode oziroma bivanje na oddelčnem sprehajališču. Generalni urad URSIKS je pojasnil, da se v Zavodu v času epidemije covid-19 zaradi preprečevanja okužbe ni izvajalo določenih skupinskih ter drugih aktivnosti, obenem pa so obroke hrane namesto v skupni jedilnici delili v bivanjskih oddelkih. To je posledično pomenilo, da je v okviru dnevnega reda ostal čas, ki so ga lahko zapolnili z novimi aktivnostmi. Ker so spodbujali bivanje na prostem ter so, zaradi vseh sprejetih omejitev in ukrepov, obsojence želeli razbremeniti, so se odločili, da jim omogočijo dodatno bivanje na prostem. Ob sproščanju ukrepov in s ponovnim pričetkom izvajanja vseh aktivnosti so bili primorani aktivnosti po hišnem redu vrniti v stanje pred epidemiološkimi ukrepi, zaradi česar se obsojencem dodatno bivanje na prostem ni moglo več omogočati. Z vsemi spremembami, tako z uvedbo dodatnega termina za bivanje na prostem kot tudi z ukinitvijo te dodatne ugodnosti, so bili obsojenci seznanjeni.

Tretje nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Dob pri Mirni** se je nanašalo na proučitev možnosti, da se ob sprejemu obsojenca na prestajanje kazni zavora ob zdravniškem pregledu preveri, ali je ta pismen, da bo lahko sam izpolnil prijavnico za pregled pri zdravniku, ali pa pri tem potrebuje pomoč. Generalni urad URSIKS je pojasnil, da se ob nastopu kazni v kateremkoli zavodu z zaprtimi osebami opravi več razgovorov. Razgovore opravljajo pravosodni policisti, strokovnimi delavci itd. Med razgovori so zaposleni pozorni na vse posebnosti in značilnosti obsojenca, tudi na morebitno nepismenost, saj mora ta med drugim izpolniti in podpisati tudi izjavo o obveščanju svojcev v primeru smrti ali hospitalizacije. Če se ugotovi težave s pismenostjo, se zaprtim nudi ustrezna pomoč oziroma se jih usmeri tudi v proces izobraževanja, zato ne ugotavljajo potrebe, da bi s tem dodatno obremenjevali še zdravnika.

Četrto nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Dob pri Mirni** se je nanašalo na proučitev možnosti, da bi se v prihodnje poskušalo obsojencem tujcem, ki bi se pridružili postnemu mesecu »ramadanu«, omogočiti, da bi si obroke hrane v nočnem času, pred zaužitjem, lahko tudi pogreli. Generalni urad URSIKS je pojasnil, da so v Zavodu predlog preučili in ocenjujejo, da za zagotavljanje tega trenutno ni podanih pogojev na organizacijski in tehnični ravni.

Prav tako **štiri nesprejeta priporočila** pa so se nanašala na **ZPKZ Ljubljana**, in sicer se je eno izmed teh priporočil nanašalo na možnost namestitve senčil – rolojev v vseh bivalnih prostorih zaprtih oseb. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je Zavod priporočilo proučil in pojasnil, da se za namestitev senčil – rolojev v bivalne prostore zaprtih oseb trenutno niso odločili. Glede na intenzivnost priprav v zvezi s postavitvijo novega Zavoda bi strošek namestitve senčil predstavljal velik zalogaj, kar pa ni smotrno in gospodarno. Po oceni Zavoda bi poleg nabavnih stroškov prišlo do večjih stroškov pri popravilu in menjavi poškodovanih senčil, saj se soočajo z veliko fluktuacijo zaprtih oseb (predvsem pripornikov), tako da so se v preteklosti že pogosto srečevali z namernim uničenjem zavodskega inventarja ob izpustitvi iz pripora. Sama namestitev senčil prav tako ne predstavlja trenutne prioritete naloge, hkrati pa obstajajo tudi varnostni zadržki – neustrezna arhitektura za namen varovanja pripora.

Drugo nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Ljubljana** se je nanašalo na preučitev možnosti, da se tudi s strani Generalnega urada URSIKS poskuša zagotoviti dovolj sredstev Zavodu, da bo v letu 2022 dejansko prišlo do montaže klimatskih naprav, s pomočjo katerih se bo ob poletni vročini (vročinskih valovih) vsaj delno lahko znižala temperatura v bivalnih prostorih. Generalni urad URSIKS je pojasnil, da gre v tem primeru za zelo obsežno finančno investicijo in ker se v prihodnjih treh letih načrtuje novogradnja Zavoda v Dobrunjah, ocenjuje, da nakup klimatskih naprav za sobe zaprtih oseb za sedaj ni smiseln oziroma racionalen.

Tretje nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Ljubljana** se je nanašalo na proučitev možnosti, da bi se, glede na veliko število nameščenih pripornikov, tudi pripornikom vsaj občasno (npr. nekajkrat tedensko oziroma ob vikendih) omogočila uporaba velikega sprehajališča, ki je sicer namenjen obsojencem. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je Zavod pojasnil, da so že razmišljali o tem, da bi pripornikom omogočili sprehod na sprehajališču obsojencev, vendar so pri tem ugotovili, da bi to terjalo velike investicijske stroške. Veliko sprehajališče namreč ne zadostuje varnostnim kriterijem (višina, trdnost in varovalni pas). Izvajanje sprehoda pripornikov na velikem sprehajališču bi v sedanji obliki pomenilo preveliko varnostno tveganje. Da bi lahko omogočili pripornikom sprehod na tem sprehajališču, bi bilo treba v celoti sanirati in zvišati betonsko ograjo ter znotraj sprehajališča postaviti dodatne mrežne pregrade. Nenazadnje pa je veliko sprehajališče že sedaj zasedeno od jutra do poznih popoldanskih ur, saj na njem poleg rednega sprehoda obsojencev potekajo tudi sprehodi oseb, ki so nameščene v strožjem režimu, in sprehodi zaprtih oseb, ki so v zdravstveni karanteni zaradi covid-19.

Četrto nesprejeto priporočilo za **ZPKZ Ljubljana** pa se je nanašalo na proučitev možnosti upoštevanja priporočila zdravnika izvedenca, da zdravstveno osebje pri svojem delu v zavodski ambulanti uporablja predpisana oblačila. Generalni urad URSIKS je sporočil, da je Zavod pojasnil, da zdravstveno osebje v času ordinacijskih časov vedno uporablja predpisane uniforme oziroma ustrezna oblačila. V času obiska zdravnika izvedenca je ordinirala psihiatrinja.

Pri obravnavi psihiatričnih pacientov pa zdravstveno osebje po navodilu psihiatrične stroke oziroma priporočil ne uporablja predpisanih oblačil.

Ob obiskih ZPKZ smo se lahko prepričali, da je bilo uresničenih več priporočil iz prejšnjih obiskov. Tako smo ob obisku **ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Rogoza**, na primer ugotovili, da je bilo **uresničeno priporočilo iz prejšnjega obiska, da se nova bolniška postelja montira oziroma usposobi za morebitno uporabo**, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bolniška postelja montirana oziroma pripravljena za uporabo. **Uresničeno je bilo tudi priporočilo, da se proučijo možnosti, da se Oddelku za potrebe nadzora zagotovi še eno službeno vozilo brez intervencijskih oznak**, saj je bilo ugotovljeno, da so v letu 2019, za namen izvajanja nadzora, dejansko dobili v uporabo službeno vozilo brez intervencijskih oznak znamke Renault Megane.

ZPKZ Dob pri Mirni je uresničil priporočilo DPM iz več prejšnjih obiskov, da se za bivalne prostore 2., 3. in 4. oddelka proučijo možnosti montaže klicnih zvoncev, ki bodo omogočali obveščanje dežurnega pravosodnega policista o morebitnem izrednem dogodku, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili v vseh bivalnih prostorih 2., 3. in 4. oddelka montirani klicni zvonci, ki omogočajo obveščanje dežurnega pravosodnega policista o morebitnem izrednem dogodku.

Za **ZPKZ Ljubljana** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti sanacije (popravilo lukenj) poti do velikega sprehajališča, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bil del poti, kjer so bile luknje, urejen – »zabetoniran«. Uresničeno je bilo tudi priporočilo, da se proučijo možnosti ureditve drugačne oziroma primerne hišice za pravosodne policiste, ki opravljajo nadzor sprehoda obsojencev, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila za pravosodne policiste na sprehajališču obsojencev za potrebe nadzora postavljena klimatizirana kontejnerska hišica. Nadalje je bilo uresničeno priporočilo, da se proučijo možnosti popravila stropa v stranišču na velikem sprehajališču, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bil strop stranišča na velikem sprehajališču popravljen in prepleskan. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo zdravnika izvedenca (iz njegovega prejšnjega obiska v letu 2016), da se proučijo možnosti, da se delovni prostor – ambulanta zdravnikov za potrebe pregleda in morebitne posege opremi z mizo s kolesi in zavorami, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je prostor – ambulanta zdravnikov – opremljen z mizo s kolesi in zavorami.

OBISKI POLICIJSKIH POSTAJ

V letu 2021 smo **obiskali 21 policijskih postaj (PP)**, in sicer: PP Dravograd, PP Ravne na Koroškem, PP Velenje, PP Lenart, PP Maribor 1, PP Ruše, PP Črnomelj, PP Metlika, PP Slovenske Konjice, PP Rogaška Slatina, PP Šmarje pri Jelšah, PP Murska Sobota, PP Lendava, PP Postojna, PP Ilirska Bistrica, PP Tolmin, PP Bovec, PP Idrija, PP Nova Gorica, PP Ptuj in PP Ljutomer, skupaj torej **enaindvajset krajev odvzema prostosti zaradi policijskih pridržanj**. Vsi obiski so bili opravljeni **nenapovedano**.

Ob obiskih smo pregledali prostore, ki jih PP uporabljajo za obravnavo in namestitev pridržanih oziroma zadržanih oseb, ki jim je odvzeta prostost, se pogovorili z osebami, ki so bile v času našega obiska v policijskem pridržanju oziroma zadržanju, da bi ugotovili, kakšni so bili postopki policistov v zvezi z njimi. Prav tako smo se pogovorili s policisti, hkrati pa smo preverili posamezne (naključno izbrane) primere postopkov pridržanj. Redno smo tudi preverjali uresničitev priporočil s predhodnega obiska posamezne policijske postaje. **Tudi ob obiskih v letu 2021 smo lahko ugotovili, da PP uresničujejo priporočila DPM.** V nadaljevanju navajamo le nekatera izmed njih.

Ob obisku **PP Dravograd** smo ugotovili, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti drugačne zasteklitve oken prostorov za pridržanje številka 4, 3 in 2 (ob prejšnjem obisku so bili ti prostori za pridržanje sicer označeni s številkami 1, 2 in 3), ki ne bo omogočal vpogleda v prostor, hkrati pa s spremenjenimi stekli ne bo bistveno zmanjšana dostopnost svetlobe v prostor, saj so bila ob tokratnem obisku v okna nameščena »mlečna stekla«, ki onemogočajo vpogled v sam prostor za pridržanje in hkrati bistveno ne zmanjšujejo dostopnosti dnevne svetlobe v prostor. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se prostor za zaslišanje označi, da je video nadzorovan, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je ob vhodu v prostor (z nalepko) označeno, da je prostor video nadzorovan.

Ob obisku **PP Velenje** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti čimprejšnje realizacije prenove garderobnih prostorov, da bo dovolj garderobnih prostorov tudi za policistke, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili že v letu 2019 garderobni prostori za policistke in tudi za policiste prenovljeni in ni več težav glede zagotavljanja dovoljšnjega števila garderob za policistke.

Na **PP Maribor 1** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v prostorih za daljša pridržanja preučijo možnosti za popravilo razpokanih sten na način, da se najde dolgoročnejša rešitev, da stene ne bodo več pokale, saj ob tokratnem obisku razpok na stenah prostorov za daljša pridržanja nismo zaznali.

Na **PP Ruše** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se hodnik oziroma del hodnika, ki je namenjen za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, označi, da je video nadzorovan, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je hodnik (z nalepko) označen, da je video nadzorovan. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se prostor v pritličju, ki je namenjen za razgovore in zaslišanje, ustrezno označi z namenom, za katerega je predviden, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je na vratih prostora, namenjenega za razgovore in zaslišanje, oznaka »govorilnica (soba za zaslišanje)«.

Na **PP Metlika in PP Murska Sobota** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se prostor za gibanje na prostem opremi skladno s prvo alinejo drugega odstavka 23. člena Pravilnika o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje, in sicer z v tla pritrjenim betonskim pepelnikom, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bil prostor za gibanje na prostem opremljen z večjim betonskim pepelnikom.

Ob obisku **PP Rogaška Slatina** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v vseh prostorih za daljše pridržanje, označenih s številko 3, 4 in 5, preveri ustreznost dotoka vode iz vodnih armatur, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da v prostorih za pridržanje, označenih s številko 3, 4 in 5, voda iz vodnih armatur normalno izteka.

Na **PP Lendava** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se prostor za nameščanje tujcev (čakalnice) redno zrači, saj ob tokratnem obisku ni bilo zaznati zatohlosti oziroma smradu v prostoru, prav tako je bilo uresničeno naročilo MNZ, da se vzpostavi evidenca zračenja, ker je ta dejansko bila vzpostavljena in se redno tudi vodi (zadnje evidentiranje zračenja je bilo vpisano 13. 4. 2021, kar pomeni tri dni pred našim obiskom).

Ob obisku **PP Postojna** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se knjiga pripomb in pohval postavi na vidno mesto, na polico pred steklom prostora dežurnega policista, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je knjiga pripomb in pohval nameščena na vidno mesto, sicer za steklo prostora dežurnega policista, hkrati pa je na steklu nameščena nalepka z napisom, kje se nahaja knjiga pripomb in pohval. Nadalje je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se »govorilnica 9 in govorilnica 10« označita, da sta video nadzorovani, saj sta bili obe govorilnici ob tokratnem obisku (z nalepko) označeni, da sta video nadzorovani. Uresničeno je bilo tudi priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se vodna armatura v prostoru za pridržanje številka 2 ustrezno pritrdi oziroma, če je to potrebno, nadomesti z drugo primernejšo vodno armaturo, saj je bila vodna armatura ob tokratnem obisku dobro pritrjena. Prav tako je bilo uresničeno tudi priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se policiste opozori na več natančnosti pri vodenju dokumentacije, potrebne za izvedbo pridržanj, saj je bilo ob tokratnem pregledu naključno izbranih primerov posameznih pridržanj ugotovljeno, da je dokumentacija vodena vzorno oziroma pri pregledu nismo ugotovili pomanjkljivosti.

Ob obisku **PP Ilirska Bistrica** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se police v omari za shranjevanje zaseženi predmetov, ki jih oseba v času pridržanja ne sme imeti pri sebi, označijo oziroma oštevilčijo enako, kot so označeni prostori za pridržanje, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so police v omari označene s številkami, kot so označeni prostori za pridržanje. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v enoti za varovanje državne meje (VDM) zagotovi ustrezno ažuriran seznam odvetnikov, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da v VDM vodja patrolje v svojem prostoru razpolaga z ustrezno ažuriranim seznamom odvetnikov z datumom izpisa 8. 4. 2021.

Ob obisku **PP Tolmin** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se ustrezno ažuriran seznam odvetnikov namesti v prostor, kjer se opravi sprejem pridržane osebe, saj je bil ob tokratnem obisku ustrezno ažuriran seznam odvetnikov z datumom izpisa 5. 7. 2021 nameščen na vrata omare v hodniku pred prostoroma za pridržanje, ki tudi sicer služi za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost.

Ob obisku **PP Bovec** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se preveri ustreznost iztekanja vode v umivalniku prostora za pridržanje številka 1 ob hkratni uporabi z izpustom vode v stranišče in umivalnik, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da iztekanje vode v umivalniku ob hkratnem izpustu vode v stranišče deluje dobro.

Ob obisku **PP Idrija** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti, da se PP zagotovi vsaj še dva rezervna vzglavnika, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da PP dejansko razpolaga s še dvema rezervnima vzglavnikoma. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se knjigo pripomb in pohval namesti na vidno mesto, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je knjiga pripomb in pohval nameščena na vidnem mestu na polici za steklom prostora dežurnega policista.

Ob obisku **PP Nova Gorica** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v prostoru za pridržanje, označenem s številko 3, namesti obvestilo (nalepka) za govorno napravo, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila v tem in ostalih prostorih govorna naprava ustrezno označena (z nalepko). Delno je bilo tudi uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v prostorih za pridržanje, označenih s številkami 3, 4 in 5, preveri ustreznost delovanja vodovodne napeljave (ureditev primerne pritiska vode ob hkratni uporabi izpusta vode v stranišče in v umivalnik), saj je bil pritisk vode ob hkratni uporabi oziroma izpustu v stranišče in umivalnik v prostorih, označenih s številko 3 in 5, ustrezen. Nadalje je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se v hodniku pred prostori za pridržanje zamenja neustrezen plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, ki je vseboval napačen prevod pravic v angleški jezik, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je na steno nameščen plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost z ustreznim prevodom v angleški

jezik. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se z oglasne deske v prostoru pred prostorom dežurnega policista dejansko zamenja oziroma odstrani neustrezen plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je odvzeta prostost, ter se namesti plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je odvzeta prostost, ki bo vseboval tudi ustrezen prevod pravice dostopa do zdravnika v angleški jezik, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je na oglasni deski nameščen plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, s pravilnim prevodom pravice dostopa do zdravnika v angleški jezik.

Ob obisku **PP Ptuj** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se sprehajališče opremi skladno s prvo alinejo drugega odstavka 23. člena Pravilnika o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje s pepelnikom, saj je bilo sprehajališče ob tokratnem obisku opremljeno s pepelnikom. Prav tako je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da pristojni v čim krajšem času odpravijo težave z zamakanjem v garderobne prostore policistk in s tem policistkam omogočijo primerno delovno okolje in hkrati zmanjšajo možnosti za nastajanje škode na službeni opremi policistk, saj je bilo ob tokratnem obisku s pregledom garderobnih prostorov policistk in tudi v pogovoru z eno izmed prisotnih policistk ugotovljeno, da težav z zamakanjem v garderobne prostore policistk ni več.

Ob obisku **PP Ljutomer** je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo DPM s prejšnjega obiska, da se na straniščno školjko v ženskih sanitarijah prostora za postopke s tujci ponovno namesti straniščna deska, saj je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je v ženskih sanitarijah prostora za postopke s tujci na straniščni školjki nameščena straniščna deska.

Ob obiskih PP je bilo v letu 2021 podanih **142 priporočil**, od katerih je bilo **44 posamičnih in 98 splošnih**. Priporočila so se nanašala na aktivnosti (dve priporočili), na bivalne pogoje (41 priporočil), na evidenco in dokumentacijo (49 priporočil), na obravnavo in oblike dela (19 priporočil), na osebje (tri priporočila), na pravno varstvo in pritožbene poti (21 priporočil), na prehrano (tri priporočila) in na splošno (štiri priporočila).

Od skupaj 142 je bilo **sprejetih in uresničenih 83 priporočil**, **sprejetih in še ne uresničenih 44 priporočil**, **15 priporočil pa ni bilo sprejetih**.

Prej navedeno kaže, da je bilo veliko priporočil DPM sprejetih in tudi že uresničenih oziroma so ostala neuresničena tista, ki za uresničenje ali odpravo ugotovljene pomanjkljivosti zahtevajo več časa ali pa so za uresničenje potrebna večja finančna sredstva.

Ob obiskih **PP Dravograd, PP Ravne na Koroškem, PP Maribor 1, PP Slovenske Konjice, PP Murska Sobota in PP Postojna** je bilo na primer ugotovljeno, **da še ni bilo uresničeno priporočilo DPM iz prejšnjega oziroma prejšnjih obiskov, da se proučijo možnosti zagotovitve dostopa do tekoče vode v prostorih za krajša pridržanja (do 12 ur)**. MNZ je v odgovorih sicer sporočilo, da bodo namestitve umivalnika in s tem dostopa do tekoče vode v prostore za krajša

pridržanja realizirana predvidoma v letu 2022, če bodo za to zagotovljena potrebna finančna sredstva.

Od **priporočil, ki niso bila sprejeta**, se je eno na primer nanašalo na **PP Ravne na Koroškem**, in sicer, da se preveri, ali je prostor v pritličju PP, ki se uporablja za razgovore, tudi za potrebe razgovorov pridržane osebe z odvetnikom, sploh primeren, da se v njem izvajajo kakršnikoli razgovori. MNZ je glede prostora za razgovore pojasnilo, da zaradi prostorske omejitve večjega oziroma bolj primerne prostora ne morejo zagotoviti.

V treh primerih nesprejetih priporočil (**PP Velenje, PP Idrija in PP Nova Gorica**) se je to nanašalo na to, da se ob morebitni prenovi video nadzornega sistema preuči tudi možnost namestitve video nadzora v prostorih za razgovore oziroma v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da video nadzor oziroma nabava novih video kamer za namestitev v prostorih za razgovore oziroma v prostoru za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, trenutno ni predvidena.

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo tudi na **PP Črnomelj**, da policisti v postopkih s tujci v dokumentaciji (npr. obrazcu »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek«) evidentirajo, da je bila tujcu izročena brošura UNHCR/MNZ z informacijami glede azila v jeziku, ki ga razume. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da policisti s tujci opravljajo individualne razgovore. Ko policisti v razgovorih ugotovijo, da iz ugotovljenih dejstev in okoliščin izhaja, da je bilo ali bi lahko bilo tujčevo življenje ali njegova svoboda ogrožena, oziroma v primerih, ko izhaja, da bi lahko bil izpostavljen mučenju in drugim krutim ravnanjem, tujca seznanijo z možnostjo podaje namere za podajo prošnje za mednarodno zaščito oziroma ga na to tudi napotijo. V vsakem primeru, ko pa oseba izrazi namero za podajo prošnje za mednarodno zaščito v Republiki Sloveniji, jo policisti tudi obravnavajo v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti. Hkrati je MNZ še sporočilo, da policisti posebej ne bodo evidentirali vročitve brošure UNHCR/MNZ z informacijami glede azila v obrazec »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek«.

V dveh primerih nesprejetih priporočil (**PP Slovenske Konjice in PP Ilirska Bistrica**) sta se ti nanašali na to, da se soba za razgovore oziroma prostore za obravnavo tujcev opremi z ustrežno ažuriranim seznamom odvetnikov. MNZ je sporočilo, da se seznam odvetnikov nahaja pred prostorom za pridržanje ali pri dežurnem policistu, zato priporočilo v tem delu ne bodo sledili in ga v predlagani prostor ne bodo namestili.

V dveh primerih nesprejeti priporočili (**PP Slovenske Konjice in PP Murska Sobota**) sta se ti nanašali na to, da se prostor za zaslišanje opremi s plakatom MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da se bodo plakati MNZ s pravicami osebe, ki ji je odvzeta prostost, kot do sedaj, nahajali (le) v prostorih za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost.

V dveh primerih nesprejetih priporočil (**PP Slovenske konjice in PP Rogaška Slatina**) sta se ta nanašala na ponovno proučitev možnosti, da se PP zagotovi ustrezno opremo za avdio video snemanje zaslišanj. V tem primeru gre namreč za pomanjkljivost, saj morebitnih navedb pridržanih ali zadržanih oseb o neprimernem ravnanju uradnih oseb z njimi na ta način ni mogoče preveriti. Na to je opozoril tudi Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT) in ob obiskih v Sloveniji že pozval, da se sprejmejo ukrepi, s katerimi se bo zagotovilo, da se bo elektronska oprema za beleženje policijskih postopkov redno uporabljala. MNZ je sporočilo, da nabava avdio video opreme za snemanje zaslišanj ni predvidena. Ko jo bo enota potrebovala, si jo bo po potrebi izposodila na najbližji PP, ki to opremo ima.

Tudi naslednje nesprejeto priporočilo se je nanašalo na **PP Slovenske Konjice** in sicer, da se ponovno prouči možnost ureditve mesta dežurnega policista, da bo to bolj varno, saj se ob določenih adaptacijskih delih na PP in v povezavi s prejšnjim odgovorom MNZ številka 070-49/2018/5(207-06) z dne 1. 10. 2018, ko je bilo sporočeno, da bo proučena možnost za zagotovitev večje zaščite prostora dežurnega policista, delovno mesto dežurnega policista ni spremenilo oziroma naredilo bolj varno. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da je bil prostor dežurnega urejen skladno z možnostmi, ki jih dopušča prostor. Hkrati je tudi sporočilo, da trenutno druge preureditve niso predvidene.

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo tudi na **PP Murska Sobota** glede ustreznosti kadrovske zasedenosti in da se po potrebi zagotovi dodatne policiste. MNZ je v tej zvezi pojasnilo, da se zaradi ukrepov, sprejetih v obdobju zadnje gospodarske recesije, v Policiji od leta 2010 do 2015 skoraj ni zaposlovalo. Hkrati se je po sprejetih ukrepih takratnih vlad moralo upokojiti več javnih uslužbencev Policije. Posledično je to prineslo konstantno zmanjševanje kadrovskega načrta Policije. V Policiji si v zadnjih petih letih prizadevajo z različnimi promocijskimi aktivnostmi privabiti čim večje število kandidatov za policiste in ostalih kandidatov za zaposlitev na druga delovna mesta. Z aktivno politiko zaposlovanja so tako v zadnjih dveh letih uspeli povečati priliv novega kadra, ki je bil s tem večji od odliva. V letu 2020 se je tudi povečalo število vpisnih mest za izobraževanje v višješolski študijski program za poklic policist. Tako jim je uspelo v 2020 zaposliti 200 kandidatov za policiste, kar je za 100 kandidatov več, kot jim jih je uspelo zaposliti v 2019. V letu 2019 je bilo 260 odhodov in 303 prihodi zaposlenih, v letu 2020 pa 210 odhodov in 316 prihodov. Na ta način si prizadevajo sorazmerno glede na kadrovske potrebe policijskih uprav in policijskih postaj postopno zmanjševati kadrovske primanjkljaje, ki je nastal v zadnjih desetih letih.

Eno nesprejeto priporočilo se je nanašalo na **PP Ilirska Bistrica**, da se pri nameščanju mladoletnih tujcev brez spremstva, skladno s sklepom Vlade Republike Slovenije o namestitvi otrok brez spremstva v Dijaškem domu Postojna, to tudi spoštuje in se mladoletnike brez spremstva nastanja v Dijaški dom Postojna. Ugotovljeno je bilo namreč, da so bili nekateri mladoletni tujci brez spremstva, kljub sklepu vlade z odločbo MNZ in ob soglasju pristojnega CSD

nameščeni v Center za tujce, čeprav pridržanje otrok nikoli ni v otrokovo korist, kar med drugim poudarja tudi Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT). MNZ je v tej zvezi sporočilo, da v skladu z določili Zakona o tujcih Policija ne sme ravnati po svoji volji ob nastanitvi mladoletnika brez spremstva, temveč je dolžna upoštevati mnenje/napotek skrbnika za posebni primer. Policija tako vedno nastanja tovrstno kategorijo tujcev v dogovoru s skrbnikom za posebni primer. Ker pa trenutno Republika Slovenija nima urejene druge primernejše nastanitve mladoletnikov brez spremstva, ki so v postopku vračanja, se skrbnik za posebni primer odloča za trenutno edino možnost, ki je v nastavitvenem Centru za tujce. V Centru za tujce je mladoletnik brez spremstva v povprečju nastanjen 3,77 dni (to je sicer podatek za leto 2020).

Zadnje nesprejeto priporočilo se je prav tako nanašalo na **PP Ilirska Bistrica**, in sicer, da se proučijo možnosti, da se informativna gradiva (plakati in brošure MNZ s pravicami oseb, ki jim je odvzeta prostost, ter plakati oziroma brošure UNHCR/MNZ in PIC z informacijami glede mednarodne zaščite oziroma pravne pomoči tujcem v postopkih vračanja) namesti tudi v prostore – čakalnice, kjer so tujci nameščeni v času postopka, saj jim bodo na ta način tudi bolj dostopni. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da je mnenja, da so brošure ustrezno nameščene, zato se jih v dodatne prostore ne bo nameščalo.

Na večini policijskih postaj, ki smo jih v letu 2021 obiskali, smo lahko ponovno ugotovili, da se še vedno pojavljajo napake oziroma pomanjkljivosti glede izpolnjevanja obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj, jih je pa sicer nekoliko manj kot v preteklosti. Največ napak oziroma pomanjkljivosti se pojavlja v enotnem navajanju posameznih opravil v različnih obrazcih (na primer v obrazcu »Sklep o pridržanju«, v obrazcu »Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek« ali v računalniško knjigo pridržanj) in pravilnem vnašanju popravkov v obrazce, potrebne za izvedbo pridržanj. Glede ugotovljenih napak oziroma pomanjkljivosti, na katere smo opozorili v poročilih o obisku, je MNZ sporočilo, da so bili policisti in tudi vodstva obiskanih policijskih postaj nanje opozorjeni. Hkrati je MNZ sporočilo, da so bile v primerih, ko je bilo to potrebno, določene napake in pomanjkljivosti odpravljene (na primer, opravljeni so bili popravki zapisov v računalniški knjigi pridržanj).

Tudi v letu 2021 je bilo v dveh primerih odreditve pridržanja ugotovljeno, da ni bilo spoštovano določilo sedmega odstavka 51. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol), ki opredeljuje, da mora varnostni pregled osebe, ki ji je bila odvzeta prostost in odrejeno pridržanje, opraviti oseba istega spola. Hkrati pa v tem primeru kršitve določil sedmega odstavka 51. člena ZNPPol policist/i ni/so navedel/i, da varnostnega pregleda osebe, ki ji je bila odvzeta prostost in odrejeno pridržanje, ne bi bilo mogoče odložiti do prihoda osebe istega spola, kot je bila oseba, ki ji je bila odvzeta prostost in odrejeno pridržanje. MNZ je v tej zavezi sporočilo, da so bili policisti opozorjeni na ugotovljeno napako oziroma da bo policijska enota v okviru usposabljanj ponovno vsem policistom predstavila določila sedmega odstavka 51. člena ZNPPol.

V letu 2021 smo ob obiskih na več policijskih postajah ugotovili, da so policisti pri svojem delu uporabili star obrazec »Sklep o pridržanju«, ki še ni vseboval novega dopolnjenega pravnega pouka, in sicer, da »V primeru pridržanja na podlagi prvega odstavka 24. člena Zakona o pravilih cestnega prometa (ZPrCP) je zoper ta akt dopustna pritožba za čas pridržanja in še dva dneva (48 ur), ko je pridržanje odpravljeno«. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da **so bili vsi, ki izvajajo nadzor nad pridržanji, opozorjeni, da preverijo ustreznost obrazcev, prav tako so vsem enotam naročili naj tekoče odstranjujejo vse neveljavne obrazce.**

Prav tako smo na več obiskanih policijskih postajah ugotovili, da policisti v primerih pridržanj na podlagi 109. člena Zakona o prekrških (ZP-1) v obrazcih »Sklep o pridržanju« v delu obrazca »Obrazložitev razlogov – opis dejanja« ne dokumentirajo (opišejo) dovolj natančno okoliščin, ki kažejo, da oseba ni zmožna obvladovati svojega ravnanja, če gre za pridržanje osebe pod vplivom alkohola ali psihoaktivnih snovi na podlagi 109. člena ZP-1 in alkoholiziranost ni ugotovljena z uporabo ustreznih tehničnih sredstev in naprav. MNZ je v tej zvezi sporočilo, da **so bili vsi policisti ponovno obveščeni, da v primeru pridržanja na podlagi drugega odstavka 109. člena ZP-1 podrobno opišejo okoliščine, ki kažejo na to, da je oseba pod vplivom alkohola ali psihoaktivnih snovi (npr. imel močan zadah po alkoholu, opotekajočo se hojo, nerazločno govorjenje itd.).**

Ob obisku na PP Ljutomer smo MNZ priporočili, da policisti pred morebitnim vračanjem tujcev v Republiko Hrvaško preverijo, ali je za vsakega izmed tujcev glede na njihove individualne okoliščine in glede na morebitne systemske pomanjkljivosti ta država še varna. S pregleda dokumentacije je na primer izhajalo, da je bila skupina tujcev na podlagi Sporazuma o vračanju oseb med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško vrnjena na ozemlje Republike Hrvaške. Iz dokumentacije pa ni bilo mogoče razbrati, da bi policisti pred predajo oseb hrvaškim varnostnim organom kakorkoli izvedli postopek presoje, ali je za vsakega izmed njih ta država varna. Glede na izpodbojno domnevo o medsebojnem zaupanju med državami članicami EU, upošteva absolutnost načela nevračanja in sodno prakso mednarodnih in domačih sodišč, smo izrazili mnenje, da je treba načelo nevračanja spoštovati tudi v okviru izvajanja ukrepov med državami članicami. Skladno z načelom nevračanja (načelom »non-refoulement«) namreč država ne sme nobene osebe izgnati in ne izročiti drugi državi, če so resni razlogi za sum, da utegne biti mučena. Odstranitev, izgon ali izročitev posameznika drugi državi je prepovedana, kadar so izkazani tehtni razlogi, ki utemeljujejo sklep o obstoju resnične nevarnosti, da bo ta oseba izpostavljena mučenju oziroma nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju. Poleg tega načelo nevračanja prepoveduje tako neposredno vračanje (direct refoulement) kot posredno vračanje (indirect refoulement), pri katerem je prosilec izročen državi, v kateri zanj sicer neposredno ne obstaja resna nevarnost, da bo podvržen nečloveškemu ravnanju, vendar obstaja možnost, da bo iz te države izročen državi, v kateri zanj obstaja resna nevarnost, da bo izpostavljen nečloveškemu ravnanju. Primerni instrumenti za presojo, ali določena država spoštuje temeljne pravice, so lahko redna in

skladna poročila nevladnih mednarodnih organizacij, iz katerih so razvidne dejanske težave v namembni državi. ESČP izrecno navaja poročila neodvisnih mednarodnih združenj za varstvo človekovih pravic, Amnesty International, pa tudi informacijske vire iz vladnih služb, UNHCR in Human Rights Watch.

MNZ je sporočilo, da **se tujcem, ki jih PP obravnava v skladu z Zakonom o mednarodni zaščiti, zagotavljajo vse informacije, kar je tudi zavedeno v rubriko o izvajanju opravil v uradnih zaznamkih.** V prostorih za obravnavo tujcev oziroma čakalnicah so na stenah izobešeni plakati s pravicami in informacijami, navedene pravice pa so tujcem na voljo tudi v obliki zloženek na mizah in v odprtih predalnikih. Vse informacije in pravice so prevedene v več različnih jezikov, kot so paštu, urdu, arabski ipd. Vodstvo PP si bo tudi v prihodnje prizadevalo, da bodo obrazci ažurirani in čitljivo izpolnjeni ter bodo vsebinsko korektni in pravilni. MNZ je še pojasnilo, da je od 243 prijatih nedovoljenih migrantov iz Republike Hrvaške v letu 2021, ki so jih prijeli policisti PP, kar 133 podalo namero za mednarodno zaščito, kar predstavlja 56,8-odstotni delež. Hkrati je pojasnilo, da so v oktobru in novembru 2021 namero podali vsi prijati nedovoljeni prebežniki. MNZ je tudi dodalo, da je Republika Hrvaška članica Evropske unije, v kateri imajo tujci možnost zaprositi za azil, še preden vstopijo v območje naše države.

2.10

OBISK SPREJEMNIH PROSTOROV AZILNEGA DOMA V LJUBLJANI IN V IZPOSTAVI LOGATEC

DPM je v letu 2021 opravil nenapovedan obisk **sprejemnih prostorov Azilnega doma v Ljubljani in v izpostavi Logatec pod okriljem** Urada Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, Sektorja za sprejem in oskrbo. Obisk sprejemnih prostorov v izpostavi v Logatcu je bil opravljen prvič. Namen obiska je bil predvsem ugotavljanje morebitnih omejitev gibanja tujcem, ki so nastanjeni v sprejemnih prostorih in možnosti za gibanje na svežem zraku ter preveritev upoštevanja oziroma realizacije priporočil DPM s prejšnjega obiska sprejemnih prostorov v Ljubljani 21. 12. 2018.

Ker je bil obisk sprejemnih prostorov v izpostavi v Logatcu in sprejemnih prostorov v Ljubljani opravljen 15. 12. 2021, poročilo DPM pa pripravljeno in vodstvu Urada Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, Sektor za sprejem in oskrbo, ter Ministrstvu za notranje zadeve posredovano 3. 1. 2022, njihovega odziva na priporočila med pripravo tega zapisa še nismo imeli. Na podlagi tega v nadaljevanju navajamo le podatke o skupnem številu in vrsti podanih priporočil DPM ter podatke, na kaj so se priporočila nanašala. Glede sprejemnih prostorov v Ljubljani pa hkrati navajamo nekatera uresničena priporočila s prejšnjega obiska, ki je bil opravljen 21. 12. 2018.

Ob obisku smo priporočila za obiskane sprejemne prostore v izpostavi v Logatcu in sprejemne prostore v Ljubljani podali ločeno. Za sprejemne prostore v izpostavi v Logatcu smo podali skupaj **osem splošnih priporočil**. Od prej navedenih priporočil so se ta nanašala na aktivnosti (štiri priporočila), na bivalne pogoje (dve priporočili) in na obravnavo in oblike dela (dve priporočili). Za sprejemne prostore v Ljubljani pa smo podali skupaj šest **splošnih priporočil**. Nanašajo se na bivalne pogoje (eno priporočilo), na evidenco in dokumentacijo (eno priporočilo) in na obravnavo in oblike dela (štiri priporočila).

V sprejemnih prostorih v izpostavi v Logatcu je bilo ob obisku ugotovljeno, **da v sodelovanju z nevladno organizacijo Društvo Ključ poteka izobraževanje za zaposlene na temo informiranja oseb o trgovini z ljudmi** in da bodo v nadaljevanju kmalu sami začeli izvajati postopke informiranja. Ugotovljeno je bilo tudi, da eden izmed zaposlenih govori jezik farsi in se zato lahko sporazumeva s tujci, ki ta jezik govorijo. Prav tako je bilo ugotovljeno, da je tujcem vsakodnevno na voljo materialna oskrba in da je bil tujcem, ki so bili zaradi prenove enega od nastanitvenih objektov začasno nameščeni v bivalne kontejnerje, ob hladnem vremenu v času našega obiska preko celega dne na voljo topel čaj.

V nadaljevanju navajamo le nekatere ugotovitve in priporočila, ki smo jih podali ob obisku sprejemnih prostorov v izpostavi v Logatcu. Ob obisku je bil opravljen pogovor z vodjo izpostave, pri čemer je bilo ugotovljeno, **da vlagatelji namere v bivalne prostore niso zaklenjeni, prav tako izpostava v Logatcu ni obdana z ograjo.** Kljub temu, da nameščene osebe – tujci v prostore niso zaklenjeni, se zunaj območja izpostave ne smejo gibati, saj nimajo ustreznih dokumentov, o čemer so po pojasnilu vodje izpostave obveščeni oziroma seznanjeni ob namestitvi.

Ob pregledu bivalnih objektov, v katere so bili v času obiska nameščeni tujci, je bilo ugotovljeno, da so v splošnem dotrajani oziroma v slabem stanju. Po pojasnilu vodje izpostave je bil v času obiska v uporabi en objekt (t. i. zeleni objekt) in 30 bivalnih kontejnerjev, v katerih je nastanjenih med tri in osem oseb. Trije izmed kontejnerjev so bili namenjeni tudi za potrebe izolacije (zaradi covid-19). Tujci, ki so bili nameščeni v kontejnerje, so morali za uporabo sanitarij iz bivalnega kontejnerja v ločen objekt skupnih sanitarij. V zvezi s takšno namestitvijo smo opozorili, da namestitev v kontejnerjih ni primerna in da lahko predstavlja le kratkotrajno, začasno rešitev. **Na podlagi tega smo za izpostavo sprejemnih prostorov v Logatcu priporočili, da se proučijo možnosti za zagotovitev ustreznih kapacitet še v drugih objektih, ki so na lokaciji izpostave Logatec.**

Ob pregledu t. i. zelenega objekta, ki je bil v času obiska v uporabi, je bilo ugotovljeno, da je ta v zelo slabem stanju in kot tak potreben čimprejšnje prenove. Predvsem je bilo ugotovljeno, da je v zelo slabem stanju (dotrajan) sanitarni del (stranišča in umivalnice – tuši). Prav tako je bilo ugotovljeno, da nekatere osebe – tujci sedalo straniščne školjke očitno uporabljajo na način, da na njem čepijo, kar sčasoma povzroči poškodbe sedala školjke. **V zvezi s temi ugotovitvami smo priporočili, da se preučijo možnosti, da se dotrajane sanitarije t. i. zelenega objekta v izpostavi Logatec v celoti prenovijo (potrebno je pleskanje, obnova kopalniških armatur). Prav tako smo priporočili, da se ob prenovi, ob upoštevanju potreb nameščenih oseb – tujcev, proučijo možnosti, da se poleg stranišč s straniščnimi školjkami namesti tudi stranišča na počep.**

Ob obisku sprejemnih prostorov v Ljubljani smo med drugim najprej preverili uresničitev priporočil s prejšnjega obiska 21. 12. 2018, pri čemer je bilo ugotovljeno, da je bila večina le-teh tudi uresničena. Tako je bilo ugotovljeno, da je bilo uresničeno priporočilo, da se pripravita hišni in dnevni red za sprejemne prostore azilnega doma, saj **je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila sprejeta nova Uredba o hišnem redu azilnega doma (Uradni list RS, št. 173/21) in izdelan tudi dnevni red, ki vsebuje razpored dnevni aktivnosti.** Nadalje je bilo uresničeno priporočilo iz prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti ureditve več prostorov (pisarn) za zaposlene za sprejem vlog za mednarodno zaščito, saj **je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da so bili za potrebe sprejemanja vlog za mednarodno zaščito urejeni novi prostori.** Uresničeno je bilo tudi priporočilo iz prejšnjega obiska, da se izhodi oseb – tujcev na svež zrak iz sprejemnih prostorov beležijo, saj **je bilo ob tokratnem obisku ugotovljeno, da je bila 21. 12. 2018 vzpostavljena evidenca izhodov oseb**

– **tujcev iz sprejemnih prostorov.** Hkrati je bilo uresničeno tudi priporočilo s prejšnjega obiska, da se proučijo možnosti pleskanja umazanih sten in bolj rednega prezračevanja prostorov, saj **je bilo ob tokratnem obisku pri pregledu prostorov ugotovljeno, da so stene prepleskane in prostori prezračeni.**

V nadaljevanju izpostavljam nekatera nova priporočila s tokratnega obiska. Kljub temu, da je bilo (kot navajamo zgoraj) ugotovljeno, da je bilo s strani MNZ uresničeno priporočilo s prejšnjega obiska, da se prouči možnosti ureditve več prostorov za sprejemanje vlog za mednarodno zaščito, je bilo **ob tokratnem obisku dodatno ugotovljeno, da se je število oseb – tujcev povečalo in na podajo vlog za mednarodno zaščito ponovno oziroma še vedno čakajo dalj časa (po pojasnilih, ki smo jih prejeli ob obisku, v povprečju 15 dni).** Na podlagi tega smo MNZ ponovno priporočili proučitev možnosti, da bi se uredilo še več prostorov (pisarn), kjer bi lahko še več zaposlenih za sprejem vlog opravljalo razgovore oziroma sprejemalo vloge tujcev za mednarodno zaščito.

V času obiska smo opravili pregled sprejemnih prostorov Azilnega doma in se pogovorili z nekaterimi tam nameščenimi osebami – tujci. Direktorica je pojasnila, da so zaklenjeni zgolj izolacijski prostori (oddelek A, kjer je t. i. rdeča cona zaradi covid-19), ostali prostori pa ne. Izolacijski prostori (oddelek A) so pod video nadzorom, pri čemer morajo osebe – tujci pred namestitvijo podpisati izjavo, da so obveščeni, da se nad njimi izvaja video nadzor. Nadalje je bilo ugotovljeno, da se osebam – tujcem, ki so nameščeni v oddelek A (izolacija), ne izdajo odločbe o karanteni. Takšna obravnava oseb – tujcev po oceni DPM pomeni odvzem prostosti, kar pa terja ustrezno zakonsko podlago, ki je potrebna za vsako omejeno gibanje oziroma za poseg v osebno svobodo posameznika. **V zvezi s tem smo priporočili, da se osebam – tujcem, ki so nameščeni v izolacijo, izda ustrezne odločbe oziroma smo prosili za sporočilo pravne podlage, na podlagi katere so osebe – tujci nameščeni v izolacijo v sprejemnih prostorih.**

3.

PRILOGE

3.1

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) - OBISKI DPM V LETU 2021

10. 2. 2021	Člani DPM, svetovalci Varuha mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Robert Gačnik, spec., ter predstavnik nevladne organizacije Pravo za VSE David Borlinič Gačnik, so opravili nenapovedan redni obisk UKC Maribor, Oddelka za psihiatrijo, Enote za forenzično psihiatrijo . Enoto je naknadno obiskal še izvedenec dr. Peter Pregelj.
18. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Dravograd .
18. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ravne na Koroškem .
18. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Velenje .
25. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE Pia Verdnik, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Lenart .
25. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE Pia Verdnik, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Maribor 1 .
25. 2. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE Pia Verdnik, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ruše .
4. 3. 2021	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija Maša Bastarda, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma starejših občanov Tezno Maribor .

11. 3. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar, so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Črnomelj.
11. 3. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Urša Regvar, so opravili nenapovedan obisk Policijske postaje Metlika.
17. 3. 2021	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija Maša Bastarda, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Gornji Grad.
18. 3. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Slovenske Konjice.
18. 3. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Rogaška Slatina.
18. 3. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Šmarje pri Jelšah.
31. 3. 2021	Članica DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Katja Piršič, predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravili nenapovedan obisk Kriznega centra za mlade »Kresnička« v Radovljici.
31. 3. 2021	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Lili Jazbec, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma Lukavci, Enote Veržej.
15. 4. 2021	Člani DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič, predstavnika nevladne organizacije Pravo za VSE David Borlinič Gačnik in Barbara Smogavc, naknadno pa 16. 4. 2021 še izvedenka red. prof. dr. Vesna Švab, so opravili nenapovedan redni obisk Doma upokoencev Ptuj.
16. 4. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Neža Peternelj, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Murska Sobota.
16. 4. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Neža Peternelj, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Lendava.

19. 4. 2021	Varuh človekovih pravic Peter Svetina in članice DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije ZDUS – Zveze društev upokoјencev Slovenije, in dr. Živa Humer, predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut, so opravili nenapovedan obisk Vzgoјno-izobraževalnega zavoda Frana Milčinskega Smlednik.
4. 5. 2021	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije ZDUS – Zveze društev upokoјencev Slovenije, sta opravili nenapovedan obisk Vzgoјno-izobraževalnega zavoda Frana Milčinskega Smlednik, stanovanjske skupine Ježek.
4. 5. 2021	Člani DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič, predstavnici nevladne organizacije Pravo za VSE Lina Lajlar in SKUP Neža Peternelj, so opravili nenapovedan redni obisk Doma upokoјencev Franc Salamon Trbovlje, Enote Prebold.
6. 5. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravo za VSE Lina Lajlar, sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Maribor – Odprti oddelek Rogoza.
13. 5. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Postojna.
13. 5. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ilirska Bistrica.
19. 5. 2021	Člani DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič, predstavnik nevladne organizacije Pravo za VSE Aljaž Lep, nevladne organizacije Novi Paradoks Srečko Brumen in izvedenka dr. Petra Koprivnik, so opravili nenapovedan redni obisk Doma Nine Pokorn Grmovje.
19. 5. 2021	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neža Peternelj, predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravili nenapovedan obisk Vzgoјnega zavoda Planina.
20. 5. 2021	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neža Peternelj, predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravili nenapovedan obisk Vzgoјnega zavoda Planina, stanovanjske skupine Obala.

20. 5. 2021	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neža Peternelj, predstavnica nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta opravili nenapovedan obisk Vzgojnega zavoda Planina, stanovanjske skupine Vzpon.
24. do 27. 5. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, svetovalac Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnici pogodbenih nevladnih organizacij Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Katarina Bervar Sternad (24. in 25. 5. 2021) in SKUP Skupnost privatnih Zavodov Katja Piršič, so opravili napovedan (21. 5. 2021) obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Dob pri Mirni. Pri obisku je sodeloval tudi varuh Peter Svetina (24. 5. 2021). 28. 5. 2021 pa je obisk s področja zagotavljanja zdravstvene oskrbe opravila še dr. Zdenka Čebašek Travnik, dr. med., specialistka psihiatrije, zdravnica izvedenka DPM.
8. 6. 2021	Člani DPM, svetovalac Varuha mag. Jure Markič, predstavnika nevladne organizacije Pravo za VSE Lina Lajlar in Spominčica – Alzheimer Slovenija David Krivec, so opravili nenapovedan redni obisk Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane, Enote Slovenska Bistrica.
16. 6. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC Adriana Aralica, sta opravila nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana – Oddelek Novo mesto.
8. 7. 2021	Člana DPM, svetovalac Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojčić, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Trnovo (DEOS).
20. 7. 2021	Člana DPM, svetovalac Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Marija Milavec Kapun, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Medvode (DEOS).
28. 7. 2021	Članici DPM Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Lina Lajlar, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE, sta opravili nenapovedan obisk Kriznega centra za otroke in mladostnike v Slovenj Gradcu.
29. 7. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE Lina Lajlar, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Tolmin.
29. 7. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalac Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE Lina Lajlar, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Bovec.

3. 8. 2021	Člani DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič, predstavnici nevladne organizacije Pravo za VSE Barbara Smogavc in nevladne organizacije Mirovni inštitut Monika Bohinec ter izvedenka dr. Petra Koprivnik, so opravili nenapovedan redni obisk SVZ Hrastovec .
24. 8. 2021	Člani DPM, svetovalci Varuha mag. Jure Markič, Ana Polutnik in Sonja Božič Testen ter predstavnici nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija Štefanija Lukič Zlobec in Novega Paradoksa Mateja Markovič, so opravili nenapovedan kontrolni obisk Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana .
8. in 9. 9. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnici pogodbenih nevladnih organizacij PIC – center za pravno varstvo človekovih pravic in okolja Urša Regvar ter Mirovnega inštituta Iza Thaler, so opravili nenapovedan obisk Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana .
9. 9. 2021	Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Sonja Božič Testen ter predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič, so opravili nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Črnuče (DEOS) .
16. 9. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko, sta opravila nenapovedan obisk Polijske postaje Idrija .
16. 9. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Katarina Vučko, sta opravila nenapovedan obisk Polijske postaje Nova Gorica .
20. 9. 2021	Člani DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič, predstavnici nevladne organizacije Pravo za VSE Lina Lajlar in Pia Verdnic ter izvedenka dr. Petra Koprivnik, so opravili nenapovedan redni obisk Doma starejših Na Fari Prevalje .
14. 10. 2021	Člani DPM, svetovalci Varuha Robert Gačnik, spec., Ana Polutnik in Sonja Božič Testen ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF Neja Čopi, so opravili nenapovedan obisk Prevzgojnega doma Radeče .
19. 10. 2021	Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Sonja Božič Testen ter predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojičić, so opravili nenapovedan kontrolni obisk Doma starejših Škofljica .
20. 10. 2021	Članice DPM, Ana Polutnik in Sonja Božič Testen, svetovalki Varuha, in Pia Verdnic, predstavnica nevladne organizacije Društvo Pravo za VSE, so opravile nenapovedan obisk Kriznega centra za mlade Celje .

21. 10. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Iza Thaler, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ptuj.
21. 10. 2021	Člana DPM, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Iza Thaler, sta opravila nenapovedan obisk Policijske postaje Ljutomer.
9. 11. 2021	Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Sonja Božič Testen, predstavnika nevladne organizacije Pravo za VSE David Borlinič Gačnik ter Novi Paradoks Srečko Brumen in izvedenka red. prof. dr. Vesna Švab, so opravili nenapovedan redni obisk Psihiatrične bolnišnice Vojnik.
1. 12. 2021	Članici DPM, Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine II.
1. 12. 2021	Članici DPM, Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine III.
1. 12. 2021	Članici DPM, Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine V.
3. 12. 2021	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije Spominčica – Alzheimer Slovenija David Krivec, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma starejših Bor, Črni Vrh nad Idrijo.
6. 12. 2021	Članici DPM, Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine VI.
6. 12. 2021	Članici DPM, Ana Polutnik, svetovalka Varuha, in Neja Čopi, predstavnica nevladne organizacije Slovenska fundacija za UNICEF, sta opravili nenapovedan obisk Strokovnega centra Mladinski dom Maribor, stanovanjske skupine X.
15. 12. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni Inštitut Iza Thaler, so opravili nenapovedan obisk Azilnega doma, Urada Vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, Sektor za sprejem in oskrbo - sprejemni prostori v izpostavi Logatec.

15. 12. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Robert Gačnik, spec., svetovalec Varuha, in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni Inštitut Iza Thaler, so opravili nenapovedan obisk sprejemnih prostorov Azilnega doma v Ljubljani.
16. 12. 2021	Člani DPM, Ivan Šelih, namestnik varuha, Sonja Božič Testen, Ana Polutnik in mag. Jure Markič, svetovalci Varuha, ter predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič, so opravili napovedan obisk Zavoda za usposabljanje, delo in varstvo dr. Marijana Borštnarja Dornava.
20. 12. 2021	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije ZDUS Slavica Frelj, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Centra starejših Pristan Vipava.

3.2

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM (DPM) – DRUGE DEJAVNOSTI DPM V LETU 2021

14. 1. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko videokonference aktivno udeležil 14. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
1. 2. 2021	Varuh je organiziral sestanek na temo ureditve problematike nameščanja in ustrezne obravnave otrok in mladostnikov s prevladujočimi težavami v duševnem zdravju ter motnjami v duševnem in telesnem razvoju. Sestanka so se poleg varuha človekovih pravic Petra Svetine in namestnika varuha Ivana Šelaha udeležili vsi vabljeni, in sicer minister za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Janez Cigler Kralj, državna sekretarka na Ministrstvu za zdravje mag. Marija Magajne; ministrica za pravosodje mag. Lilijana Kozlovič in ministrica za izobraževanje, znanost in šport dr. Simona Kušec.
15. 2. 2021	Spoznavno srečanje z generalnim direktorjem policije dr. Antonom Olajem.
18. 2. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se preko videokonference aktivno udeležila 15. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
24. 2. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se preko videokonference na podlagi vabila Ministrstva za zdravje aktivno udeležila delovnega sestanka za pripravo sprememb Zakona o duševnem zdravju.
17. 3. 2021	Namestnik Varuha Ivan Šelih in svetovalka Varuha Ana Polutnik sta se udeležila spletnega seminarja The United Nations Global Study on Children Deprived of Liberty, ki ga je organizirala Evropska mreža varuhov otrokovih pravic.

18. 3. 2021	Varuh človekovih pravic Peter Svetina in njegov namestnik Ivan Šelih sta se udeležila delovnega srečanja z generalnim direktorjem policije dr. Antonom Olajem, ki je potekalo na konkretni in operativni ravni. Sestanku sta prisostvovala še Tatjana Bobnar iz vodstva policije in Robert Ferenc, vodja Službe generalnega direktorja policije.
18. 3. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko videokonference aktivno udeležil 16. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
29. 3. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalca Varuha mag. Jure Markič ter Ana Polutnik so se preko videokonference aktivno udeležili srečanja z naslovom »Nameščanja in ustrezne obravnave otrok in mladostnikov s prevladujočimi težavami v duševnem zdravju ter motnjami v duševnem in telesnem razvoju« v organizaciji Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
5. 4. 2021	Svetovalca Varuha Ana Polutnik je uspešno opravila spletni tečaj »CTP HELP« na temo »Rights of Persons with Disabilities«.
1. 4. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko videokonference aktivno udeležil drugega srečanja z naslovom »Nameščanja in ustrezne obravnave otrok in mladostnikov s prevladujočimi težavami v duševnem zdravju ter motnjami v duševnem in telesnem razvoju« v organizaciji Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
12. 4. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalac Varuha mag. Jure Markič sta se preko videokonference na podlagi vabila Ministrstva za zdravje aktivno udeležila delovnega sestanka za pripravo sprememb Zakona o duševnem zdravju.
1. 4. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je aktivno udeležil posveta »Nadzor nad policijo - stanje in izzivi« v organizaciji Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru.
20. 4. 2021	Svetovalca Varuha Ana Polutnik in mag. Jure Markič sta se udeležila spletne konference Visiting Places of Detention v organizaciji The African Ombudsman Research Centre (AORC) in The International Ombudsman Institute (IOI).
7. 5. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil prvega sestanka Delovne skupine za duševno zdravje.
14. 5. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je aktivno udeležil virtualnega posveta: ARVID - Izboljšanje dostopa do pravic v skladu z Direktivo o žrtvah za osebe z ovirami.

19. 5. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je s prispevkom udeležil dogodka »Policijski postopki v času epidemije«.
31. 5. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta se na rednem letnem sestanku srečala z generalnim direktorjem Direktorata za policijo in druge varnostne naloge (DPDVN) mag. Ladom Bradačem in drugimi uslužbenci DPDVN. Srečanje je potekalo v okviru priprav na nadzore oziroma za izdelavo usmeritev in obveznih navodil za delo policije. Na sestanku sta predstavnika Varuha sogovornikom predstavila bistvene ugotovitve iz obravnave pobud na področju policijskih postopkov in obiskov policijskih postaj v vlogi izvajanja nalog in pooblastil DPM v letu 2020 (delno tudi že ugotovitev DPM obiskov v letu 2021). Nadalje so predstavniki DPDVN podrobneje predstavili opravljeno delo v preteklem letu in svoje trenutne oziroma načrtovane aktivnosti v letu 2021.
1. 6. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil mednarodnega spletnega posvetovanja DPM-jev Sveta Evrope in drugih mednarodnih deležnikov.
1. 6. 2021	Svetovalca Varuha Ana Polutnik in mag. Jure Markič sta se udeležila spletnega posveta za varovanje in krepitev duševnega zdravja otrok in mladostnikov v času epidemije v organizaciji NIJZ.
2. 6. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko videokonference aktivno udeležil 18. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
2. 6. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil spletnega dogodka »High-Level Meeting on “Ensuring Respect for the Human Rights of Migrants at Borders: the role of NHRIs«.
7. 6. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se na sedežu ZDUS udeležila srečanja s predstavnicami ZDUS, ki z Varuhom sodelujejo pri uresničevanju nalog DPM, in predstavila zadnje ugotovitve DPM in posebnosti pri obiskih v času epidemije.
6. 7. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil spletnega dogodka »Frontex's Complaints Mechanism and the monitoring of forced returns«.
15. 7. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil webinarja “The role of independent detention monitoring in protecting human rights in prisons while preventing and countering violent extremism and radicalization to terrorism”.

20. 7. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil sestanka mreže SEE NPM Network.
14. 9. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil sestanek v okviru projekta »ARVID – Izboljšanje dostopa do pravic v skladu z Direktivo o žrtvah za osebe z ovirami«, ki ga podpira Program Evropske unije za pravosodje, izvaja pa se na Hrvaškem in v Sloveniji.
16. in 17. 9. 2021	Varuh človekovih pravic Peter Svetina, namestnik varuha Ivan Šelih, med drugimi tudi svetovalci Varuha in člani DPM Ana Polutnik, mag. Jure Markič in Sonja Božič Testen so se udeležili posveta Dnevi duševnega zdravja 2021 z naslovom Obravnava otrok in mladostnikov po ZDZdr ter obravnava v času epidemije. Ana Polutnik je v okviru omenjenega posveta predstavila prispevek Pogled Varuha človekovih pravic na institucionalno varstvo otrok in mladostnikov s težavami v duševnem zdravju in razvoju.
20. 9. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil drugega sestanka mreže SEE NPM Network v Budimpešti, Madžarska.
21. 9. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko spletne aplikacije udeležil prve nacionalne konference z mednarodno udeležbo z naslovom »Stanje in izzivi na področju Alzheimerjeve bolezni v Sloveniji: sindemija SARS-CoV-2 /COVID-19 in Alzheimerjeva bolezen« v organizaciji NIJZ.
23. 9. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko spletne aplikacije udeležil posveta AD-ARTS s predstavitvijo inovativnih pristopov s terapijo umetnosti za osebe z demenco.
6. 10. 2021	Svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in dr. Polona Mozeitič sta v izpostavi Vladnega urada za oskrbo in integracijo migrantov v Logatcu preverila informacijo, da naj bi bilo 19 državljanom Afganistana, ki jih je Republika Slovenija prevzela od držav Nata, omejeno gibanje.
6. 10. 2021	Varuh Peter Svetina in namestnik varuha Ivan Šelih sta se udeležila srečanja t. i. Nafplion skupine, ki je nastala na pobudo grškega ombudsmana ter nekaterih drugih institucij ombudsmanov oziroma DPM iz držav članic Sveta Evrope. V ospredju pogovorov so bili izzivi na področju spremljanja prisilnih vračanj v okviru Frontexa.
13. 10. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko spletne aplikacije udeležil okrogle mize v organizaciji STA z naslovom Demenca in Alzheimerjeva bolezen – tiha epidemija?.
13. 10. 2021	Obravnava Letnega poročila Varuha in poročila DPM v Državnem svetu RS – plenarna seja.

15. in 16. 10. 2021	Svetovalka Varuha Ana Polutnik se je udeležila predavanj Otrok pred sodiščem in Čustvene, vedenjske in socialne mo-tnje v okviru izobraževanja za zagovornike otrok.
1. 10. 2021	Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je preko videokon-ference aktivno udeležil 19. seje Delovne skupine za vzpo-stavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogroža-jo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake mož-nosti.
21. 10. 2021	Obravnava Letnega poročila varuha in poročila DPM 2020 v Državnem zboru RS.
3. 11. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se preko videokonference na podlagi vabi-la Skupnosti socialnih zavodov Slovenije aktivno udeležila strokovnega srečanja Aktiva socialnih delavcev in delavk pri Skupnosti socialnih zavodov Slovenije ter predstavila temo Varovani oddelki za ljudi z demenco in oddelki z osebnim spremljanjem – pogledi in izkušnje.
5. 11. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil spletne konfe-rence "Monitoring Corruption and Preferential Treatment in Places of Deprivation of Liberty – the CPT/NPM Perspective.
12. 11. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta v okviru pravne klinike študentom Pravne fakultete v Ljubljani predstavila institucijo Varuha človekovih pravic RS na področju omejitve gibanja tujcev/migrantov in DPM ter delo in ugotovitve DPM ob obiskih policijskih postaj, sprejemnih prostorov Azilnega doma in Centra za tujce.
25. 11. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se preko videokonference aktivno udeležila 20. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih. Sestanek je organiziralo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
3. 12. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih se je udeležil sedmega IPCAN seminarja na temo »External and independent mechani-sm of monitoring of police: functioning, interactions, and effectiveness«.
13. 12. 2021	Namestnik varuha Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta na lokaciji Lanšprež sodelovala pri izvedbi usposabljanja za skupino 19 bodočih pravosodnih policistk in policistov. Gre za že utečeno obliko sodelovanja pri uspo-sabljanju novih pravosodnih policistk in policistov, ki se na ta način lahko podrobneje seznanijo z institucijo Varuha člo-vekovih pravic tako glede obravnave pobud zaprtih oseb kot tudi izvajanja nalog in pooblastil državnega preventivnega mehanizma.

3.3

DRUGE PRILOGE

- 3.3.1 Konvencija OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju

- 3.3.2 Zakon o ratifikaciji opsijskega protokola

- 3.3.3 O DPM v Zakonu o varuhu človekovih pravic

- 3.3.4 O DPM v Poslovniku Varuha človekovih pravic

- 3.3.5 Nasvet Pododbora državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)

3.3.5 Nasvet Pododbora državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)

Nasvet Pododbora državam pogodbenicam i državnim preventivnim mehanizmom v zvezi s pandemijo koronavirusa (bolezen covid-19)^{1*}

Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja

Združeni narodi, Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, CAT/OP/10 z dne 7. aprila 2020

(neuradni prevod iz angleškega jezika)

I. Uvod

1. V le nekaj tednih je koronavirus (bolezen covid-19) močno spremenil naš vsakdanjik, zelo je omejeno gibanje in osebne svoboščine mnogih, da se oblasti z izrednimi ukrepi za javno zdravje lažje borijo proti pandemiji.
2. Osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, so še posebej ranljiva skupina zaradi značaja omejitev, ki že tako veljajo zanje, in njihove omejene zmožnosti preventivnega ukrepanja. Vse večje so težave v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, za katere pogosto velja, da so prenatrpani in nehigienski.
3. V nekaj državah so ukrepi v boju proti pandemiji na krajih odvzema prostosti že povzročili nemire znotraj in zunaj objektov odvzema prostosti ter izgubo življenj. Glede na to je ključno, da državni organi pri sprejemanju ukrepov v boju proti pandemiji v celoti upoštevajo vse pravice oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, in njihovih družin, pravice osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja.
4. Ukrepi za zmanjševanje tveganja za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje na krajih odvzema prostosti naj upoštevajo pristope iz tega nasveta in še zlasti načeli »ne škoduj« in »enakovredna skrb«. Pomembna je tudi pregledna komunikacija z vsemi osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, njihovimi družinami in mediji o ukrepih, ki se sprejemajo, ter razlogih zanje.

^{1*} Pododbor ga je sprejel 25. marca 2020 v skladu s členom 11(b) Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju.

5. Prepovedi mučenja in drugega krutega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja se ne sme razveljaviti tudi v izjemnih okoliščinah in izrednih stanjih, ki ogrožajo obstanek države.² Pododbor je že izdal smernice, s katerimi

je potrdil, da se tudi za formalne kraje karantene uporablja Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (CAT/OP/9). Iz tega nujno izhaja, da se tudi za vse druge kraje, ki jih osebe ne morejo zapustiti iz podobnih razlogov, uporablja Opcijski protokol, nadzor pa opravljajo Pododbor in državni preventivni mehanizmi, ki se vzpostavijo v okviru Opcijskega protokola.

6. Veliko državnih preventivnih mehanizmov je Pododbor prosilo za nadaljnje nasvete glede odzivanja na te razmere. Državni preventivni mehanizmi kot neodvisni organi v svojih pravnih sistemih lahko seveda sami odločajo, kako se je najbolje odzivati na izzive pandemije. Pododbor ostaja na voljo, da na zahtevo zagotovi smernice. Pododbor se tudi zaveda, da so različne svetovne in regionalne organizacije objavile številne dragocene izjave, ki jih priporoča v obravnavo državam pogodbenicam in državnim preventivnim mehanizmom.³ Namen tega nasveta pa je zagotoviti splošne smernice v okviru Opcijskega protokola tudi vsem, ki so odgovorni za preventivne obiske krajev odvzema prostosti in te obiske izvajajo.

7. Pododbor poudarja, da bodo potrebni ukrepi, sprejeti v interesu javnega zdravja, skoraj zagotovo vplivali na način izvajanja preventivnih obiskov, vendar to ne pomeni, da je treba prenehati izvajati te obiske. Ravno nasprotno, morebitna izpostavljenost oseb na krajih odvzema prostosti tveganju slabega ravnanja je lahko še večja zaradi sprejetih ukrepov za javno zdravje. Pododbor za preprečevanje mučenja meni, da naj bi državni preventivni mehanizmi še nadalje izvajali preventivne obiske in pri tem upoštevali potrebne omejitve. V tem času je še posebej pomembno, da državni preventivni mehanizmi zagotovijo sprejemanje učinkovitih ukrepov za zmanjšanje možnosti, da bi osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, postale žrtve nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, ki je posledica zelo resničnih pritiskov, s katerimi se zdaj spopadajo sistemi odvzema prostosti in njihovi odgovorni.

II. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z vsemi kraji odvzema prostosti, vključno s prostori za pridržanje, centri za pridržanje migrantov, zaprtimi taborišči za begunce, psihiatričnimi bolnišnicami in drugimi zdravstvenimi ustanovami

8. Potrjeno dejstvo je, da je država odgovorna za zagotavljanje zdravstvenega varstva tistim, ki jim je odvzela prostost, in je njena dolžnost skrbeti

² Glej člen 2(2) Konvencije proti mučenju in člena 4 in 7 Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah.

³ Glej na primer »Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention: Interim guidance« (Pripravljenost na bolezen covid-19 v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti, njeno preprečevanje in nadzor nad njo: začasne smernice) z dne 15. marca 2020, ki jih je izdala Svetovna zdravstvena organizacija, in »Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic« (Izjava o načelih ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, v kontekstu pandemije koronavirusne bolezni (covid-19)), ki jo je izdal Evropski odbor za preprečevanje mučenja 20. marca 2020, CPT/Inf (2020)13 (19. marec 2020). Dostopno na <https://rm.coe.int/16809cfa4b>.

za osebje na krajih odvzema prostosti in zdravstveno osebje. Kot določa pravilo 24 Standardnih minimalnih pravil Združenih narodov za ravnanje z zaporniki (Pravila Nelsona Mandele), morajo zaporniki uživati enake standarde zdravstvenega varstva, ki so na voljo v skupnosti, ter morajo imeti dostop do potrebnih zdravstvenih storitev brez plačila in brez razlik na podlagi svojega pravnega statusa.

9. Glede na povečano tveganje za okužbo med osebami v zaporih in na drugih krajih odvzema prostosti Pododbor vse države poziva, da:

(a) nujno ocenijo tveganje, da bi opredelili tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, pri čemer upoštevajo vse posebne ranljive skupine;

(b) zmanjšajo število zapornikov in drugih oseb, ki jim je odvzeta prostost, kjer je to mogoče z izvajanjem programov predčasnega in začasnega izpusta oseb, za katere je to varen ukrep, pri čemer v celoti upoštevajo ukrepe brez odvzema prostosti iz Standardnih minimalnih pravil Združenih narodov glede ukrepov brez odvzema prostosti (Tokijska pravila);

(c) posebno pozornost namenijo krajem odvzema prostosti, katerih zasedenost presega uradne zmogljivosti in katerih uradna zmogljivost temelji na izračunu števila kvadratnih metrov na osebo, kar ne omogoča omejevanja socialnih stikov v skladu s standardnimi smernicami za splošno prebivalstvo kot celoto;

(d) pregledajo vse primere odvzema prostosti v predkazenskem postopku, da bi ugotovile, ali je to glede na prevladujoče izredno stanje javnega zdravja potrebno, in razširijo uporabo varščine v vseh primerih razen najhujših primerov;

(e) pregledajo uporabo centrov za pridržanje migrantov in zaprtih begunskih taborišč, da bi čim bolj zmanjšale njihovo številčnost;

(f) naj bi ob izpustu opravile presejalni test, da se zagotovi uveljavitev ustreznih ukrepov za tiste, ki so pozitivni na koronavirus (bolezen covid-19) ali so še posebej ranljivi za okužbo;

(g) zagotovijo, da so omejitve vzpostavljenih ureditev minimalne, sorazmerne z značajem zdravstvenih izrednih razmer in v skladu s pravom;

(h) zagotovijo, da vzpostavljeni pritožbeni načini še naprej učinkovito delujejo;

(i) spoštujejo minimalne zahteve za dnevno gibanje na prostem in pri tem upoštevajo ukrepe, potrebne za spopadanje z zdajšnjo pandemijo;

(j) zagotovijo ustrezne objekte in potrebščine brezplačno vsem, ki jim je odvzeta prostost, da bi jim omogočili enako raven osebne higijene, ki jo mora vzdrževati prebivalstvo kot celota;

(k) kjer so obiski omejeni zaradi zdravstvenih razlogov, zagotovijo ustrezne dodatne alternativne načine za vzdrževanje stikov oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, z družinami in zunanjim svetom, in sicer po telefonu, spletu, elektronski pošti, video komunikaciji ali prek drugih ustreznih elektronskih sredstev. Ti stiki morajo biti omogočeni in spodbujani, pogosti in brezplačni;

(l) omogočijo družinskim članom in sorodnikom, da še naprej lahko priskrbijo hrano in druge potrebščine za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, v skladu z lokalnimi praksami in ob spoštovanju potrebnih zaščitnih ukrepov;

(m) poskrbijo za tiste najbolj ogrožene v populacijah, ki jim je bila odvzeta prostost, tako, da to odraža visoko tveganje, in v celoti spoštujejo njihove pravice na krajih odvzema prostosti;

(n) preprečijo, da bi se izolacija zaradi zdravstvenih razlogov izvajala na način disciplinske kazni oddaje v samico; izolacija zaradi zdravstvenih razlogov se

- mora izvajati na podlagi neodvisne zdravstvene ocene in mora biti sorazmerna, časovno omejena ter upoštevati postopkovne zaščitne ukrepe;
- (o)** zagotovijo zdravstveno oskrbo za osebe, ki jim je bila odvzeta prostost in jo potrebujejo, zunaj krajev odvzema prostosti, kadar je to mogoče;
 - (p)** zagotovijo, da temeljna jamstva proti slabemu ravnanju, vključno s pravicami do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o odvzemu prostosti, še naprej delujejo in ostajajo dostopna kljub omejitvam dostopa;
 - (q)** zagotovijo, da vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in osebje prejmejo zanesljive, točne in sprotne informacije o vseh sprejetih ukrepih, njihovem trajanju in razlogih zanje;
 - (r)** zagotovijo, da se sprejmejo ustrezni ukrepi za zaščito zdravja osebja na krajih odvzema prostosti in zdravstvenega osebja ter da ima osebje zagotovljeno primerno opremo in podporo pri opravljanju svojih dolžnosti;
 - (s)** zagotovijo dostop do ustrezne psihološke pomoči za vse osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in za osebje, na katero vplivajo ti ukrepi; in
 - (t)** zagotovijo, da se, če je to primerno, vse zgoraj navedene točke upoštevajo pri pacientih, ki so neprosto voljno sprejeti v psihiatrične bolnišnice.

III. Ukrepi, ki naj jih sprejmejo organi v zvezi z osebami na uradnih krajih za karanteno

10. Pododbor je že izdal nasvet o položaju oseb v karanteni (CAT/OP/9). K temu nasvetu Pododbor dodaja:

- (a)** tiste posameznike, ki so začasno v karanteni, je treba ves čas obravnavati kot proste osebe, a pri tem upoštevati potrebne omejitve, ki zanje veljajo v skladu z zakonom in temeljijo na znanstvenih dokazih za namene karantene;
- (b)** tiste, ki so začasno v karanteni, se ne sme obravnavati ali z njimi ravnati kot z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost;
- (c)** kraji za karanteno morajo biti dovolj veliki in imeti zadostne zmogljivosti, da omogočijo svobodno gibanje v notranjih prostorih in različne namenske dejavnosti;
- (d)** komunikacija z družinami in prijatelji s pomočjo ustreznih sredstev mora biti spodbujana in omogočena;
- (e)** ker so kraji za karanteno de facto oblika odvzema prostosti, morajo vsi tisti, ki so pridržani na ta način, imeti možnost zaščite s temeljnimi jamstvi proti slabemu ravnanju, vključno z dostopom do informacij o razlogih za pridržanje v karanteni, pravico do neodvisnega zdravniškega svetovanja, pravico do pravne pomoči in obveščanjem tretjih oseb o pridržanju v karanteni skladno z njihovim statusom in situacijo;
- (f)** sprejmejo se vsi ustrezni ukrepi, da tisti, ki so ali so bili v karanteni, ne bi postali žrtve katere koli oblike marginalizacije ali diskriminacije, tudi po vrnitvi v skupnost; in
- (g)** ustrezna psihološka pomoč mora biti na voljo tistim, ki jo potrebujejo, tako med karanteno kot po njej.

IV. Ukrepi, ki naj jih izvajajo državni preventivni mehanizmi

11. Državni preventivni mehanizmi morajo med pandemijo covid-19 še naprej

izvajati obiske v okviru svojih pristojnosti, a morajo pri tem upoštevati zakonite omejitve, ki zdaj veljajo za družabne stike. Državnim preventivnim mehanizmom se ne sme v celoti preprečiti dostop do uradnih krajev odvzema prostosti, vključno s kraji za karanteno, čeprav sočasne omejitve dopustne v skladu s členom 14(2) Opcijskega protokola.

12. Cilj Opcijskega protokola, kot je določen v členu 1, je vzpostavitev sistema rednih obiskov, namen pa je, kot je določeno v preambuli, varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, kar je neodtujljiva zaveza mednarodnega prava. Kaže, da morajo v zdajšnjem položaju državni preventivni mehanizmi oblikovati metode za izpolnjevanje svojih nalog in pooblastil v zvezi s kraji odvzema prostosti z zmanjšano potrebo po družabnih stikih, ki pa bodo hkrati zagotovile učinkovite priložnosti za izvajanje preprečevalnih ukrepov.

13. Takšni ukrepi lahko vključujejo:

- (a)** dogovarjanje s pristojnimi državnimi organi glede izvajanja in delovanja blažilnih ukrepov, kot je opredeljeno v II. in III. poglavju zgoraj;
- (b)** okrepitev zbiranja in pregledovanja podatkov v zvezi s kraji odvzema prostosti posamezno in skupaj;
- (c)** uporabo elektronskih oblik komuniciranja s tistimi, ki so na krajih odvzema prostosti;
- (d)** vzpostavitev telefonskih linij državnih preventivnih mehanizmov na krajih odvzema prostosti ter zagotavljanje varnega dostopa do elektronske pošte in pošiljanja po pošti;
- (e)** sledenje ustanavljanju novih in začasnih krajev odvzema prostosti;
- (f)** okrepitev širjenja informacij v zvezi z delom državnih preventivnih mehanizmov na krajih odvzema prostosti in zagotovitev sredstev za hitro in zaupno komunikacijo;
- (g)** vzpostavitev stika s tretjimi osebami (na primer družinami in odvetniki), ki bi lahko imele dodatne informacije o razmerah na krajih odvzema prostosti; in
- (h)** okrepitev sodelovanja z nevladnimi in humanitarnimi organizacijami, ki delajo z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost.

V. Zaključek

14. Ni mogoče točno predvideti, kako dolgo bo trajala zdajšnja pandemija in kakšni bodo vsi njeni učinki. Jasno pa je, da že zdaj močno vpliva na vse člane družbe in da bo to trajalo še kar nekaj časa. Pododbor za preprečevanje mučenja in državni preventivni mehanizmi morajo pri opravljanju svojega dela upoštevati načelo »ne škoduj«. Državni preventivni mehanizmi bodo morda morali za spopadanje s pandemijo prilagoditi svoje delovne metode, da bi zaščitili javnost, osebje na krajih odvzema prostosti, zdravstvene delavce, osebe, ki jim je bila odvzeta prostost, in sebe. Glavno merilo mora biti učinkovitost pri preprečevanju slabega ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost. Okvir preventivnih parametrov je zdaj širši zaradi izrednih ukrepov, ki so jih morale sprejeti države. Pododbor in državni preventivni mehanizmi so odgovorni za to, da se na domiselne in ustvarjalne načine odzovejo na izzive, s katerimi se spopadajo pri izvajanju dolžnosti in pooblastil v okviru Opcijskega protokola.

Poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2021

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Pri pripravi publikacije so sodelovali:

Peter Svetina, varuh človekovih pravic; Ivan Šelih, namestnik varuha in vodja Državnega preventivnega mehanizma; mag. Jure Markič; Robert Gačnik, spec., Ana Polutnik in Sonja Božič Testen

Uredili: Ivan Šelih, namestnik varuha, Nataša Mazovec, višja svetovalka, dr. Simona Drenik Bavdek, pomočnica vodje Centra za človekove pravice.

Lektura: Jezikovne storitve Peresce, Maja Sužnik s.p.

Oblikovanje in računalniški prelom: Aljaž Primožič

Ljubljana, junij 2022.

Publikacija je objavljena tudi na spletnih straneh www.varuh-rs.si

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

Naslov:

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska cesta 56
1000 Ljubljana
Republika Slovenija

T: 01 475 00 50

F: 01 475 00 40

W: www.varuh-rs.si

E: info@varuh-rs.si

Reproduciranje delov publikacije je dovoljeno z navedbo vira.

ISSN 2591-099X (spletna različica)

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC